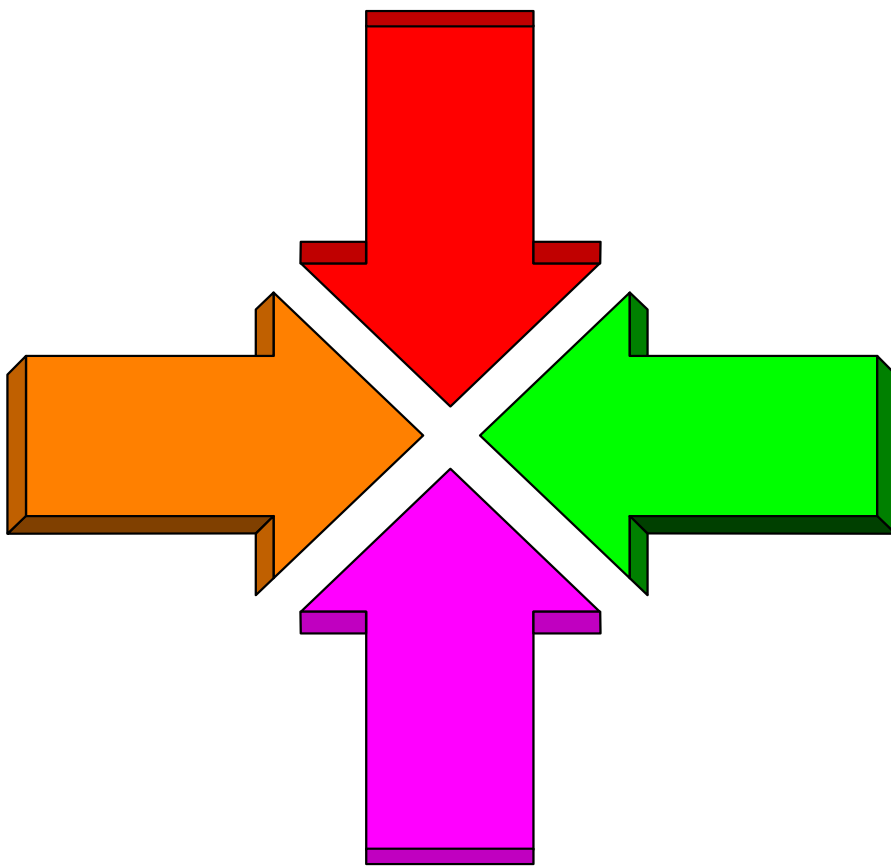

FYLKESMANNEN I AUST-AGDER

ÅRSRAPPORT 2007

INNHALDSFORTEGNELSE

<u>INNLEDNING</u>	3
<u>1 ØKONOMISKE RAMMER OG ADM INISTRATIVE FØRINGER</u>	4
1.1 STYRINGSDIALOGEN.....	4
1.2 BUDSJETT	5
1.3 RAPPORTERING.....	5
1.4 SAKSBEHANDLINGSTID OG RETTSSIKKERHET	5
1.5 ELEKTRONISK FORVALTNING.....	6
1.6 LEDELSE OG PERSONALPOLITIKK	7
<u>2 SENTRALE POLITISKE FØRINGER</u>	11
2.1 GENERELLE SAMORDNINGSOPPGAVER.....	11
2.2 VELFERD, HELSE OG PERSONLIG TJENESTEYTING.....	12
2.3 OPPVEKST, BARNEHAGER, UTDANNING OG LIKESTILLING.....	14
2.4 AREALDISPONERING OG BYGGESAKER.....	18
2.5 LANDBRUKSBASERT NÆRINGSUTVIKLING, NATURRESSURSFORVALTNING OG MILJØVERN.	22
2.6 SAMFUNNSSIKKERHET OG BEREDSKAP.....	24
<u>3 FAGRAPPORTERING</u>	26
RESULTATOMRÅDE 01-11 MILJØVERNDEPARTEMENTET.....	26
RESULTATOMRÅDE 21 – 26 LANDBRUKS- OG MATDEPARTEMENTET	27
RESULTATOMRÅDE 31 – 38 KUNNSKAPSDEPARTEMENT	40
RESULTATOMRÅDE 42 – 48 BARNE- OG LIKESTILLINGSDEPARTEMENTET.	51
RESULTATOMRÅDE 51 – 57 JUSTISDEPARTEMENTET	53
RESULTATOMRÅDE 61 – 66 KOMMUNAL- OG REGIONALDEPARTEMENTET	57
RESULTATOMRÅDE 73 - 77 HELSE- OG OMSORGSDEPARTEMENTET OG ARBEIDS- OG INKLUDERINGSDEPARTEMENTET.....	60
RESULTATOMRÅDENE 81 – 82 STATENS HELSETILSYN.....	64
RESULTATOMRÅDENE 83 – 88 HELSE- OG OMSORGSDEPARTEMENTET	65
RESULTATOMRÅDE 95 - 97 KULTUR OG KIRKEDEPARTEMENTET	72
RESULTATOMRÅDE 98 FORNYINGS- OG ADMINISTRASJONSDEPARTEMENTET	72

INNLEDNING

2007 et spesielt år

Fylkeshovedstaden Arendal fikk gleden av å være vertskap for 26 kongelige gjester ved HM Dronning Sonjas 70-årsfeiring sommeren 2007. Fylkesmannen i Aust-Agder var sentral ved planlegging og gjennomføring av besøket. Det har vært en glede for fylkesmannen å kunne videreformidle en hyggelig hilsen og takk fra HM Dronningen til alle som bidro til en vellykket fødselsdagsmarkering.

Aust-Agder ble rammet av et spesielt sterkt snøfall vinteren 2007. Dette var i særlig grad en utfordring for enkelte kystkommuner, Politiet, Vegvesenet, Agder Energi og Telenor. Deler av fylkesmannens beredskapsopplegg ble også aktivisert.

Fylkesmann Hjalmar Inge Sunde fratrådte embetet ved oppnådd aldersgrense 31.12.07. Høsten 2007 besøkte embetsledelsen 14 av fylkets 15 kommuner, der vi gikk gjennom hovedtrekkene i kommunens utvikling fra 1995. Det ble holdt en offisiell avslutningsmarkering for fylkesmannen i Arendal gamle Rådhus 19. desember 2007 med fornyings- og administrasjonsminister Heidi Grande Røys i spissen for over 100 fremmøtte gjester.

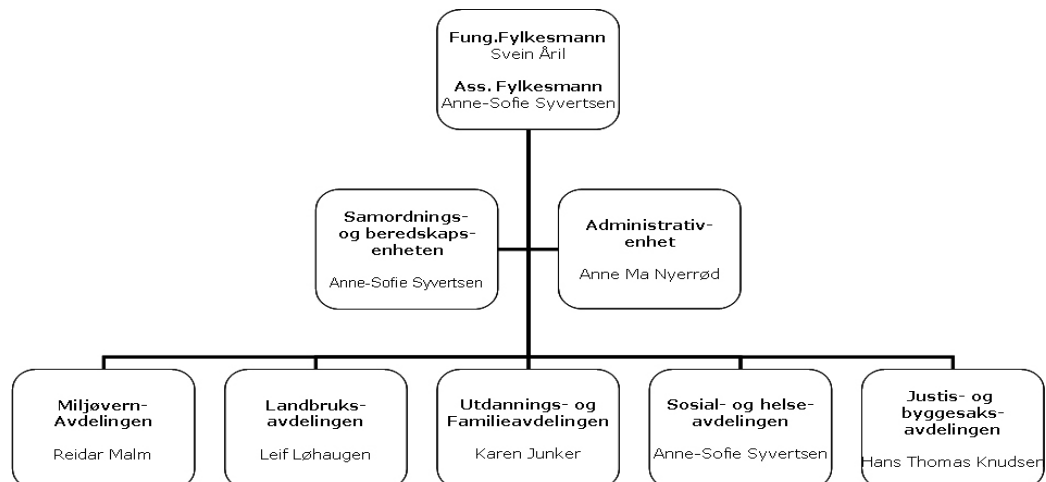
Årsrapport

Årsrapporten er en tilbakemelding til våre overordnede departementer og direktorater på hvordan embetet har løst de oppgavene som ble pålagt i tildelingsbrevet og embetsoppdraget for 2007.

Vi gir en kortfattet oversikt over embetets virksomhet og resultater for 2007 på de områdene hvor tildelingsbrevet og embetsoppdraget krever rapportering i årsrapporten. For en rekke fagområder har avdelingene rapportert i henhold til egne rapporteringsprogram. Når det gjelder den løpende styringsdialogen med våre overordnede departementer og direktorater, viser fylkesmannen også til disse rapportene.

I årsrapportens pkt 1 gir vi tilbakemelding på tildelingsbrevet pkt 1, økonomiske rammer og administrative føringer. I rapportens pkt 2 gir vi tilbakemelding på tildelingsbrevets pkt 2, sentrale politiske føringer. Rapportering for de resultatområdene hvor embetsoppdraget krever rapport i årsrapporten, finnes i pkt 3. Det presiseres at årsrapportens pkt 2 og 3 må leses i sammenheng.

Organisasjonskart fra
01.01.08

Nedenstående oversikt viser utviklingen i antall årsverk i perioden 2003 til 2007. Tabellen angir således ikke antall ansatte, men tar hensyn til vakanser og sykmeldinger av en viss varighet. Ved inngangen til 2003 (= tidspunkt for integrering av fylkeslege og utdanningskontor) var det noe over 83 årsverk.

Årsverk 2007

Avdeling/enhet	Årsverk 2003	Årsverk 2004	Årsverk 2005	Årsverk 2006	Årsverk 2007
Ledelse/adme/same	19	19	17	17,5	21,5
Beredskapsavdelingen	4,5	4,5	4	3,5	*
Justis- og byggesaksavdelingen	4	4	4	4	4
Landbruksavdelingen	13,5	12	11,5	11	11,5
Miljøvern avdelingen	14,5	14,5	14,5	13,5	14
Sosial- og helseavdelingen	12	12,5	12,5	12	12
Utdannings- og familieavdelingen	11,5	11	11,5	12,5	11
Sum	79	77,5	75	74	74

* Ultimo 2006 ble beredskapsavdelingen lagt ned som egen avdeling og integrert med samordningsenheten i en ny samordnings- og beredskapsenhet. Årsverkstallene for beredskapsavdelingen inngår derfor i 2007 i tallene for Ledelse/adme/same i tabellen ovenfor.

Bemanningsreduksjonen fra ca 83 årsverk til 74 ble styrt grunnet økonomiske rammebetingelser for embetet. Samtidig synes omfanget av oppgaver å ha økt, og dette medfører et betydelig arbeidspress for de ansatte.

1 ØKONOMISKE RAMMER OG ADMINISTRATIVE FØRINGER

1.1 Styringsdialogen

Fylkesmannen i Aust-Agder er i hovedsak fornøyd med styringsdialogen med oppdragsgivende departementer. Forventningene til embetet er rimelig klart angitt i tildelingsbrev og embetsoppdrag. Fra embetsledelsens side savnes utfyllende opplysninger i foreløpig tildelingsbrev pkt.1 og pkt. 2.1. Disse er viktige for tidlig å kunne trekke ut embetets avdelingsovergripende satsinger for det kommende år.

Fylkesmannsmøtene fungerer godt. Det årlige møtet for administrasjonssjefer er en viktig arena for dialog rundt utvikling av administrative tjenester internt i embetene. Jevnlige styringsmøter med de ulike departementer og direktorater er helt avgjørende for god styringsdialog.

Økonomiske rammer

1.2 Budsjet

I 2007 fikk embetet en tildeling på kap. 1510 på 41 581 680 kroner inkl diverse tilleggsbevilgninger til prosjekt og seniortiltak, samt til drift av fagutvalg for personal. Regnskapet for 2007 er gjort opp med et mindreforbruk på til sammen 1 440 196 kroner, som vi søker overført til 2008. I tillegg søker vi om å få overført kroner 250 522, som gjelder tildelte midler på prosjekter innen helseområdet og som forutsettes videreført i 2008. Prosjektmidlene er ført på kap. 1510 - 21poster. Mindreforbruket på 151001 skyldes i hovedsak sykkelønnsrefusjoner, midler til seniortiltak (forsøk), kortere vakanser, økte overheadinntekter og innsparinger på enkelte budsjettposter.

Fylkesmannen i Aust-Agder var svært utilfreds med endringen i budsjettfordelingen mellom embetene som fant sted i 2007. Vi viser til korrespondanse og møter om dette. Når det gjelder risikovurderinger som ledd i den interne styring, må vi si at det (litt paradoksalt) er uventede budsjettkutt på meget kort varsel som kanskje er den største trussel mot planlagt måloppnåelse.

Som nevnt har vi tidligere nedbemannet kraftig for å møte budsjettkutt i forbindelse med den nye budsjettfordelingsmodellen. Vi har nå kapasitetsproblemer innenfor ulike områder, noe som gir seg utslag i at vi ikke klarer å gjennomføre enkelte oppgaver. Det er derfor behov for å bemanne noe opp igjen – og da med faste stillinger. Innsparingene vi har, er imidlertid ikke "faste midler" som vi kan regne med hvert år framover. Vi har kun økonomisk handlingsrom innenfor budsjettåret. Manglende forutsigbarhet og til dels store variasjoner i tildelingen fra år til år gir ikke rom for flere fast ansatte medarbeidere. Samtidig fører det stramme arbeidsmarkedet til at det er vanskelig å rekruttere inn nødvendig kvalifisert hjelp på kortere engasjement eller vikariater.

Økonomistyring

Fylkesmannen i Aust-Agder har utarbeidet en flerårig strategisk plan (2004 – 2007) som er konkretisert i avdelingsvise virksomhetsplaner. Ut i fra ressurs-hensyn og tidsforbruk fant vi det lite hensiktsmessig å utarbeide felles virksomhetsplan for hele embetet i 2007. Årsbudsjettet ble utarbeidet med utgangspunkt i tildelingsbrev, embetsoppdrag og økonomistyringsnotat fra Fylkesmannen. Økonomistyringsnotatet fra embetsledelsen angir rapporteringstidspunkter og budsjettgjennomgang i tillegg til budsjettammer for hver enkelt avdeling. For å ivareta et mer langsiktig økonomisk planleggingsperspektiv utarbeidet vi en økonomisk langtidsprognose for perioden 2007 – 2010.

1.3 Rapportering

Fylkesmannen i Aust-Agder følger opp arbeidet med "systematisk sammenlikning".

1.4 Saksbehandlingstid og rettssikkerhet

Vi legger stor vekt på å fremtre som en uhildet klageinstans som ivaretar enkeltpersoners rettssikkerhet. Vårt inntrykk er at vi har et godt omdømme i fylket når det gjelder dette.

I en del tilfelle påklager fylkesmannen dispensasjoner etter plan- og bygningsloven som kommunene gir mot miljøvern-avdelingens tilråding (særlig i strandsonen). Denne rollen som "klager" harmonerer dårlig med rollen som uanhengig klageinstans for til dels samme saksområde.

Vi har også i 2007 klart å holde de mål for saksbehandlingstid som departementene setter, både for klager etter sosialtjenesteloven og plan- og bygningsloven. Vi har i 2007 hatt en markert økning i antall mottatte klager etter plan- og bygningsloven, fra 154 saker i 2006 til 215 saker i 2007. Når det gjelder klagesaker etter sosialtjenesteloven har vi en motsatt tendens, der vi behandlet 55 saker i 2007 mot 99 i 2006.

1.5 Elektronisk forvaltning

Vi har i 2007 hatt særlig fokus på å forbedre bruken av elektroniske system som er implementert tidligere, samt sørge for at informasjonssikkerheten er ivaretatt. Vi har tatt i bruk e-handel innen de områdene der innkjøpssamarbeidet på Agder har lagt til rette for det. Med totalt årlig innkjøp på 3,5 mill kroner (inkludert de områdene innkjøpssamarbeidet dekker) har vi foreløpig funnet det lite hensiktsmessig å ta i bruk e-handel på andre kjøp av varer og tjenester.

Elektroniske tjenester Fylkesmannen i Aust-Agder har i 2006 og 2007 deltatt sammen med Fylkesmannen i Hedmark, Vest-Agder og Sogn og Fjordane i Høykomprosjektet BEST (Betre Elektronisk Samhandling og Tenestar). Prosjektet har omfattet elektronisk løsning for fritt rettsråd og elektronisk dokumentutveksling med kommunene. Vi er godt i gang med fritt rettsråd der 4 advokater bruker dette etter intensjonen i dag, og det fungerer bra. Når det gjelder elektronisk dokumentutveksling med kommunene har vi hatt kontakt med aktuelle prøvekommuner og informert alle kommunene gjennom eget møte og direkte til rådmennene. Vi avventer nå ErgoGroups utvikling av den tekniske BEST-løsningen.

Nettbasert informasjon Vi publiserer 4-5 nyhetssaker pr. uke på vår hjemmeside: www.fylkesmannen.no/AA. I tillegg legger vi ut et betydelig antall fagsaker samt kurs og konferanser. Vi har 234 enkeltbrukere som abonnerer fast på våre nyheter.

Vår intranettside ("Løvenettet") fungerer i dag som vår hovedinformasjonskanal internt. I 2007 ble det gjennomsnittlig publisert 3 oppslag pr. uke. I tillegg oppdateres gjeldende regelverk løpende, og det legges ut møterefater fra ledermøter og samarbeidsutvalg. Løvenett er standard åpningsside i Explorer for alle ansatte.

Kart- og stedfestet informasjon Norge Digitalt i Agder har etablert et overordnet utvalg med deltakere fra fylkesmennene, fylkeskommunene og kommunene, i tillegg til Statens Kartverk. Utvalget har utarbeidet en strategisk plan som på overordnet nivå fokuserer på regionens behov for tilrettelegging og utvikling av geografisk informasjon. Fylkesmannen i Aust-Agder har ledet utvalget, med Statens kartverk som sekretariat.

Embetets GIS og geodata arbeid er tilknyttet IKT-funksjonen i administrativ stab. Det er avsatt 40 % stillingsressurs til koordinering, noe vi ser er i minste laget for å kunne ekspandere raskt nok innenfor området. Det er startet oppbygging av GIS-kompetanse i flere avdelinger, men fortsatt er det landbruks- og miljøvern avdelingen som mest aktivt bruker stedfestet informasjon i saksbehandling, og da først og fremst i plansammenheng. Embetet er fortsatt i en startfase når det gjelder integrering av kart mot saksbehandlingssystemet, og følgelig noe i etterkant med å skriftliggjøre rutinebeskrivelser for GIS- og geodatarelaterte oppgaver.

1.6 Ledelse og personalpolitikk	
Ledelse	<p>Vår vurdering er at embetet har en god og helhetlig ledelse. Viktige elementer i dette er ukentlige ledermøter, samlet opptreden fra ledergruppen i en rekke sammenhenger og god personlig kjemi.</p> <p>Vi har gjennomførte et to-dagers lederseminar høsten 2007. Vi gjennomgikk embetets sterke/svake sider og veien videre etter fylkesmann Sundes fratreden. Ultimo november 2007 gjennomførte vi et felles embetsseminar med alle ansatte. Her ble fokus satt på internopplæring, både om fylkesmannens roller og oppgaver, kommunenes situasjon og scenarier for Sørlandet framover. Dette var også internavslutning for fylkesmannen</p> <p>Vi følger opp de interne styringsinstrumentene med stadig ajourføring, senest delegasjons-reglementet høsten 2007. Det må gå noe mer tid før vi kan si om endringen med å flytte tidligere Beredskapsavdeling inn i Beredskaps- og samordningsenheten i stab, er vellykket.</p>
Personalpolitikk	<p>Våren 2007 ble det sendt inn en risikoanalyse til FAD vedrørende fare for å miste nøkkelkompetanse grunnet usikkerhet knyttet til forvaltningsreformen og et generelt strammere arbeidsmarked. Som forventet, hadde embetet i 2007 en turnover på 14,6 % mot tilsvarende 6,3% i 2006. Samtidig er antall søkere på ledige stillinger gått drastisk ned. Dette gjelder bl.a. leger (som før), jurister og høyere utdannede med erfaring fra undervisningssektoren. Grunnet det stramme arbeidsmarkedet og behovet for å beholde/rekruttere nøkkelkompetanse er det planlagt en revisjon av lønnspolitikken i embetet våren 2008.</p>
Arbeidsundersøkelse	<p>Ultimo 2007 ble det gjennomført arbeidsmiljøundersøkelse i embetet. Svarprosenten for embetet totalt var 88,5%, hvilket må betegnes som svært bra. Resultatene vil bli behandlet i samarbeidsutvalget 5. februar 2008 med sikte på drøfting av aktuelle tiltak.</p>
Opplæring	<p>Det lages årlige, felles opplæringsplaner for embetet og det er i tillegg forutsatt utarbeidet tilsvarende avdelingsvis. I 2007 ble det avsatt særskilte midler til gjennomføring av tiltak i den felles opplæringsplanen. Tiltak i opplæringsplanen er felles for alle ansatte og uavhengig av kjønn. Det arrangeres ukentlige kortkurs i ulike emner innen IKT og Ephorte. I tillegg er en kvinnelig medarbeider under 50 år gitt støtte til videreutdanning i 2007. Grunnet kapasitetsproblemer har det ikke vært mulig å gjennomføre alle tiltakene slik vi hadde ønsket.</p>
Sykefravær	<p>Det totale sykefraværet er fortsatt noe høyt. Dette skyldes alvorlig sykdom med langvarig fravær hos enkeltansatte. Korttidsfravær representerer ikke noe problem i embetet. Gjennom oppfølgingsplaner/aktiv sykmelding mv legges det til rette for at sykmeldte kan komme tidligst mulig tilbake i arbeid. Dette gjelder også innkjøp av særskilt utstyr, samt forebygging gjennom økt bruk av heve-/senkbare pulter mv. I tillegg vil nødvendige tiltak bli fulgt opp på bakgrunn av arbeidsmiljøundersøkelsen.</p>
Tilrettelegging	<p>Den statlige arbeidsstyrken skal i størst mulig grad gjenspeile mangfoldet i samfunnet. Alle stillingsannonser opplyser derfor om at det er et personalpolitisk mål å oppnå en balansert alders- og kjønns sammensetning, samt rekruttere personer med innvandrerbakgrunn. Videre at arbeidsplassen om nødvendig vil bli lagt til rette for personer med nedsatt funksjonsevne. Slik tilrettelegging ble gjennomført i 2007 i forbindelse med at vi tilsatte en medarbeider som var rullestolbruker. Dette gav oss verdifull erfaring – ikke minst noe vi opplevde ved en brannøvelse høsten 2007, da vi erfarte at tilretteleggingen også må omfatte nødvendig oppdatering av kriseinstrukser mv. Minimum en søker med innvandrerbakgrunn innkalles til intervju dersom vedkommende oppfyller utdanningskrav i annonsen.</p>

Seniorforsøk	<p>Embetet deltar også i forsøket med redusert arbeidstid for seniorer. Hos oss fikk 5 medarbeidere tilbud om å delta i forsøket. Alle disse (1 mann og 4 kvinner) tok i mot tilbudet. Fire ansatte har valgt å ta ut den reduserte arbeidstid med 1 dag/uke, mens en tar reduksjonen ut i samlede blokker 2 – 4 ganger i året.</p> <p>Det er ikke kunngjort ledige lederstillinger i embetet i 2006 eller 2007.</p>
Kulturbygging	<p>Også i 2007 har embetet hatt egen "kulturgruppe" med ansvar for arrangering av månedlige sosiale tiltak for ansatte. Arbeidet finansieres av velferdsmidler samtidig som arbeidsgiver skyter til et tilsvarende beløp. Formålet er å bidra til at ansatte blir bedre kjent med hverandres ikke-profesjonelle sider, samt øke samholdet i embetet. I tillegg ble også månedlige lunsjseminarer videreført i 2007.</p>
Medvirkning	<p>Ny tilpasningsavtale ble utarbeidet og tatt i bruk fra 2007. Arbeidsmiljøutvalget ble ved denne revisjon integrert i samarbeidsutvalget og hovedverneombudet møter rutinemessig ved behandling av alle saker. Embetet praktiserer for øvrig en "2-nivåmodell" med drøfting mellom arbeidsgiver og tillitsvalgte både på avdelings- og virksomhetsnivå. Blant viktige saker behandlet i samarbeidsutvalget i 2007 – i tillegg til budsjetter, planer mv – nevnes spesielt opplegg, utforming og gjennomføring av arbeidsmiljøundersøkelsen.</p> <p>I tillegg deltok ledere og tillitsvalgte på konferanse om medbestemmelse i regi av FAD høsten 2007.</p>
Forvaltningsreformen	<p>Embetsledelsen har holdt ledergruppen og medarbeiderne løpende à jour om status for forvaltningsreformen. Det ble avholdt 5 felles infomøter i 2007 og dette temaet ble berørt i de fleste møtene. Usikkerheten vedrørende reformen har ikke voldt spesielt store problemer for oppgaveløsningen. Medarbeiderne har vært dyktig til å holde fokus, og det har i stor grad vært "business as usual". Spørsmålet om ny oppgavefordeling og en eventuell fylkessammenslutning med Vest-Agder ligger likevel som et uavklart forhold som skaper noe uro.</p> <p>I embetets personalpolitikk vedrørende likestilling er det bl.a. tatt inn målsetting om at kjønn ikke skal være bestemmende for lønns plassering eller lønnsutvikling. Videre er det i den lokale lønns politikken nyttet kjønnsnøytrale kriterier for lønnsfastsetting.</p>
Likestilling	<p>Kjønnsfordelingen totalt i embetet må anses som rimelig tilfredsstillende (henholdsvis 44 % menn og 56 % kvinner). Særlig på ledernivå er totalfordelingen god. Av 6 avdelingsdirektører er 3 kvinner, og av 14 ledere/ nestledere totalt er 8 kvinner. Regjeringen hadde som mål 40 % kvinneandel i statlige lederstillinger innen 1.07. 2006. Fylkesmannen i Aust-Agder har etter foranstående 57 % kvinnelige ledere ved siste årsskifte.</p> <p>Kjønnsfordelingen varierer likevel betydelig mellom de enkelte avdelinger. Særlig administrativ enhet og utdannings- og familieavdelingen har markert flere kvinner enn menn.</p> <p>Differensen i lønnstrinn mellom kvinner og menn i embetet pr 1.1. 2005 var 4,2 lønnstrinn. Oversiktene nedenfor viser at differensen i lønnsnivå mellom kvinner og menn for embetet totalt gikk ned fra 3,6 lønnstrinn i 2006 og til 2,1 lønnstrinn pr. 1.1. 2007.</p>

Ved utgangen av året var imidlertid lønnsforskjellen mellom kvinner og menn økt igjen til 5,7 lønnstrinn. Særlig markert er økningen for øvrige ansatte (ikke ledere). Årsaken til dette er endringer i søknadsmassen til ledige stillinger i embetet. I løpet av 2007 er det ansatt 9 kvinnelige medarbeidere som på grunn av mer begrenset yrkeserfaring/annen utdanning enn tidligere er innpasset på lavere lønnsnivå enn tidligere snitt for kvinner. Dette skyldes derfor saklige forhold, og ikke diskriminering på grunnlag av kjønn.

Nedenfor gis oversikter over antall ansatte hos Fylkesmannen i Aust-Agder fordelt på kjønn, stillingskategorier og lønnsnivå ved utgangen av 2006, 2007 og 2008:

1.1.2006	Alle ansatte	Ledere	Øvrige
	Menn – Kvinner	Menn – Kvinner	Menn – Kvinner
Antall	37 – 43	8 – 7	30 - 32
Andel i %	46,3 – 53,7	53 – 47	48,4 – 51,6
Snitt lønnstrinn	52,3 – 48,7	64,5 – 65	49,3 – 45,5
Differanse ltr.	3,6	0,5	3,8

Snittlønn i ltr. er ekskl. Fylkesmann på kontraktslønn

1.1.2007	Alle ansatte	Ledere	Øvrige
	Menn – Kvinner	Menn – Kvinner	Menn – Kvinner
Antall	36 – 42	7 – 7	29 - 35
Andel i %	46 – 54	50 – 50	45 - 55
Snitt lønnstrinn	52,4 – 50,3	67,7 – 66,3	50,8 – 47,1
Differanse ltr.	2,1	1,4	3,7

1.1.2008	Alle ansatte	Ledere	Øvrige
	Menn – Kvinner	Menn – Kvinner	Menn – Kvinner
Antall	36 – 46	6 – 8	30 - 38
Andel i %	44 – 56	43 – 57	44 - 56
Snitt lønnstrinn	55,8 – 50,1	65,6 – 67,3	54,1 – 47
Differanse ltr.	5,7	1,7	7,1

Lærling

Vi har hatt lærling i kontorlaget i 2007. Hun har gjort en svært god jobb, og vil avlegge fagprøven sommeren 2008. Vi har svært gode erfaringer med å ta inn lærlinger i embetet. Å bruke en del tid på opplæring gir oss gode muligheter for å vurdere egen praksis samtidig som det viser seg at lærlingen raskt bidrar i det daglige arbeidet. To lærlinger har tidligere tatt fagbrev i kontorlaget, etter endt læretid i fylkesmannsembetet.

Nytt lønns- og personalsystem

Nytt lønns- og personalsystem ble innført i tråd med framdriftsplan i FAD; dvs. høsten 2007 for vårt vedkommende. Med mindre enn 100 ansatte ble vi pålagt av SSØ å inngå avtale om fullservice-modell. Implementeringen har krevd betydelige administrative ressurser, både til intern opplæring og i forbindelse med kommunikasjonen med SSØ. Systemet synes både regelstyrt og tungt å drifte.

Grønn stat

På innkjøpssiden er Grønn stat ivaretatt ved deltakelse i innkjøpssamarbeidet Agder IKS. Når det gjelder forbruk (av blant annet elektrisk kraft og papir) og avfallshåndtering, er dette en del av de tjenester vi kjøper av huseier – Aust-Agder Fylkeskommune. Det gjennomføres kildesortering av avfall. Målsettingene innenfor Grønn stat for øvrig er tatt opp med huseier også i 2007. Vi har egen avtale og miljøgodkjent returordning for IKT-utstyr.

Innkjøp

Fylkesmannen i Aust-Agder deltar i et interkommunalt innkjøpssamarbeid for offentlig anskaffelser (Agder IKS). I samarbeidet er det tilsatt to personer med innkjøpskompetanse og det er etablert gode rutiner i henhold regelverk for offentlig anskaffelser. Fylkesmannsembetet har stor nytte av kompetansen og den bistand samarbeidet gir oss, og det er en langt rimeligere løsning enn om vi skulle ha bygget opp egen kompetanse for det relativt beskjedne volum vi har når det gjelder innkjøp.

Det inngås rammeavtaler som vi kan gjøre avrop på for våre kjøp. Det er utarbeidet interne innkjøpsrutiner for embetet i løpet av 2007. På grunn av at det ikke er inngått rammeavtaler for alle områder, ser vi allerede svakheter ved våre interne rutiner, og behov for en gjennomgang og revidering, slik at vi blir fullt ut i stand til å overholde anskaffelsesregelverket.

2 SENTRALE POLITISKE FØRINGER

2.1 Generelle samordningsoppgaver

Fornyning av offentlig sektor

Samordningsoppgavene prioriteres høyt i embetet. Som et lite, oversiktlig fylke har vi en klar konkurransefordel når det gjelder kontakt og oppfølging internt, i forhold til andre statsetater og fylkets 15 kommuner.

Samordning

Vi har ukentlige ledermøter og faste planmøter for å ivareta intern samordning. I minst ett av fire statlige etatsjefsmøter årlig settes kommunenes situasjon på dagsorden. Vi har også en meget omfattende kommunedialog, kalt Aust-Agdermodellen. Det vises til redegjørelse i årsrapporten for 2006, ved embetsbesøk fra FAD våren 2007 og styringsmøte med KR D høsten 2007. Det foreligger referat fra KR D datert 21. november 2007 etter styringsdialogmøtet. Vi mener at samordningsfunksjonen er godt ivaretatt, og vi får også gjennomgående positiv tilbakemelding fra kommunene om dette.

Høsten 2007 har vi vært ute i en rekke av de nyvalgte kommunestyrene og orientert om fylkesmannens roller og oppgaver. Vi redegjør da bl.a. for det kommunale handlingsrom i forhold til statlige politikk. Dette er også tema i de store samordnede kommunemøtene som vi gjennomfører i 5 kommuner hvert år. Økonomien i den enkelte kommune står likeledes sentralt i disse møtene.

Kommuneøkonomi

Vi har et fast opplegg for formidling av det økonomiske opplegget for kommunesektoren. Fylkesmennene i Aust- og Vest-Agder holdt felles informasjonsmøte om statsbudsjettet i oktober 2007 med bistand fra KR D. Praktisk talt alle kommunene møter opp til dialogmøte angående skjønnsfordeling hver høst. Kommuneøkonomi er også fast post i de årlige ordfører- og rådmannsmøtene.

Vi har ingen kommuner i ROBEK. Kommuneøkonomien er generelt blitt bedre i 2007, men ikke så bra som forventet. Fortsatt er de fleste kommunene i fylket avhengig av aksjeutbytte fra Agder Energi for å gå i balanse. Den store lånegjelden enkelte kommuner har i forhold til landsgjennomsnittet, er også bekymringsfull.

KOSTRA- rapporteringen fra kommunene blir stadig bedre og er helt grunnleggende i kommunedialogen. Alle kommunene leverer nå data i henhold til det nasjonale opplegget.

Tilsyn

Tilsynsoppgavene på de ulike fagområdene er i hovedsak gjennomført i henhold til embetsoppdragene. Vi har god samordning av tilsyn innenfor helse og sosial, mellom helse og beredskap og til dels utdanning. Vi arbeider med nye retningslinjer for fylkesmannens samordning av statlige tilsyn der vi også har involvert enkelte kommuner og statlige tilsyn. Retningslinjene forventes ferdige i 1. kvartal 2008.

Stimulering av omstillings- og fornyingsarbeid i kommunene står sentralt i vår kommunedialog, særlig i skjønns møtene. Vi har likevel et forbedringspotensial på dette område.

Universell utforming	Fylkesmannen arbeider aktivt sammen med fylkeskommunen og kommunene om Universell utforming, bl.a. i løpende planarbeid og i kommunedialogen. Vi har deltatt på samling for UU-kontakter i regi av MD i 2007. Også i 2007 arrangerte vi et erfaringsseminar sammen med fylkeskommunen med deltakelse fra bl.a. kommuner og brukerorganisasjoner.
NAV	Det er opprettet en likeverdig samarbeidsarena for NAV bestående av administrative og politiske ledelse i KS, ledelsen i NAV Fylke, og Fylkesmannen i Aust-Agder. Det har vært avholdt jevnlige møter fra og med 2005 under fylkesmannens ledelse. Det er gjennomført ulike opplæringstiltak innenfor områdene økonomiske rådgivning, rus og lov om sosiale tjenester. Det er også opprettet eget kompetanseutvalg for å koordinere kompetanseaktivitetene mot NAV-kontorene. Det har ikke vært tvister mellom NAV og enkeltkommuner, som har nødvendiggjort mekling fra fylkesmannen.
Samarbeidsavtaler	Når det gjelder de bilaterale samarbeidsavtalene mellom staten og KS, er vi involvert i litt ulik grad. Forholdet til KS Agder er gjennomgående godt. Likevel varierer samarbeidet betydelig innenfor de ulike samfunnssektorer. Dette skyldes blant annet lite ressurser i KS regionalt. Samarbeidet er godt innenfor skole og utdanning, mens det f. eks. ikke fungerer så godt på miljøvernensiden. Det vises for øvrig til detaljrapportering andre steder i årsrapporten.
Omsorgspan 2015	<p>2.2 Velferd, helse og personlig tjenesteyting</p> <p>Planlagt internorganisering hos fylkesmannen er iverksatt. Det er avholdt 3 møter i styringsgruppa. Alle aktiviteter under "paraplyen" omsorgsplan 2015 er samlet her, og gruppa består av de ansvarlige for de ulike delplanene. Koordinator for folkehelse er knyttet til gruppa. Et særlig tema vi har grepet fatt i er ernæring hos eldre. Et annet er demens.</p> <p>Fylkesmannen er med i styringsråd for undervisningssykehjemmet. Det er avholdt to møter i 2007, der også Universitetet i Agder, Sørlandet Sykehus HF Arendal og Undervisningssykehjemmet i Songdalen er representert.</p>
Samarbeid mellom 1. og 2. linjen	Fylkesmannen deltar i ulike fora der samhandling er tema. Det er også gjennomført tilsynsaktiviteter i 2007 der samhandling mellom kommunale helse- og sosialtjeneste og spesialisthelsetjenesten var tema. Det er bare ett sykehus i fylket. Samtlige 15 kommuner har inngått samarbeidsavtale med Sørlandet Sykehus HF om individuell plan; samt inn- og utskrivning. Rutinene for samhandling er revidert. Det er samarbeidsprosjekt mellom SSHF og Arendal kommune om elektronisk overføring av pasientopplysninger / epikriser. Andre kommuner har samarbeid med sykehuset om bedre og riktigere informasjonsflyt i papirformat. I forbindelse med Rekrutteringsplanens tiltak nr. 9 var det et prosjekt knyttet til SSHF som kartla kompetansebehov i kommunene ved utskrivning av pasienter fra spesialisthelsetjenesten. Dette prosjektet er ikke videreført pga mangel på ekstern finansiering.
Tilsyn	<p>Helsetilsynet og Fylkesmannen har i all sin tilsynsvirksomhet et særskilt fokus på virksomhetens/ kommunens ansvar for, gjennom styring og internkontroll, å sikre at tjenestene ytes i henhold til krav i lov og forskrift. Det gjenstår ennå mye arbeid før vi kan si at virksomhetene/kommunene har et godt nok fungerende internkontrollsystem. Fremdeles etterlyses forankring i ledelsen og styrende organer.</p> <p>For 2007 var kravet til Helsetilsynet i Aust Agder 13 systemrevisjoner med helsetjenesten. Fylkesmannen hadde krav om 7 systemrevisjoner etter sosialtjenesteloven.</p>

	<p>Det ble gjennomført 13 systemrevisjoner med helsetjenesten, 9 av disse var med kommunehelsetjenesten, 1 tilsyn rettet seg mot spesialisthelsetjenesten, 2 tilsyn ble gjennomført ved private fysikalske institutt og 1 tilsyn var med en privat rehabiliteringsinstitusjon.</p>
	<p>Fylkesmannen har gjennomført helsetilsynets krav om 7 systemrevisjoner. Samtlige revisjoner er rettet mot kommunal sosialtjeneste. Tilsynsystema er dels sentralt fastsatt ved landsomfattende tilsyn, dels egeninitiert. Egeninitiert tilsynsystema og samtlige tilsynsobjekt velges ut fra en risikoanalyse. I tillegg har Helsetilsynet/Fylkesmannen gjennomført egeninitierte tilsyn med tjenester i sykehjem/bo- og omsorgssentra (2 kommuner), helsemessig- og sosial beredskap (3 kommuner), saksbehandling ved søknad om kommunale helse- og sosialtjenester (2 kommuner), 2 fysikalske institutt og en privat rehabiliteringsklinikk. Samtlige tilsyn er rapportert inn til Statens helsetilsyn på egne rapporteringsskjema, og kan elektronisk lastes ned fra www.helsetilsynet.no</p>
Landsomfattende tilsyn	<p>Fylkesmannen har gjennomført landsomfattende tilsyn med avlastnings- og støttekontaktjenester etter sosialtjenesteloven i 3 kommuner: Valle, Gjerstad og Bygland. Fylkesmannen og Helsetilsynet har sammen gjennomført landsomfattende tilsyn med kommunale helse- og sosialtjenester til voksne med psykiske lidelser i Grimstad, Arendal og Tvedestrand kommuner. Helsetilsynet i Aust Agder har gjennomført ett tilsyn med kvalitet på tjenestene i akuttmottaket ved Sørlandet Sykehus HF, avd. Arendal.</p>
	<p>Erfaringer fra tilsynsvirksomheten er formidlet og drøftet med representanter fra kommunene og spesialisthelsetjenesten i parallellseminar på sosial- og helseavdelingens årlige høstmøte.</p> <p>Vi har deltatt i Helsetilsynets prosjekt for harmonisering av klagesaksbehandlingen ved innsending av interne klagesaksrutiner og ved deltakelse i arbeidsmøte innen både sosial- og helseområdet.</p>
Folkehelsearbeid	<p>Gjennom partnerskapsamarbeidet blir kommunenes folkehelsearbeid fulgt tett opp ved regelmessige nettverksmøter, 3 ganger pr. år. Partnerskapet arrangerte også studieuke for kommunekoordinatorne ved NHV i Gøteborg slik at samarbeidspartnerne skulle få en felles referanseramme for arbeidet. Flere kommuner i fylket har folkehelsearbeidere som deltar på studiet "Helse i plan" i Vestfold. Alle kommunene ble invitert til praktisk opplæring i bruk av nettportalen "Kommunehelseprofiler". Det ble avholdt 4 kurs i fylket. Sekretariatet for folkehelsearbeidet har "delt" kommunene i Agder mellom seg, slik at hver enkelt får et særskilt ansvar mht oppfølging av sine kommuner. Dermed sikres det at arbeidet blir forankret og knyttet opp til det øvrige planarbeidet med en konkret handlingsplan. Ved oppstart av kommuneplanarbeid gis det innspill enten skriftlig eller i dialogmøter med kommunene. Her tilstreber vi å koordinere alle sosial- og helseavdelingens innsatsområder. I høringsfasen gis det skriftlig tilbakemelding. Se forøvrig egen rapport fra "Folkehelse i Agder".</p>
Opptappingsplan psykisk helse	<p>En sentral oppgave har vært å bistå kommunene i gjennomføringen av plan for psykisk helsearbeid 2000-2010, og å knytte dette arbeidet opp mot kommunenes økonomiplan. Fylkesmannen har implementert veilederen for barn og unge og videreført voksenveilederen. Arbeidet med samarbeid og samhandlingsrutiner innad i kommunene, mellom kommunene og andre aktører i regionen, f. eks helseforetak, er videreført.</p>

	<p>På samme måte videreføres arbeidet med brukerorganisasjonene, gjennom bl.a. brukerrådet. Psykisk helse i skolen er gjennomført med flere konferanser. Det har vært stor vekst i antallet som deltar i tverrfaglig videreutdanning i psykisk helsearbeid. Planer for individuell plan og samhandling mellom foretak og kommunene er revidert. Det er fortsatt en rekke utfordringer i implementeringen av individuell plan i kommunene for mennesker med psykiske lidelser.</p>
Opptappingsplan rus	<p>I arbeidet med Opptappingsplan rus er samarbeidsutvalg videreført. Dette er et samarbeidsutvalg bestående av Fylkesmennene i gamle region Sør og Kompetansesenteret for rus – Borgestadklinikken. Faglig fora for russpørsmål er videreført. 25 deltagere har gjennomført 30 studiepoeng i en tverrfaglig videreutdanning for høyskoleutdannede innen rusfeltet. Fylkesmannen vil finansiere en ny modul i 2008 for samme studentgruppe. Fylkesmannen har arrangert kurs i saksbehandling i hht sosialtjenesteloven §§ 6-2 og 6-2a. Det er videre gjennomført kurs i basiskompetanse rus for både statlige og kommunalt NAV ansatte og konferansen: "Før-under-etter" er gjennomført.</p>
Fysisk aktivitet og måltider i skolen	<p>Dette punktet er gjennomført som beskrevet i tidligere innsendt plan for arbeidet. Det er etablert ressursgrupper innen temaene fysisk aktivitet, tobakk og ernæring, felles for Agderfylkene. Hver av gruppene har ansvar for å følge opp sine temaer inn mot befolkningen som helhet og offentlige arenaer. I forbindelse med "Aktivitetskonferansen og Folkehelsedagene 2007" i september ble bl.a. kommunikasjonsstrategien 1-2-3 presentert. Ernæringsnettverket har arrangert sin årlige konferanse; "Mat, læring og atferd. Hva gjør maten med oss" for ansatte i skoler og andre interesserte. 160 deltok. Skoler og SFO er fulgt opp mht retningslinjer for mat og drikke.</p>
Utvikling av kompetanse innen sosialtjenesten	<p>Fylkesmannen har et tett samarbeid med Husbankens regionkontor i Arendal. Tidligere iverksatt bynettverk og regionalt kontaktforum på området boligsosialt arbeid, er videreført. Fagsamling for kommunale tjenesteytere er gjennomført. Fylkesmannen har bistått Sosial- og helsedirektoratet med saksbehandling, oppfølging og rapportering ved tilskudd til kommuner til boligsosialt arbeid. Det har vært særlige utfordringer knyttet til midlertidige boliger/natthjem. Flere kommuner har problemer med å få lokalisert boliger til særlig vanskeligstilte, og konkrete prosjekt har blitt stoppet i den politiske behandlingen.</p>
Barn og unge	<p>2.3 Oppvekst, barnehager, utdanning og likestilling</p> <p>Fylkesmannen har i 2007 lagt ned et betydelig arbeid med barn og unges oppvekstmiljø gjennom prosjekter som er initiert av flere departementer/direktorater. Det er arbeidet på tvers av avdelingene med flere temaområder. Helse – og sosialavdelingen og Utdannings- og familieavdelingen har på ledelsesnivå hatt planleggingsmøter med tanke på samordning av opplegg og tiltak. Videre har avdelingene bidratt til gjennomføring av tiltakene ut mot kommunene, bl.a. fysisk aktivitet og måltider, forebyggende arbeid på området rus og tobakk og psykisk helse i skolen. Arbeidet startet opp i 2006 og ble videreført i 2007.</p>
Barnehage	<p>Fylkesmannen har gjennomført ulike typer møter med kommunene i arbeidet med å iverksette Regjeringens politikk om full barnehagedekning. Det har vært møter med kommuner som ikke har full dekning, det er og gjennomført generelle informasjonsmøter.</p> <p>I møter, som Fylkesmannen har med alle ordførerne og rådmenn i kommunene, har vi informert om kravet om statlig politikk på området. Betydningen av full barnehagedekning er gjentatte ganger understreket av Fylkesmannen.</p>

Informasjonsbehovet knyttet til arbeidet med barnehagereformen er videre imøtekommet gjennom individuell veiledning, fylkesmannens hjemmeside og ved hyppige utsendelser av informasjon gjennom e-post. Fylkesmannen opplever at det fortsatt er stort behov for veiledning og informasjon, både til kommuner og private barnehageeiere. For saksbehandlere med ansvar for barnehageområdet i kommunene gjennomførte fylkesmannen i 2007 en studietur til England, det temaet var tilsyn.

Aust-Agder hadde 5 274 barn i barnehage per 31.12.2007. Det er en økning i antall barn på vel 11 %. Det er størst økning i kategorien 41 timer eller mer, og deretter i de to neste oppholdskategoriene. De laveste oppholdskategoriene hadde totalt sett en klar nedgang.

I Aust-Agder har Grimstad kommune, i følge barnehagekartet, ikke full dekning etter departementets definisjon ved utgangen av 2007. Kommunen forventer full dekning høsten 2008.

Kommunene samarbeider i tre nettverk som bl.a. tilbyr kurs om kompetanseutvikling til de ansatte i barnehagene. Til arbeidet i nettverkene har kommunene fått tildelt til sammen kr 180 000 i 2007/2008. Flere av nettverkene har i 2007 arbeidet med å utvikle en felles veiledning for gjennomføring av kommunens tilsyn med barnehagene. Kommuner og barnehager har i tillegg fått tildelt utviklingsmidler etter søknad.

Fylkesmannen er en pådriver i arbeidet med å rekruttere og ikke minst beholde menn i barnehagene, (MIB). Fylkesmannen i Aust-Agder støttet i 2007 tiltaket med totalt 40.000. Midlene ble fordelt på deltakelse i en avslutningskonferanse om likestilling i barnehagene og MIB-arbeid i kommunene.

Det ble gjennomført tilsyn med 3 kommuner etter systemrevisjonsmetoden i Aust-Agder på barnehageområdet i 2007. Temaet for tilsynet var kommunen som barnehagemyndighet og kommunenes tilsyn med barnehagene.

Tilskuddsforvaltningen er gjennomført etter planen. Fylkesmannen har veiledet kommuner og private eiere i likeverdig behandling. Det vises til særskilt økonomirapportering.

Fylkesmannen i Aust-Agder mottok 3 klager etter barnehageloven i 2007. Den ene ble trukket før klagebehandlingen begynte. De 2 andre klagene var fra private barnehager og gjaldt likeverdig behandling. Klagene kom inn på slutten av året og ble ikke ferdigbehandlet i 2007.

Utdanning

I embetsoppdraget fra KD/UDIR for 2007 var det klare styringssignaler om at arbeid med tilsyn, skulle utgjøre hovedtyngden av oppgavene på utdanningsområdet. Fylkesmannen har i 2007 nyttet en større andel av ressursene på tilsynsoppgaver enn tidligere. Det er lagt ned et betydelig arbeid med å systematisere oppdraget og gjennomføre tilsynsarbeidet mot kommunesektoren og andre aktører på utdanningsområdet. Fylkesmannen deltok i 2007 med flere personer på de ulike skoleringssamlinger og konferanser som ble arrangert vedrørende tilsyn.

Tilsynene i 2007 er gjennomført etter ulike modeller, men i hovedsak er systemrevisjonsmetodikken brukt. Det er i alt gjennomført Nasjonalt tilsyn i 5 kommuner og fylkeskommunen etter § 13-10 i opplæringslova, der en benyttet tilsendt prosedyre og maler for samtalene. Det vises til egen rapportering i rapport per 1. juli 2007 til utdanningsdirektoratet.

I en av disse kommunene ble det òg videreført et tilsyn som ble igangsatt i 2006. Videre er det gjennomført tilsyn i en kommune med fokus på om de hadde forsvarlige systemer angående fremmedspråkundervisning, og i en kommune vedrørende gratisprinsippet. I tillegg kommer oppfølging av tidligere års tilsyn.

Alle kommunene og fylkeskommunen fikk avvik på det nasjonale tilsynet. Se egen rapportering.

Fylkesmannen gjennomførte kontroll og tilsyn vedrørende gruppestørrelse etter liste fra Utdanningsdirektoratet med i alt 8 skoler, 3 private og 5 kommunale. Det vises til egen rapportering til Utdanningsdirektoratet etter egen mal innen 1. april 2007. Av fylkets totalt 15 kommuner har det vært tilsyn med ulike områder på utdanningsfeltet i 9 kommuner. Det er gjennomført tilsyn med alle de 8 privat skolene. Tre av tilsynene har krevd mye oppfølging og det påbegynte arbeidet for disse skolene er ikke avsluttet og vil bli videreført i 2008.

Fylkesmannen har gjennomført ettersyn og kontroll av folkehøgskolenes regnskap. Vi har også bidratt med råd og veiledning av generell art.

I Aust-Agder var det i 2007 få klager på utdanningsområdet. Det er behandlet klager på standpunkt karakterer, spesialundervisning, skoleskyss, og nærskoleprinsippet. For øvrig vises det til kapittel 3 og tabell under resultatområde 31. Mange av sakene er fulgt opp med informasjon og veiledning i etterkant. Det relativt lave klageomfanget kan ha ulike forklaringer, bla at tjenestene oppfyller brukernes forventninger eller at det er mangelfull informasjon om rettigheter og klageadgang. Fylkesmannen følger opp dette i veiledning mot kommunene og i tilsynssammenheng. Fylkesmannen har imidlertid erfart at det er økt fokus på problem angående mobbing og har fått et økende antall henvendelser på dette området.

Kunnskapsløftet

Fylkesmannen har i 2007, etter forespørsel fra kommunene, hatt et krevende arbeid med å koordinere ulike kompetanseutviklingstiltak med utdanningstilbydere og skoleeierne. Det er etablert et egen møteplass, KKA for begge Agderfylkene der det sitter representanter for skoleeierne fra kommunene og fylkeskommunene. Sentralt i arbeidet med Kunnskapsløftet har også vært informasjonsmøter med skoleeiere om ulike aktuelle tema. Fylkesmannen har i 2007 fordelt og fulgt opp midler til kompetanseutvikling. Fylkesmannen har gjennomført embetsoppdraget angående Nasjonale prøver med veiledning og oppfølging av kommunene. Videre har vi utført arbeidet med nye læreplaner etter oppdraget.

Lærende nettverk

Fylkesmennene i begge Agderfylkene har i fellesskap og i samarbeid med Universitetet i Agder koordinert og driftet prosjektet Lærende nettverk. Aust-Agder og Vest-Agder har felles nettverk med skoler fra begge fylkene. I prosjektperioden 2006-2008 deltar videregående skoler og grunnskoler fra Aust-Agder i to nettverk. Fylkesmannen samarbeider videre med UIA om flere andre prosjekter som er initiert av Utdanningsdirektoratet og som forutsetter et slikt samarbeid.

Fylkesmannen har gjennomført arbeidet med eksamensavvikling i henhold til oppdrag. I samarbeid med andre fylkesmenn i regionen har vi utarbeidet et hefte: "Rettleiing for behandling av klage på standpunkt karakterar". Vi har samarbeidet aktivt med utdanningsdirektoratet og bidratt til iverksetting og gjennomføring av prosjektet Digital skolehverdag.

Introduksjonsloven

Fylkesmannen har medvirket i veiledning og rådgivning mot kommunene vedrørende introduksjonsloven. Som et ledd i dette arbeidet har fylkesmannen deltatt i en nettverksgruppe for Agderfylkene og Telemark bestående av representanter for fylkesmennene, IMDI og andre institusjoner med ansvar for området i kommunene. Fylkesmannen har informert kommunene bl.a. i møter der opplæringsansvarlige deltar.

Tilskudd fremmedspråklig	<p>Fylkesmannen har i 2007 utbetalt tilskudd til fremmedspråklig undervisning. Tilskuddsordningen for fremmedspråklig opplæring viser en sterk økning i saker bl.a. på grunn av to parallelle ordninger (per capita og overgangsordningen). De ulike tilskuddssystemene på området er arbeidskrevende, særlig når begge ordningene går parallelt. Det betyr en stor økning i arbeidsmengde for å få sakene behandlet.</p> <p>De nye oppgavene fra 2007 knyttet til norskopplæring for asylsøkere er gjennomført. Fylkesmannen har i 2007 utbetalt tilskudd til leirskoleopplæring.</p> <p>Oppgavene på utdanningsfeltet er utført i henhold til oppdrag. Knappe ressurser har imidlertid medført bevisst og hard prioritering og nedprioritering av aktiviteten på området bl.a. for voksenopplæring. Fylkesmannen har hatt problemer med å avsette tilstrekkelig ressurser på aktuelt hendelsesbasert tilsyn. En har også måttet nedprioritere arbeidet med strategiske planene under resultatområde 32.4.</p>
Barnevern	<p>Fylkesmannen har i 2007 fulgt opp kommunene gjennom oppfølging av frister og halvårsrapporteringer. Vi har i tillegg gjennomført dialogmøter med i alt sju kommuner i løpet av året. Dette dels for å bli kjent med nye saksbehandlere, få kunnskap om utfordringer i kommunene og å orientere om fylkesmannens oppgaver overfor sektoren.</p> <p>Det er i 2007 gjennomført tilsyn med barnvernstjenesten i en kommune etter systemrevisjonsmetoden.</p> <p>Fylkesmannen har oppfylt kravene til tilsyn med barneverninstitusjoner. Vi har gjennomført individtilsyn og tilsynene etter systemrevisjonsmetoden. Det har i enkelte tilfeller ikke blitt ført tilsyn gjennom hele året, da institusjonene bare delvis har vært i bruk. Rettighetsforskriftens bestemmelser har også i år hatt mesteparten av vår oppmerksomhet. Fylkesmannen har gjennomført kompetanseutviklingstiltak i internkontroll gjennom å arrangere seminarer og annen veiledning. Det er gjennomført en større barnevernkonferanse i 2007.</p>
Familierecht	<p>Fylkesmannen har i 2007 hatt et betydelig omfang på informasjon og veiledningsoppgaver i forhold til ekteskapsloven og barneloven. Meklingsordningen i fylket fungerer tilfredsstillende.</p> <p>På området separasjoner og skilsmisser innvilget av Fylkesmannen i Aust-Agder for 2007 viser oversikten en mindre økning i forhold til 2006 når det gjelder skilsmisser og en liten nedgang for separasjoner.</p>
Likestilling	<p>Fylkesmannen har utført arbeidsoppgavene på familieområdet i henhold til oppdraget.</p> <p>Fylkesmannen i Aust-Agder hadde også i 2007 oppmerksomhet på likestilling, og fulgte opp arbeidet i vår utadrettede virksomhet.</p> <p>Som et gjennomgående tiltak, har vi fulgt opp tidligere målsetting om lik fordeling menn og kvinner/jenter og gutter som bidragsytere og foredragsholdere på våre kurs og konferanser og andre oppdrag som for eksempel sensorer og prosjektmedarbeidere.</p> <p>Fylkesmannen er en pådriver i arbeidet med å rekruttere og ikke minst beholde menn i barnehagene, (MIB). Fylkesmannen i Aust-Agder støttet i 2007 tiltaket med totalt 40.000 til deltakelse på en likestillingskonferanse og til nettverk i fylket.</p> <p>Fylkesmannen har støttet tiltak i Gi rom for lesing, og har rettet oppmerksomheten mot gutters forhold til lesing. Det nevnes særlig et prosjekt ved en videregående skole med yrkesfaglige utdanningsprogram. Evaluering av tiltaket viser økt leselyst blant guttene.</p>

Fylkesmannen har samarbeidet med fylkesmannen i Vest-Agder, fylkeskommunene på Agder og Innovasjon Norge om kvinnerettede tiltak innen næringsutvikling. Landbruksavdelingen har deltatt på seminar for kvinnegründere.

I forbindelse med kommunestyre- og fylkestingsvalget har justis- og byggesaksavdelingen gitt kommuner og publikum omfattende muntlig informasjon og veiledning om kommunelovens bestemmelser om kjønnskvotering ved valg av representanter til nemnder og utvalg.

Likestillingsperspektivet er videre knyttet opp mot sentrale utviklingsoppgaver ved helse- og sosialavdelingen. "Sosial ulikhet i helse" har også et kjønnsperspektiv i forhold til tilgjengelighet til sosial- og helsetjenester. Dette følger fylkesmannen opp. Særlig er perspektivet fremtredende i forhold til rusfeltet og de tjenester kvinnelige rusmisbrukere får. Likestilling tematiseres i forhold til de forskjellige faggruppene fylkesmannen er i dialog med. I noen sektorer er det fortsatt "få menn som er ledere for mange deltidsarbeidende kvinner". Likestilling handler også om utviklingsarbeidet i forhold til deltidsarbeid og "ugunstig" turnus.

2.4 Arealdisponering og byggesaker

De forhold som tas opp i tildelingsbrevets pkt. 2.4 omfatter svært mange sider av samfunnsutviklingen. Det er derfor ikke mulig å rapportere kort på dette punktet, uten å henvise til andre deler av årsrapporten. Vi viser også til merknaden i innledningen til årsrapporten om at punktene i kapittel 2 og 3 må ses i sammenheng.

Fylkesmannen har også i 2007 hatt fokus mot utvikling av og økt verdiskapning innen landbruk og landbruksbasert virksomhet, men med et helhetlig perspektiv på arbeidet. Arbeidet utføres i nært samarbeid med det regionale partnerskapet, Aust-Agder fylkeskommune og Innovasjon Norge Agder.

Styrket bosetting

Det har i 2007 vært stor aktivitet i kommunene i fylket angående initiativ og prosjekter som tar sikte på å opprettholde eller styrke bosettingen. I Aust-Agder har kommunene Iveland, Vegårshei og Åmli satt i gang prosjekter knyttet til bosetting. Landbruks- og matdepartementet bevilget i 2007 kr 150.000,- til prosjektet "SNU Åmli" - et samfunns- og næringsutviklingsprosjekt med visjon om vekst og utvikling for Åmli kommune. Bosettingsprosjektet i Iveland får også økonomisk støtte fra Landbruks- og matdepartementet.

Fylkesmannen har medvirket til finansiering av Bosettingsprosjektet i Iveland og prosjektet "Den levende bygda" i Vegårshei. "Den levende bygda" skal bidra til å utvikle og markedsføre Vegårshei kommune med spesielt fokus på folketallsvekst, boområder, kultur og næringsliv. Prosjektet er i utgangspunktet et småsamfunnsprosjekt der medvirkning og mobilisering for en trivelig og levedyktig kommune er et sentralt fokusområde.

Formidling av nasjonal politikk

Det arbeides mye med formidling av statlig politikk. Overfor kommunene formidles statlig politikk i hovedsak gjennom kommuneplanprosesser og reguleringsplaner. Ut over dette formidles statlig politikk i egne møter med politikere og kommuneadministrasjonene. Internt i embetet er alle avdelingene involvert i et "planforum" som samkjører utspill overfor kommunene. Vi mener å oppnå gode resultater, men området er ikke problemfritt.

Balansegangen mellom å ta hensyn til kommunalt sjølstyre og å formidle og i vareta nasjonal politikk er vanskelig, særlig knyttet til sterke utbyggingsønsker i strandsonen og høgfjellet.

Det er også en generell tendens blant mange lokalpolitikere til å fravike kommuneplanens intensjoner i LNF-områdene ved å imøtekomme dispensasjoner, framfor å styre etter vedtatte planer.

Partnerskap	<p>Dette har både en ressursmessig side, ved at det offentlige bruker svært mye tid på dispensasjonsbehandling, men og en prinsipiell side ved at vedtatte planer får mindre betydning. Behandling av dispensasjoner etter pbl og embedets påklaging overfor kommunale vedtak, har også mye å si for hvordan statlig politikk forstås og følges opp. I år har embedet klaget på flere dispensasjoner enn vi har gjort noen gang tidligere. En generell merknad om at mange lokalpolitikere er lite innstilt på å ta nasjonale føringer inn over seg, bør også uttrykkes særskilt.</p> <p>Fylkesmannen deltar i næringsgruppen som består av fylkeskommunen, Innovasjon Norge og NAV. Gruppen medvirker i utarbeidelse av fylkesplanens handlingsprogram.</p>
Trygghet og beredskap	<p>Arbeidet med næringsutvikling utføres i nært samarbeid med det regionale partnerskapet, der fylkeskommunen, Innovasjon Norge, Agder og faglaga i landbruket deltar. BU-midlene er det viktigste virkemiddelet med tanke på nyskaping og samhandling i det regionale partnerskapet.</p> <p>Beredskapsenheten deltar på embedets ukentlige planmøte koordinert av miljøvernavdelingen. De påser at det blir tatt nødvendige beredskapsmessige hensyn og at det blir stilt krav om ROS-analyser der det er aktuelt. Alle 15 kommuner har utarbeidet overordnede ROS-analyser. Samfunnssikkerhet er innarbeidet som et overordnet styrende prinsipp ved all samfunnsplanlegging. Embedet utarbeidet fylkes ROS-analyse i 1999. Den er revidert flere ganger. En gjennomgripende revisjon skal slutføres i 2008. Innholdet er styrende for aktivitet, prioriteringer og øvinger. Ekstremhendelser som storm, flom, kraftig snøfall og bortfall av strøm og tele har hatt størst fokus. Ras og skred blir omtalt der det er relevant.</p>
Strandsonen og fjellområdene	<p>Det legges mye vekt på Strandsoneforvaltning, og det er uten tvil det fagområdet det settes inn mest ressurser på innenfor alle miljøvernavdelingens resultatområder. I 2007 har vi brukt ca 4 årsverk på plan-arbeid. Miljøvernavdelingen i Aust-Agder er sekretær for kystsonenettverket for fylkene mellom Østfold og Vest-Agder.</p> <p>Presset rundt fritidsbebyggelse øker svært mye. Spesielt hyttebygging rundt ferskvann i innlandet med påfølgende privatisering av strandsonen øker. Likeså ser vi en betydelig økning i planlagte hyttefelt i heiområdene mellom kystsonen og høgfjellet i fylket. Vi mener at med dagens ressurstilgang er vi helt i grenseland med tanke på å kunne levere kvalitetsarbeid på vår saksbehandling.</p> <p>Statistikken nedenfor viser hovedtrekkene i utviklingen når det gjelder antall saker ved miljøvernavdelingen. Det er noen feilkilder i materialet, men tendensen vises klart. Som en kuriositet kan vi nevne at de 289 reguleringsplanene og 584 dispensasjonene er arkivført med respektive 2997 dokumenter.</p>

Reg.planer melding + høring bare høring	140	152	163	148	206	191	178	289 135
Uttalelser til dispensasjoner	Ca 250	308	283	250	345	423	446	584
Klager	4	17	9	5	12	22	29	48

Bevaring av viktige landbruksområder	<p>Med utgangspunkt i St. m nr 21 (2004-05), og hytteveilederen (T1450) og dels St. m nr 26 (2006-2007) har vi fått bedre styringsverktøy enn tidligere for planlegging i Fjellområdene. Vi arbeider aktivt i samband med store utbygginger i særlig Valle (Brokke) og dels Bykle. Vi har lagt ned flere villreinmotiverte innsigelser i kommuneplansammenheng i øvre Setesdal, men også i Åmli kommune. Til tross for stort utbyggingspress, har villreinargumenter mye større gjennomslag nå, enn for få år siden. Det er satt i gang en regional fylkesdelplanprosess for Telemark, Aust- og Vest-Agder og Rogaland med hensyn på arealforvaltning av fjellområdene, der særlig villrein og hytteutbygging står i fokus.</p>
	<p>I møter med kommunene er det informert om de nasjonale målene om å halvere den årlige omdisponeringen av viktige jordressurser og ivareta spesielt viktige kulturlandskap. Jordvern og Kjerneområde Landbruk var tema på den årlige kommunesamlingen.</p>
	<p>Fylkesmannen i Aust-Agder deltar sammen med fylkesmannen i Vest-Agder og fylkeskommunene i et interessant arealprosjekt i regi av Knutepunkt Sør, et samarbeid mellom 7 kommuner i Kristiansandsregionen. I Aust-Agder inngår kommunene Birkenes, Iveland og Lillesand.</p>
	<p>Prosjektets målsetting er å "tilrettelegge for bærekraftig utvikling og balansert vekst i Knutepunkt Sør regionen gjennom felles forpliktende arealpolitikk". Tanken er at dette skal skje som følge av en felles overordnet arealplan for perioden 2009-2050. Utgangspunktet er erfaringer fra lignende prosjekt i Rogaland, men hovedfokus er utfordringene i egen region.</p>
	<p>Målet er å etablere en felles arealpolitikk innenfor temaene næringsarealer, boligarealer, grøntstruktur, landbruksarealer, senterstruktur og transport/infrastruktur. En sentral premiss for arbeidet er at planen skal være enhetlig på tvers av kommunegrensene, men åpne for ulike praksis mellom sentrale og perifere deler av regionen. Prosjektperioden går fram til høsten 2009.</p>
	<p>Sett fra fylkesmannens ståsted er dette god anledning til å fremme nasjonale interesser i en tidlig planfase. Samtidig ligger det en utfordring i å koordinere arbeidet over fylkesgrensen.</p>
	<p>Fylkesmannen har fulgt opp de kommuner som var i slutfasen av sin kommuneplanrullering, og har gitt landbruksfaglige innspill til kommuneplanene for Arendal, Birkenes, Grimstad og Tvedestrand. Vårt inntrykk er at det i stor grad blir tatt hensyn til de innspill som gis av Fylkesmannen. Fylkesmannen fremmet overfor fylkeslandbruksstyret forslag om innsigelser til kommuneplanene i Arendal og Grimstad, noe fylkeslandbruksstyret fulgte opp. Sakene er løst lokalt gjennom drøfting eller mekling, eller ved at kommunene har tatt innsigelsene til følge.</p>
	<p>Fylkeslandbruksstyret har fulgt opp Fylkesmannens innstilling om innsigelse til kommunale arealplaner etter plan- og bygningsloven, og det er derfor ikke oversendt noen saker til Statens landbruksforvaltning fra Aust-Agder.</p>
Jordvern	<p>Jordvernet i Aust-Agder i dag utfordres i hovedsak gjennom boligbygging ved by- og tettstedsutvidelser, i veiprojekter og ved spredt boligbygging. Det er i kommunene Arendal, Grimstad, Lillesand og Birkenes at jordvernet utfordres i størst grad i Aust-Agder.</p>
Samordnet areal- og transportplanlegging	<p>En legger opp til en samordnet areal- og transportplanlegging i kommune- og reguleringplansammenheng. FM har lagt ned innsigelser i en kommuneplan med utgangspunkt i RPR og ATP. I 2007 ble det særlig grepet fatt i problematikken omkring etablering av kjøpesenter på Stoa utenfor Arendal, og vi nedla innsigelse mot et "Smart-klubb" prosjekt. I forlengelsen av dette har Fylkesmannen bedt fylkeskommunen om at fylkesdelplanen om tettstedsutvikling og kjøpesenteretablering tas opp til revisjon. Dette gjøres i 2008.</p>

Kulturlandskapet

Landbruksavdelingen og miljøvern avdelingen samarbeider om kulturlandskapstiltak. Vi fikk tildelt kr 150 000 på kap 142631.3 i 2007 og disse midlene ble fordelt på 8 prosjekt. Forøvrig må en bare erkjenne at dette er en "dråpe i havet" i forhold til reelle behov.

Fylkesmannen ser en økende utfordring i å opprettholde et attraktivt kulturlandskap. Endringer i arealbruk gir økt gjengroingsforløp særlig i utkantområdene både i innlandet og på kysten. Gjengroingen er foreløpig mest synlig på mindre arealer som ikke lenger er i aktiv drift.

Antall aktive bruk og beitedyr har sunket drastisk og gjør det nødvendig å prioritere områder som bør holdes oppe. Gjennom regionalt miljøprogram inviterte fylkesmannen kommunene til å velge ut ca 15 % av sitt jordbruksareal som skulle få spesielt gunstige støtteordninger, særlig til hold av beitedyr. Grunnlaget for utvelgelsen er at områdene er viktige som rekreasjonsområder og grønne lunger, viktige for kommunens egenart, viktige for biologisk mangfold og kulturminner og for utvikling av turisme og reiseliv. Denne prosessen har satt gjengroingen på dagsorden i kommunene, og prioriteringen har medvirket til å skape et økt engasjement for kulturlandskapet.

Prosjektet "Beite som ressurs for landbruket og bygda" ble etablert i 2007. Prosjektet som er toårig, omfatter Aust-Agder, Telemark og Vest-Agder. Bondelaget, Bonde- og småbrukerlaget og fylkesmannen i de tre fylkene samarbeider med kommunene om prosjektet, som skal sette fokus på verdien av beiteland, både som næringsgrunnlag i landbruket og som miljøfaktor i bygdene. I utvalgte pilotområder skal det settes i verk tiltak som kan ta vare på kulturlandskapet i et langsiktig, bærekraftig perspektiv.

Fylkesmannen har også fokusert sterkt på å koble opprettholdelse av et attraktivt kulturlandskap med økt bruk av bioenergi.

Det er i årenes løp utført en del kartlegginger av verdifulle områder både med hensyn på biologisk mangfold, på vedvarende bruk av engarealer og arealer i forbindelse med kulturminner osv. Siden arbeidet er utført av mange ulike instanser, er det vanskelig for kommunene å vite hvor opplysningene finnes. Fylkesmannen har derfor foretatt en systematisk gjennomgang av alle kartlegginger som er utført av ulike instanser i fylket. Rapporten for denne gjennomgangen ligger nå på vår hjemmeside. Den inneholder også en vurdering av behovet for skjøtsel.

Fylkesmannen har i sitt arbeid med plansaker ikke gjort vedtak som har hindret barnehageutbygging.

Klagebehandling etter plan- og bygningsloven

Antall klagesaker etter plan- og bygningsloven totalt (også byggesaksdelen) er relativt mange i Aust-Agder, ca. 215 saker i 2007. Sakene ble sterkt prioritert og departementenes krav om saksbehandlingstid på maks 3 mnd. er overholdt. De nasjonale målene for bygningspolitikken er fulgt opp ved behandlingen av klagesakene.

Universell utforming er rapportert i foreløpig årsrapport fra FMVA i september slik departementet har bedt om.

Biologisk mangfold

2.5 Landbruksbasert næringsutvikling, naturressursforvaltning og miljøvern

Når det gjelder målet om å redusere tap av biologisk mangfold og å unngå fragmentering av viktige arealer, vil vi igjen påpeke problemet med få styringsmuligheter og svakt regelverk angående nedbygging og reduksjon av "INON"-områder. Vi arbeider hele tiden med å ivareta naturressurser og livsmiljø, særlig gjennom plan og bygningsloven, og ikke minst ved kalking av vassdrag. Særlig aktuell artsforvaltning i Aust-Agder er: villrein, damfrosk (egen handlingsplan) og Narrmarihånd. (egen plan, men ikke "nasjonal handlingsplan". Dette etterlyser vi).

Arbeidet med å dokumentere/kartfeste biologisk mangfold og naturverdier går jamt framover og vi har nå fokus på rødlistearter i vann. Fortsatt er det en del som gjenstår for å få et oppdatert, kvalitetssikret og funksjonelt databasesystem, i første rekke for internt bruk, men det burde også vært lagt mer ressurser i å legge det bedre til rette for eksterne brukere.

Med tanke på arbeid med fremmede arter, er det særlig ferskvannsfisk det gjøres et konkret arbeid på, og da på informasjonssida. Forøvrig brukes det lite ressurser på sakskomplekset.

Strategi for landbruksbasert næringsutvikling

Fylkesmannen har revidert den regionale strategien for næringsutvikling i tråd med de nasjonale retningslinjene. I strategiarbeidet, som er utført i samarbeid med Fylkesmannen i Vest-Agder, Innovasjon Norge Agder, fylkeskommunen, KS Agder og næringsorganisasjonene i landbruket, er det tatt hensyn til føringer i fylkesplan for Aust-Agder og felles handlingsprogram for fylkeskommunene i Aust- og Vest-Agder.

Arbeidet med næringsutvikling utføres i nært samarbeid med det regionale partnerskapet. Fylkesmannen deltar også i flere utviklings- og tilretteleggingsprosjekter sammen med fylkesmennene i Telemark og/eller Vest-Agder og Innovasjon Norge. Av de viktigste kan nevnes Beiteprosjektet, Grønn varme på Agder og Utmarksbasert reiseliv.

Fylkesmannen har et godt samarbeid med fylkeskommunen om regional utvikling og skal i 2008 m.a. samarbeide om arrangementer som "Framtidsbygda" og "Trebiennalen".

Kommunene er førstelinjetjenesten i den utøvende landbrukspolitikken og er vår viktigste samarbeidspartner. Fylkesmannen har også i år lagt stor vekt på å pleie dialogen med kommunene på alle nivå, og i alle saker som angår landbrukspolitikken. Vi er imidlertid bekymret for nedbyggingen av landbrukskompetansen samt prioriteringen av oppgavene på landbruksområdet i mange kommuner. Dette går særlig ut over næringsutviklingsarbeidet, og er tatt opp i møter med ordførerne og rådmennene.

Veilederen T-1444 Plan- og bygningsloven og Landbruk Pluss er tatt i bruk. I kommuneplanprosessene har Fylkesmannen gitt veiledning til kommunene i spørsmål knyttet til bruk av veilederen og til hvordan Pbl kan brukes aktivt for å fremme landbrukspolitiske mål. Det er få konfliktsaker i fylket.

Økologisk landbruk

Fylkesmennene i Aust-Agder og Vest-Agder har laget en felles handlingsplan for økologisk landbruk for perioden 2006 - 2010. Denne handlingsplanen bygger på de målsettingene som ble formulert av regjeringen i Stortingsmelding 19 (1999-2000). På landsbasis er det økologiske arealet 4 % i 2007, i Aust-Agder ligger vi litt etter med 3,4 %, men enkelte kommuner er kommet langt i omleggingen til økologisk. I Valle kommune er nå 15,2% av jordbruksarealet økologisk. Uansett er det på fylkesnivå langt igjen til vi når målet på 15 %.

	<p>Det er imidlertid et betydelig økt fokus på økologisk landbruk, og markedet for økologiske produkter er i sterk vekst. På produsentsiden er det også positivt for Aust-Agder at Gro Industrier i Grimstad nylig har fått Debio-godkjenning og at Tine har opphevet klyngepolitikken. I Aust-Agder kjøpte ca 2,1 % av melkeprodusentene i fylket økologisk melkevotet i 2007.</p>
Økt avvirkning	<p>Fylkesmannen har gjennom året hatt stor fokus på økt avvirkning, skogbasert verdiskaping og bruk av bioenergi. Kontaktutvalget for skogbruket har gitt tilslutning til å revidere strategi for skogbruket i Aust-Agder. Arbeidet er påbegynt og vil bli avsluttet i 2008.</p>
Skogbasert verdiskaping	<p>Fylkesmannen har et godt samarbeid med Fylkeskommunen, Innovasjon Norge og Trefokus angående tre og trebruk. Dette innebærer igangsettelse av flere prosjekter med basis i økt verdiskaping innen trebransjen og innovasjon og nyskaping med utgangspunkt blant annet i sørlandsk byggeskikk og treindustri.</p> <p>Fylkesmannen deltar i samarbeidsprosjektet "Grønn varme på Agder". Prosjektet er inne i sitt andre år og interessen for bruk av bioenergi er økende.</p>
Bioenergi	<p>Fylkesmannen har, i dialog med kommunene og næringsorganisasjonene i skogbruket, fastsatt overordnede retningslinjer for behandling av søknader om tilskudd til bygging av skogsveier, drift med taubane og hest i vanskelig terreng.</p> <p>Fylkesmannen har arrangert faglige samlinger for kommunene og skognæringen der endringene i skogfondsordningen er belyst. Skogeierne i Aust-Agder har gjennomsnittlig satt av 16,7 % av bruttoverdien av tømmeret til skogfond. Tilsvarende tall for 2006 var 10,1 %.</p> <p>Det er brukt 11,2 mill. kr. av skogfondsmidler i 2007, mens det i 2006 ble utbetalt 9,8 mill. kr. Økningen i utbetaling av skogfondsmidler viser at investeringene i skogbruket er på vei oppover igjen.</p>
Grønt reiseliv	<p>Fylkeskommunene i Agderfylkene har etablert Forum for Sørlandet Reiseliv – der fylkesmennene i begge Agderfylkene og Innovasjon Norge Agder deltar. Forumet skal være reiselivsnæringens møteplass og en arena for samarbeid og gjennomføring av regionale fellestiltak på Sørlandet.</p> <p>Agder-Telemark Skogeierforening har videreført prosjektet "Utmarksbasert reiseliv" med støtte fra fylkesmannen. Formålet med prosjektet er å videreutvikle verdikjedene jakt, innlandsfiske, laksefiske og andre utmarksbaserte aktiviteter. Prosjektet skal bidra til å skape verdier og sysselsetting i distriktene gjennom økt økonomisk utbytte både til produkttilbydere og lokalsamfunn for øvrig.</p> <p>Fylkesmannen har gitt støtte til et prosjekt i regi av Åmli kommune for å utvikle natur- og kulturbasert reiseliv mot tyske og nederlandske økoturister. I tillegg har Fylkesmannen støttet et prosjekt i Valle kommune der formålet er å skape aktiviteter med basis i utmarka i tilknytning til en større hytteutbygging i Brokke.</p>
Verneplaner og forvaltningssaker	<p>Av verneplanarbeider som er nevnt i tildelingsbrevet, er det skogvern som har hatt størst aktualitet i Aust-Agder i 2007. Vi har gjennomført utvidet vern av statsskogeiendom, og arbeider nå aktivt med 7 frivillige verneprosjekter, i tillegg til 3 områder som ble vernet i 2007. Av tematiske vern er det et mindre prosjekt om bekkekløfter som utredes. Vi arbeider videre med tre forvaltningsplaner for mindre verneområder: Auesøya (nesten ferdigstilt), Hasseltangen/Ruakerkilen (påbegynt) og deler av Ådalen (påbegynt)</p>

SNO	Samarbeidet med SNO går meget godt, og bestillingsdialogen går som forutsatt.
Rovvilt	<p>Arbeidet med de regionale roviltneemndene fungerer bra. Vi har hatt tildels store erstatningsutbetalinger pga av rovdyrskade i år, og særlig har en ulv forårsaka stor skade i Åmli kommune. Samarbeide mellom miljøvern- og landbruksavdelingen fungerer godt, og på tross av store skader har vi også hatt et god dialog med næringen.</p> <p>Det mest effektive tiltaket i forhold til tap av lam har vært å ta dyra hjem fra utmarksbeite. Mange har imidlertid begrenset tilgang på innmarksbeite og trenger gressarealene for å høste vinterfôr. Fylkesmannen leide derfor i år et område på vel 180 daa med dels fulldyrket eng og dels skogsbeite til bruk for de besetninger som er hardest rammet. Området ble gjerdet inn og tatt i bruk da ulven slo til i sommer. Allerede midt i juni måtte 4 gårdbrukere ta dyra hjem og en av besetningene benyttet beredskapsbeite fram til det var tid for slakting. Aust-Agder Sau og Geitavlslag har uttalt at etablering av beredskapsbeite var et svært positivt tiltak.</p>
Rammedirektiver for vann	Rammedirektivet for vann er fulgt opp og det har vært etablert flere fora i denne sammenhengen. Fylkesmannen i Vest-Agder er vassregionmyndighet og samarbeidet går godt. Pålagte arbeidsoppgaver er utført i tråd med tildelingsbrevet.
Miljøfarlige stoffer	Tilsynsaksjoner vedr helse og miljøfarlige stoffer er fulgt opp i tråd med sentrale initiativ. Vi har ikke levert noen politianmeldelser som følge av tilsynsaksjonene.
Forurensning	<p>Innenfor områdene forurensede sedimenter, forurenset grunn og oppdatert database (grunnforurensning) har vi i hovedtrekk utført oppgaver i henhold til embetsoppdraget. Innenfor forurensningsområdet sliter vi imidlertid med tidsfristene for kommunalt avløp og konsesjoner til avfallsdeponiene.</p> <p>Arbeidet med miljøstatus er prioritert, men pga av ressursituasjonen har vi måtte redusere innsatsen i 2007.</p>
ROS	<p>2.6 Samfunnssikkerhet og beredskap</p> <p>Ved inngangen til 2007 fortsatte arbeidet med geografiske informasjonssystemer (GIS), beredskapsmessige hensyn i samfunnsplanleggingen, videreutvikling av fylkets risiko- og sårbarhetsanalyse og et helhetlig og langsiktig arbeid med å styrke kommunenes evne til å forebygge og håndtere kriser og katastrofer. Det er fortsatt utfordringer i å skaffe datagrunnlag fra aktuelle aktører. Fylkets risiko- og sårbarhetsanalyse er presentert i mange forskjellige fora for å legge til rette for at det skal tas beredskapsmessige hensyn i all samfunnsplanlegging. Satsingen følger vår egen modell i nært samspill med helsetilsynet i fylket.</p>
Planarbeid	Hele embetet har tilgang til egne og nasjonale kartdatabaser på vårt intranett. Denne løsningen, sammen med øvrig GIS-verktøy, representerer en god støttefunksjon. Temaene flom, skred, dambrudd, tilfluktsrom og eksisterende varslingsanlegg er registrert i GIS. Beredskapsmessige hensyn i samfunnsplanleggingen følges opp i alle relevante planprosesser. God dialog tidlig i planarbeidet førte til at vi ikke hadde innsigelser i 2007.
Krisehåndtering	Arbeidet med håndtering av flom, skred i og ved vassdrag, dambrudd og ekstraordinære kraftsituasjoner har foregått over en årrekke og fortsatte i 2007. Deler av fylkets flomutsatte vassdrag er kartlagt av fylkesmannen og NVE. Under et to dagers seminar ble aktuelle tema for samfunnssikkerhet i arealplanlegging, flomsonekart og dambruddsbølgeberegninger presentert for alle berørte kommuner og etater. Det ble deretter iverksatt et interkommunalt samarbeid for utvikling av beredskapsplaner ved dambrudd.

	<p>Systematisk kvalitetssikring av beredskapsarbeidet gjennomføres sammen med helsetilsynet i fylket etter følgende mal: Felles tilsyn, faglige oppdateringer i berørte kommuner, omfattende beredskapsdager, fullskaløvelser (brann på sykehjem eller smittevern), og systematisk oppfølging av tilsynsrapporter og evalueringsrapporter etter øvelsene. Sørlandet sykehus HF er representert med smittevernoverlegen på respektive øvelser. Samordnings- og beredskapsenheten er representert i arbeidsutvalg for sykehusets beredskapsplaner og kan således kvalitetssikre begge veier.</p>
Tilsyn	<p>Det er gjennomført 4 felles tilsyn, 4 faglige oppdateringer (presse og informasjonskurs og kurs i ROS analyser), 4 beredskapsdager og 4 fullskaløvelser og en skrivebordsøvelse i atomberedskap hvor 8 kommuner deltok sammen med berørte etater.</p> <p>Frivillige organisasjoner trekkes med på alle nevnte øvelser og fagsamlinger. De er også representert på det årlige møtet i fylkesberedskapsrådet.</p>
Erfaringsoverføring	<p>I Agderfylkene har det vært arbeidet mye med de erfaringene vi gjorde under det kraftige snøfallet i februar 2007. Dette har skjedd i tett samarbeid med politi, Agder energi, Telenor og Statens vegvesen. Erfaringene er nyttig for å kunne ha en forbedret beredskap ved lignende situasjoner senere.</p> <p>Fylkesberedskapsrådsmøtet i 2007 ble gjennomført hos Post- og teletilsynet i Lillesand. Fokus var knyttet til ekstremvær, kraft, tele, informasjon og etatenes oppfølging etter utfordringene under snøvintrene 2006 – 07.</p>
Øvelser	<p>Fylkesmannens krisestab ble høsten 2007 øvet sammen med regionale etater, utvalgte kommuner, Agder energi, Telenor og Post og teletilsynet. Scenario var ekstremvær og langvarig bortfall av kraft, tele og informasjon i hele Sør Norge, herunder også strømrasjonering.</p> <p>En temadag og øvelse på atomberedskap ble gjennomført for det regionale atomberedskapsutvalget, 8 kommuner i Aust-Agder og berørte etater høsten 2007. Elektroniske atomberedskapsplaner er presentert for implementering i alle kommuner. Tilsvarende plan er implementert ved embedet.</p> <p>Fylkesmannen har differensiert og prioritert kommunerettede tiltak mot Arendal., Lillesand og Grimstad, de tre største byene i Aust-Agder. Grimstad er modellkommune for utvikling av planverk og beredskapssystemer.</p> <p>Utvalgte kommuner har sammen med oss laget elektroniske planmaler for smittevernplan og plan for helsemessig og sosial beredskap. Malene ble i stor grad implementert i 2006-07.</p>

3 FAGRAPPORTERING

Det er stor variasjon i hvordan de ulike departementene krever rapportering på sine resultatområder. Nedenunder følger rapportering ordnet etter resultatområder, der hvor embetsoppdraget krever rapportering i årsmeldingen.

Der hvor det er egne rapporteringssystemer på fagområdene, er disse brukt, og det vises til disse. Rapporteringen som følger er derfor ikke uttømmende for Fylkesmannens faglige virksomhet i 2007.

Resultatområde 01-11 Miljøverndepartementet

For miljøverndepartementets resultatområder er det i sin helhet avgitt foreløpig årsrapport til Direktoratet for naturforvaltning og Statens Forurensingstilsyn pr sept 07. Det vises til denne som faglig rapport på miljøvernområdet. Det vises også til kap 2.4 og 2.5 foran.

Resultatområde 01 Bærekraftig bruk og vern av biologisk mangfold

Utvidet skogvern

01RA2. Status fylkesvise verneplaner: Vi arbeider nå aktivt med 7 frivillige verneprosjekter, i tillegg til 3 områder som ble vernet i 2007. Arbeidet går greit, og vi har ingen konflikter i saken.

Nasjonalparker og større verneområder

01RA3: Vi har ingen nasjonalparker eller større verneområder på gang.

Marin verneplan

01RA4: Vi arbeider aktivt med marin verneplan, i samarbeid med fiskeridirektoratet. Det er gjort klart for å melde om oppstart av verneplanarbeidet og konsekvensutredning. Arbeidet går greit og det er ikke konflikter i saken.

Resultatområde 07 Klimaendringer, luftforurensning og støy

07RA1 Fylkesmannen skal rapportere status for arbeidet med IPPC-direktivet i endelig årsrapport. Vi har ingen IPPC-bedrifter i Aust-Agder. Deponiene hører imidlertid under direktivet. Her arbeider vi med konsesjonstillatelsene. Vi sliter med tidsfristene, men regner med å være ferdig i mars evt. april.

Resultatområde 09 Regional planlegging

Klagebehandling

09RA1 Fylkesmennene skal rapportere om saker etter plan- og bygningsloven. Rapporteringen skal skje tertialvis på: <http://rapportering.fylkesmannen.no/>: Dette er fulgt opp gjennom året. Fylkesmannen har mottatt 215 klagesaker etter plan- og bygningsloven (inkl.byggesaksdelen) i 2007. Det er avgjort totalt 188 saker i 2007 og gjennomsnittlig saksbehandlingstid har vært 66 dager. Med unntak av et par saker har alle sakene blitt behandlet på under 3 mnd. Antall uavgjorte saker ved årsskiftet 2007/8 er 47. Det har vært gitt fortløpende, omfattende informasjon/veiledning om plan- og bygningsloven til kommunene og næringslivet/publikum i 2007.

Embetet har deltatt på KRD's og MD's felles plan- og byggesakskonferanse på Røros. Det er fortsatt embetets inntrykk, etter de klagesaker etter pbl. som mottas, at kystkommunene i fylket, med enkelte unntak, søker å føre en relativt restriktiv praksis m.h.t. å dispensere fra kommunale arealplaner i 100-meters-sonen langs kysten og fra byggeforbudet i pbl. § 17-2. Fylkesmannen har fulgt opp nasjonal politikk også i klagesaksbehandlingen med en restriktiv praksis.

Fylkesmannen kan ikke se å ha mottatt/behandlet noen saker om forlengelse av midlertidig dele- og byggeforbud etter pbl. § 33 i 2007.

Embetet har også i 2007 søkt å bidra til at kjøpesentre blir etablert i kommunene i samsvar med fylkesdelplanen for tettstedsutvikling og kjøpesenteretablering.

09RA2 Fylkesmannen skal rapportere til DN pr. november 2007 hvordan retningslinjene for strandsoneforvaltningen er kommunisert til kommunen: Viser til møte i DN 21. nov.

09RA3 Rapportere på bruk av økonomiske ordninger der universell utforming er inkludert:

Fylkesmannen og fylkeskommunene delte kostnadene i samband med kurs om temaet. For øvrig er Risør pilotkommune på temaet, men det er sentrale midler som er bevilget til prosjektet.

Resultatområde 11 Tverrgående virkemidler og fellesoppgaver

11RA1 miljøstatus: Arbeidet med miljøstatus er prioritert, men pga av ressursituasjonen har vi måtte redusere innsatsen i 2007. Vi så langt greid å følge opp det aller nødvendigste med tanke på konverteringen, men vi sliter svært med å sette av ressurser til planmessig faglig oppdatering og framdriftsplaner for Miljøstatus slik 11SO1 krever. Med tanke på markedsføringstiltak, er Post-it-lappene som kom fra SFT i år, viderefremidlet til videregående skoler. Vi refererer også til Miljøstatus når vi legger ut nyheter på vår hjemmeside.

11RA4 Status for tilsynsvirksomheten i endelig årsrapport: Vi regner med at vi får tilsendt skjema fra SFT som tidligere og at vi rapporterer på dette.

Resultatområde 21 – 26 Landbruks- og matdepartementet

Resultatområde 21: Landbruksbasert næringsutvikling

Rapporten tar direkte utgangspunkt i rapporteringskravet for hvert punkt i embetsoppdraget fra LMD

Utviklingen og utfordringene innen jordbruksområdet

21.1 Jordbruk

Tallene fra søknadsrunden om produksjonstilskudd i landbruket viser at omlag det samme antallet bønder har søkt om tilskudd i 2007 som året før. Dette innebærer et brudd med en rask nedadgående trend det siste tiåret. Bare mellom 2000 og 2006 ble antallet driftsenheter som søkte produksjonstillegg redusert med 34 % i Aust-Agder.

Gjennomsnittlig jordbruksareal pr driftsenhet er nå ca 150 da, hvorav ca 45% er leiejord. Det er ofte vanskelig å få langsiktige leiekontrakter. Dette medfører etter hvert et stort problem i forbindelse med større investeringer og langsiktig planlegging for framtidig drift. Den store andelen av leiejord fører også til utstrakt transport.

Utviklingen på jordbruksområdet

Melkeproduksjon er viktig økonomisk sett, og er stabil til tross for at antall melkeprodusenter er betydelig redusert. Det er nå om lag 130 melkeprodusenter igjen i fylket, mens tilsvarende tall i 2000 var 226 produsenter. Antall kuer pr besetning er i samme tidsrom økt fra 12 til 16.

Fylkesmannen er bekymret over nedgangen i antall melkeprodusenter og frykter ytterligere svekkelse av et sårbart produksjonsmiljø. Det er av avgjørende betydning for kulturlandskapet og for all nærings- og bygdeutvikling knyttet til landbruket, at denne produksjonen opprettholdes i framtida.

Utviklingen er tilsvarende i våre nabofylker Telemark og Vest-Agder. Landbruksavdelingene i de tre fylkene har i et felles innspill til SLF i forbindelse med jordbruksoppgjøret 2008 påpekt at i denne regionen er det stort behov for nyrekruttering og nye impulser for å vitalisere og gi melkeproduksjonen en framtid. Det er viktig at disse fylkene får avsatt kvote og virkemidler for nyetablering innen melkeproduksjonen, og at en i langt sterkere grad får anledning til å finne lokale løsninger som ivaretar og sikrer eksisterende melkeproduksjon framover.

Kjøttproduksjon på storfe har historisk vært knyttet opp mot melkeproduksjon, og Aust-Agder har få bruk med ren kjøttproduksjon på storfe. Endringene på melkesektoren er avgjørende også for utviklingen av kjøttproduksjonen i fylket. Med våre klimatiske forhold, burde denne produksjonen være attraktiv for flere. Kjøttproduksjon kan ha et enkelt driftsopplegg og kan derfor drives i kombinasjon med andre næringer. Kjøttproduksjon basert på beitebruk vil i tillegg være positivt for kulturlandskapet.

Sauenæringen har stått relativt sett sterkt i Aust-Agder. Gode fjellbeiter er et pluss i den sammenhengen, mens rovdyrproblematikken er en minusfaktor for mange. Antall bruk med sau har imidlertid gått sterkt ned de siste årene fra 420 i 2000 til 247 i 2007, en reduksjon i antall bruk på 41 %. I samme tidsrom er antall sau redusert fra 22.000 til 12.200, en nedgang på hele 45%. Dette er en alarmerende utvikling samtidig som det er liten interesse for nybygging av sauefjøs. Årsaken til nedgangen skyldes den svake økonomien i saueholdet og rovdyrproblematikken. Fylkesmannen har medvirket til arrangementer og fagturer for å fremme interessen saueholdet i fylket.

Tidligproduksjon av grønnsaker samt produksjon til Gro industrier, avdeling Grimstad er viktige bærebjelker for grønnsaksdyrkingen i fylket. En annen betydelig produksjon i fylket er tidligproduksjon av potet som har økt ganske kraftig, noe som skyldes satsing på fellespakkerier og intensivert FOU-arbeid. Produsentene i fylket står nå for ca 20 % av landets produksjon av tidligpoteter.

I følge rapport fra Innovasjon Norge ble årets ramme for BU-midler til bedriftsrettede tiltak disponert i løpet av året. De fleste prosjektene var innenfor melk- og kjøttproduksjon. Med tanke på de utfordringene næringen står overfor mht overgang til løsdrift innen 2024 samt behovet for å øke kjøttproduksjonen, kunne en ha ønsket en større interesse for nye produksjonsanlegg.

Rovviltkompensasjon

Aust-Agder ble ikke tildelt midler til rovviltkompensasjon i 2007.

Beitebruk og
tapsstatistikk

I Aust-Agder har nå bare 16 beitelag i aktivitet, mot 17 i 2006. Dette utgjør 129 bruk med sau og ett med storfe. I alt organiserer beitelagene 6.540 sau og 10.964 lam og 25 storfe.

Tabellen viser omfang og tap for kommunene som har beitelag. Ca 55 % av sauen er med i organisert beitebruk.

Oversikt over beitekommunene 2007

Kommune	Tall	Tall m	Sluppet		Tapt		Taps %		
			Sau	Lam	Sau	Lam	Sau	Lam	S + L
Froland	1	6	93	154	2	13	2,15	8,44	6,07
Birkenes	1	5	59	93	0	11	0	11,83	7,24
Åmli	2	17	1299	2287	71	356	5,47	15,57	11,91
Evje og H	1	8	255	420	12	86	4,71	20,48	14,52
Bygland	3	27	1222	2002	44	267	3,60	13,34	9,65
Valle	7	55	1992	5060	69	262	2,41	5,18	4,11
Bykle	1	11	620	948	18	50	2,90	5,27	4,34
Sum	16	129	6540	10964	216	1045	3,30	9,52	7,20

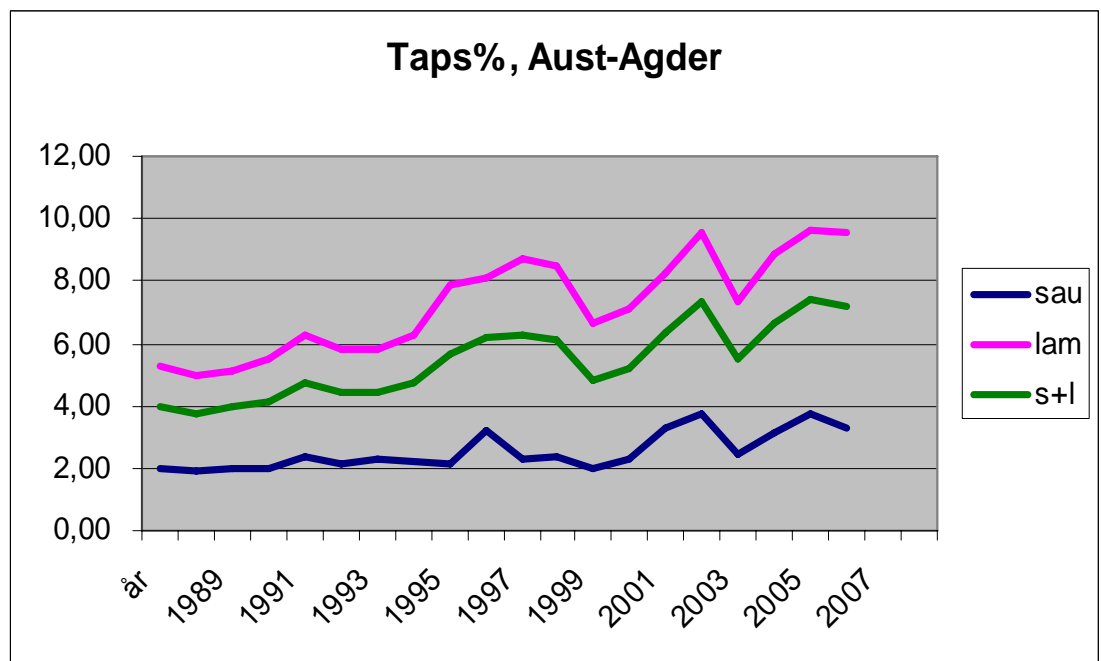
De fleste lagene melder om en middels god beitesesong med middels til god tilvekst på dyra. Erfaringene med sankearbeidet var god i de fleste lagene. I Åmli og nedre del av Bygland kommune var det rekordstore tap i 2007 på grunn av ulv i området. Tre brukere i Åmli tok sauene ned fra hei-beite allerede i juni måned og hadde dyra på hjemmebeite/beredskapsbeite resten av sommeren. Det ble gitt fellingstillatelse på ulven, men det har ikke lyktes å ta den ut enda.

Tapstallene er likevel i snitt noe lavere enn i 2006. Tabellen under viser utviklingen de siste 13 årene.

Tap % av lam + sau (tall fra org. Beitebruk)

Komm.	1994	1996	1998	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Grimstad	9,24	14,54	13,73	17,98	7,94	12,10					
Gjerstad	3,73	10,04									
Froland	6,64	7,47	8,18	6,68	9,96	16,91	20,07	8,74	9,12	12,55	6,07
Birkenes	5,73	9,87	9,2	6,08	5,74	15,04	12,2	5,59	5,66	8,29	7,24
Åmli	4,19	5,99	7,68	4,9	3,18	5,55	6,47	5,55	6,09	7,50	11,91
Evje og Hornes	5,23		15,23	13,02	10,98	9,63	19,82		16,78	14,07	14,52
Bygland	5,89	5,24	6,86	6,01	6,33	7,38	9,78	9,16	9,69	12,30	9,65
Valle	2,83	5,00	4,34	3,21	5,88	4,01	4,88	3,97	4,54	4,55	4,11
Bykle	3,23	3,00	3,26	3,75	4,75	3,77	3,01	3,43	2,84	5,80	4,34
Gj.snitt	4,45	5,65	6,23	4,83	5,22	6,37	7,35	5,51	6,67	7,45	7,20

Tapstallene viser i snitt en økning fra 1994 på nesten 3 %. Årsaken til tapene er nok sammensatt, men de store variasjonene skriver seg i stor grad fra angrep av rovfugl og store freda rovdyr. Det er bekreftet skader av gaupe og ørn i kommunene i Setesdalen og av ulv i Åmli kommune.

Antall bruk med sau har gått tilbake fra 264 i 2006 til 247 i 2007. Samtidig er det en nedgang i antall sau og lam på beite med i alt 2.800 dyr.

21.2 Skogbruk

Avvirking til salg og industriell produksjon i 2007 var 291.619 m³, som er en nedgang på 1,5 % fra forrige år. Vi må tilbake til 1977 for å finne en lavere avvirking i Aust-Agder.

Årsaken til svikten i avvirkingen skyldes først og fremst manglende tilgang på driftskapasitet gjennom året. Det er stor interesse for hogst, men den eksisterende driftskapasiteten har ikke klart å ta konjunkturoppgangen med økende etterspørsel. I tillegg er det hard konkurranse om denne solide arbeidskraften fra andre bransjer, spesielt anleggssektoren. AT Skog BA legger ned svært mye arbeid i å øke driftskapasiteten, og det er nå gode muligheter for at det etableres nye entreprenørbedrifter i fylket til både til sluttavvirking og tynning. Dette vil gi muligheter for økt avvirking i 2008.

I 2007 ble det igjen en liten økning i antall utsatte planter, mens aktiviteten innen ungskogpleie viste en betydelig oppgang fra 13.768 daa i 2006 til 19.766 daa i 2007, Samlet investering i skogkultur økte fra 5,4 mill.kr til 7,6 mill.kr i 2007. Resultatene varierer mellom kommunene noe som m.a. henger sammen med ulik tilgang på arbeidskraft. Det er fortsatt sterkt ønskelig å øke aktiviteten på skogkultursektoren.

Etter å ha registrert et historisk bunnivå for investeringer i skogsveier i 2005, i forhold til antall meter ferdigbygd vei de siste 40 år, snudde kurvene i 2006. Resultatet for 2007 bekrefter en ny positiv utvikling både for skogbruket og skogsveibyggingen. De nye rammevilkårene for bruk av skogfond, gode tilskuddsatser og utsikter til bedret lønnsomhet i næringa tilsier en ytterligere økning av ombyggingen av eldre veier med dårlig standard. Her er behovet i enkelte kommuner meget stort.

I 2007 ble det bygd 5,8 km nye skogsbilveier, ombygd 9,3 km skogsbilvei og bygd 3,4 km med nye helårs traktorveier (veiklasse 7).

Skogsbilvegnettet er godt utbygd i fylket med et totalt veinett på ca 2500 km. Nåverdien er på anslagsvis 1 milliard kr. Fylkets veinett gir en gjennomsnittlig veidekning på 1,3 m/daa for produktiv skogsmark for fylket under ett. Det er bare Vestfold fylke som har høyere veitetthet med 1,5 m/daa, mens gjennomsnittet for skogfylkene er 1,0 m/daa.

I Aust-Agder regner vi nå med at 90-95 % av fylkets skogsbilveier er utbygd. Denne konklusjonen er trukket etter at hovedplan for skogsveier ble utarbeidet for nær alle kommunene på slutten av 90-tallet. Utfordringen framover ligger i å øke ombyggingen av eldre veier med lav standard, samtidig som det utføres et godt vedlikehold på resten av veinettet. Undersøkelser av veistandarden i fylket indikerer et ombyggingsbehov på ca 30-35 % av det eksisterende skogsbilveinettet. Det innebærer en samlet veilengde på ca 850 km med ombyggingsveier.

For skogbruket ligger det også en meget stor utfordring i å holde oppe kvaliteten på den delen (hoveddelen) av veinettet, som er bygd med en tilfredsstillende standard ved anleggstidspunkt.

Fylkesmannen har derfor i 2007 gjennomført en vedlikeholdskontroll i Risør, Gjerstad og deler av Birkenes kommune. Den vil rullere gjennom hele fylket i løpet av de kommende 3 år. Rammevilkårene for veivedlikehold er også kraftig forbedret med den nye skogfondsordningen. Fylkesmannen har medvirket til introduksjon av ny, rimelig og effektiv redskap som har gitt meget gode resultater.

Kursserien Aktivt Skogbruk er et viktig tilbud til skogbruksnæringen både for å styrke faglig kvalitet og rekruttering av arbeidskraft. Denne kursserien har stått meget sterkt i fylket helt siden etableringen i 1977. Det er et kraftig oppsving i kursaktiviteten igjen fra 2006 med 26 kurs til 2007 med hele 53 kurs og 275 deltakere. Aust-Agder har ved siden av Oppland den høyeste kursaktiviteten innenfor Aktivt Skogbruk i landet.

21.3 Bygde- og næringsutvikling

Samarbeidet med Innovasjon Norge (IN) og fylkeskommunen har fungert meget bra også i 2007. Fylkesmannen har inngått samarbeidsavtale med IN, har jevnlig informasjonsmøter og er observatører i styremøtene til IN Agder. Fordeling av saker og diskusjoner rundt samfinansiering av prosjekter går uten problemer.

Fylkesmannen har også et godt samarbeid med fylkeskommunen i arbeidet med årlig handlingsplan for næringsutvikling i fylket.

Innovasjon Norge følger opp den regionale næringsstrategien når det gjelder de bedriftsrettede BU-midlene, mens fylkesmannen har ansvaret for oppfølgingen av BU-midlene til utviklings- og tilretteleggingstiltak.

Det er sammen med Innovasjon Norge, Agder knyttet kontakt mot aktuelle grupper/ personer som er engasjert med innlandsfiske. Det er tatt utgangspunkt i et eksisterende aktivt miljø på Evje, og det vil framover bli fokusert på utvikling av marked, næringsfiske, turistfiske mv.

Se også kap 2.5.

Fylkesmannen vil rapportere om bruken av fylkesvise BU-midler i henhold til e-post fra Landbruks- og matdepartementet av 03.01.08.

21.4 Verdiskapningsprogrammene

Det har vært et nært samarbeid med Innovasjon Norge og næringsorganisasjonene for å få fram prosjekter som kan finansieres gjennom verdiskapningsprogrammene.

Bioenergi

Fylkesmannen i Aust-Agder har prosjektlederansvaret for prosjektet "Grønn varme på Agder". Prosjektet startet opp 01.10.2006 og prosjektleder fungerer i en 70 % stilling. Samarbeidspartnere er Fylkesmannen i Vest-Agder, Aust-Agder fylkeskommune, Vest-Agder fylkeskommune og Innovasjon Norge Agder. AT-Skog BA deltar i styringsgruppen for prosjektet.

Prosjektet har som formål å få til økt bruk av bioenergi og at landbruket skal ha en sentral rolle som leverandør av ferdig varme basert på biobrensel.

Innovasjon Norge har bevilget kr 1.902.000 til 8 saker fra LUF-Bio, som er en dobling av bevilgningen over LUF-Bio sammenlignet med 2006.

Trebruk	<p>Fylkesmannen har et godt samarbeid med Fylkeskommunen, Innovasjon Norge, Agder og Trefokus angående tre og trebruk. Dette innebærer igangsettelse av flere prosjekter med basis i økt verdiskaping innen trebransjen og innovasjon og nyskaping med utgangspunkt blant annet i Sørlandsk byggeskikk og treindustri</p> <p>Gjennom verdiskapningsprogrammet for Tre har Innovasjon Norge bevilget kr 1.302.500 til 5 prosjekter.</p>
Matprogrammet	<p>Matprogrammet forvaltes av IN med FMLA i en pådriverrolle og med NORCONSERV som faglig nav for Agderfylkene og Rogaland. Fylkesmannen samarbeider tett med Fylkesmannen i Vest-Agder på matområdet.</p> <p>Når det gjelder VSP-mat har Fylkesmannen i 2007 arbeidet spesielt med følgende prosjekter:</p> <p>Jens Eide Slakteri AS: Prosjekt Myke Verdier skal bistå lokale kjøttforedlere med kompetanse og praktisk hjelp. Et produksjonskjøkken står til disposisjon for dem.</p> <p>Det Gode Måltid: 5 lokale spisesteder på Agder har gått sammen om å videreutvikle seg i fellesskap. Det arbeides med ulike samarbeidsmodeller innenfor en rekke felt.</p> <p>Til 6 prosjekter i Aust-Agder har Innovasjon Norge bevilget kr 1.442.000 gjennom VSP mat.</p>
22.2 Tiltak for å redusere forurensninger	<p>Resultatområde 22: Miljøtiltak i landbruket</p> <p>I Aust-Agder er det forholdsvis små problemer med forurensing fra landbruket. Fylkesmannens arbeid for å redusere forurensninger fra landbruket består dels i stimulerings tiltak til miljøvennlig drift og tiltak mot forurensing. Virkemidlet er "informasjonsmidler til miljøtiltak", og oppfølging gjennom kontroll av tiltak. Forsøksringen avsluttet i 2007 prosjekt om avrenning fra jord- og hagebruksarealer i Grimstad. Videre fokus på avrenningsproblematikken bør prioriteres fremover.</p> <p>Satsene i RMP for bruk av fangvekster ble økt i 2006 og ytterligere i 2007. Dette har gitt gode resultater i områder med intensiv produksjon av grønnsaker og tidligpotet. Økt informasjon om tilskudd til endra jordarbeiding har også gitt en viss økning i det arealet som får tilskudd til overvintring i stubb. Fortsatt er det imidlertid slik at det er ganske store områder med korn som overvintrer i stubb uten at dyrkerne søker om tilskudd til endra jordarbeiding.</p> <p>Fylkesmannen har bidratt til at utbygginger finansiert med BU-midler tilfredsstillende gjeldende lover og forskrifter for å hindre forurensninger. Dette skjer ved at disse problemstillingene vurderes i forbindelse med planlegging av utbyggingene.</p> <p>Eventuelle problemer med gjødsellager blir rettet opp ved utbedringer eller ved nybygging. Noen bruk har fortsatt for små gjødsellagre. Dette representerer ikke noe stort problem. Fylket er i hovedsak et grovforfylke, med et relativt stort og økende areal bak hver dyreenhet, noe som tilsier lite problem med arealavrenning. Kildene for punktutslipp er under kontroll etter tidligere års satsing på utbygging av siloanlegg og gjødselkjellere.</p> <p>Fylkesmannen har videreført programmet sammen med næringsorganisasjonene og kommunene, og informert om miljøprogrammet og prioriteringene gjennom utsending av skriftlig materiale, bruk av massemedia, lokale møter og gjennom internett.</p>
22.3 Miljøprogram og miljøplan	<p>I 2007 ble regionalt miljøprogram (RMP) videreført med noen endringer. Siden de tildelte midlene til miljøprogrammet har økt de siste par årene uten at søkermassen har økt tilsvarende ble omfanget av de prioriterte områdene i kommunene økt fra 10 til 15 %. Dette har resultert i at andelen av søknader til RMP i forhold til søknader om produksjonstilskudd har økt fra 37 % i 2005 til 49 % i 2007.</p>

22.4 Økologisk landbruk

Det ble også stilt krav om godkjent skjøtselplan for tilskudd til biologiske verdier (artsrikt slått og beitemark og styvingstre). Fylkesmannen i Aust-Agder har i forbindelse med dette satt i gang "Arvesølvprosjektet" sammen med Fylkesmannen i Vest-Agder, Genressursutvalget og Bioforsk Landvik, blant annet for å få utarbeidet skjøtelsesplaner for naturtyper med spesielle biologiske verdier.

Gjennom RMP gis det også tilskudd til organisert beiting på innmark. Denne ordningen har bare delvis fungert, og den ble omarbeidet i 2007. Kravene til felles beiting er betydelig innskjerpet og dispensasjonsadgangen er redusert.

I tiltaksplanen for 2007, som bygger på Handlingsplanen, er det lagt vekt på å øke interessen for økologisk landbruk blant forbrukere og produsenter. I tillegg satses det på å bedre omsetningsmulighetene for økologiske produkter og styrke veiledning og nettverksbygging.

Se også kap 2.5

Fylkesmannen har et godt samarbeid med lokale aktører slik som forsøksringen (Fag- avdeling økologisk landbruk), OIKOS og Grønn hverdag. Arbeidet med økologisk mat på festivaler vil bli videreført med Handlingsplanmidler, og Hovefestivalen i Arendal har signalisert at de vil profilere seg på økologisk mat. Prosjektet "Økomat Agder" rettet mot storkjøkken, barnehager og skoler som SLF støtter er videreført.

Med bakgrunn i målsettingene i Soria Moria erklæringen har Kommunal- og regionaldepartementet og Landbruks- og matdepartementet etablert ett toårig prosjekt "Økoløft i kommunene". SLF har ansvar for gjennomføringen av prosjektet. I Aust-Agder er Arendal og Grimstad valgt ut og invitert til å sende inn fullstendig søknad om å bli foregangskommuner for utvikling av produksjon og forbruk av økologiske matvarer. Dersom et slikt prosjekt blir innvilget vil dette kunne gi positive ringvirkninger i hele regionen.

22.5 Tre og miljø

Fylkesmannen forsøker å være en aktiv medspiller i den langsiktige ressursutviklingen i skogbruket, i miljøsatsingen og i arbeidet for økt verdiskapning og bruk av trevirke til energiformål. Dette arbeidet er knyttet opp mot verdskapingsprogrammene.

Fylkesmannen i Aust-Agder har prosjektlederansvaret for prosjektet "Grønn varme på Agder". Første året i prosjektet har blitt nytta til å gjøre prosjektet bedre kjent og bygge nettverk med aktuelle aktører. Dette ble også brukt aktivt som markedsføring av bioenergi. Det er også gitt innspill om bioenergi til Regional energiplan for Agder, som fylkeskommunene arbeider med. Det er knyttet kontakter i mange kommuner på Agder. Et viktig arbeid i prosjektet har også vært å ha kontakt og bidra med kompetanse til aktuelle varmeprodusenter. Vegårshei Energi er et selskap med lokale skogeiere og AT-Skog som tilbyr varme til Vegårshei kommune.

Det er gjennomført en rekke informasjons- og kompetansetiltak om bioenergi i Aust-Agder i 2007.

Av møter, kurs og konferanser for kommunene og landbruket i fylket kan nevnes:

Aktiv skogbruk kurs i bruk av bioenergi i Lillesand. Informasjonsvirksomhet Landbrukets Dag på Evje

Etablering av "Forum for biovarme" - et forum for utveksling av erfaringer, faglige innslag og fagturner.

Skogdag med fokus på høsting og bruk av bioenergi fra skog og kulturlandskap

Arrangert fag- og studieturer til ulike biovarmeprosjekter

Det har vært kontakter mot følgende kommuner der det er arbeid på gang mht bruk av bioenergi: Arendal, Grimstad, Lillesand, Froland, Åmli, Vegårshei, *Birkenes, Gjerstad, Valle, Bykle og Risør

Markedsprisen på alternativ energi styrer i stor grad utviklingen og satsingen på bioenergi.

Aktiviteten i 2007 har vært preget av usikkerhet om rammebetingelsene for utnyttning av bioenergi. Det er likevel mange positive prosjekter og prosesser på gang. Bioenergi som næring er fortsatt en umoden bransje i vår landsdel, men har et stort potensial mht til lokal verdiskaping og utnyttning av lokale ressurser. Det er behov for ytterligere oppfølging av aktuelle aktører i bransjen. Det er også behov for å yte informasjon og kompetanse om bioenergi til kommunene og andre større byggeiere på Agder.

Fylkesmannen har i samarbeid med Trefokus og Risør kommune arrangert et seminar om Trebruk i Risør. Det er også bidratt med informasjonsvirksomhet gjennom Bygdesagforeningen på Agder i form av en rekke faglige arrangementer om trebruk, lauvtre og spesialprodukter.

Fylkesmannen har i 2007 vært involvert i m.a. følgende prosjekter:

Trehusbyen Risør

Risør har blitt den 5. trehusbyen i Norge og skal være en Moderne Trehusby i utviklingen av ny arkitektur med respekt for Risør som en historisk Trehusby. Risør kommune vil arbeide for at følgende delmål skal gjennomføres:

- utvikle Risørs identitet med basis i moderne trearkitektur, utvikle regionalt næringsliv
- etablere Risør som en arena/kraftsenter for utvikling av tre som materiale

Verdiskapningsanalyse

Agder Tresenter er en sammenslutning for trebearbeidende industri med ca 70 medlemsbedrifter.

Det arbeides med en verdskapingsundersøkelse for skog og trenæringen på Agder. Formålet med undersøkelsen er blant annet å synliggjøre verdiskapingen og betydningen som trenæringen har på Agder. Bak undersøkelsen står Trenæringen på Agder i samarbeid med Fylkesmennene og fylkeskommunene i Aust-Agder og Vest-Agder. Trebransjen er et prioritert satsingsområde innenfor felles handlingsprogram og en ønsker å bidra til videreutvikling og styrking av bedriftene.

Trehusindustrien

Det er knyttet kontakt med Trehusprodusentene i Agder-fylkene for å vurdere mulighetene for nærmere samarbeid (nettverk) om denne typen industri.

Trebiennalen 2008

Arrangeres i Risør i juni 2008. Samarbeid med fylkeskommunene og Risør kommune. Konferanse og utstilling med profilering på Tre i Risør.

Bygdesagforeningen – Agder

FMLA bistår småsagbrukene med informasjon og kompetansevirksomhet.

Nytt konserthus i Kristiansand - Signalbygg for skognæringen

Det skal lages en bølgevegg i eik, ca 5.000 m² i nytt konserthus. Av kulturhistoriske grunner vil det også stilles krav til at eikepanelet tilvirkes av lokalt virke. Dette krever at lokalt skogbruk og industri er på plass og bidrar til realisering.

23.2 Eiendoms- og bosettingspolitikk	<p>Resultatområde 23: Ressurs- og eiendomspolitikk</p> <p>Fylkesmannen har i 2007 lagt fram to saker for fylkeslandbruksstyret til overprøving etter forvaltningslovens § 35. Den ene saken gjaldt overprøving av et vedtak etter jordlovens § 12, der fylkeslandbruksstyret omgjorde kommunens vedtak. Fylkeslandbruksstyrets vedtak er påklaget til Statens landbruksforvaltning. Den andre saken var overprøving av prisvurderingen etter konsesjonsloven, der fylkeslandbruksstyret ikke gikk inn for å overprøve kommunens vedtak.</p> <p>Rapport angående jordfondet og klagesaksbehandling er avgitt til Statens landbruksforvaltning.</p>
24.1 Tilskuddsforvaltning	<p>Resultatområde 24: Inntekts- og velferdspolitiske tiltak</p> <p>Fylkesmannen har foretatt 31 manuelle utbetalinger i produksjonstilskudd og 22 for avløsertilskudd ved ferie og fritid i 2007. Årsakene til manuelle utbetalinger er at kommunene ikke alltid har fått rettet opp feilmeldte søknader. I en del tilfeller er det heller ikke samsvar mellom levert slakt (avregning fra slakteriet) og det som er meldt inn, det samme gjelder for distrikts- og kvalitetstilskudd for frukt og bær.</p>
Kontroll	<p>Fylkesmannen har regionalt ansvar for kontrolltiltak knyttet til tilskuddsordningene. Våren 2006 satte vi i gang en gjennomgang av alle områdene som landbruksavdelingen har kontrollansvar for, med formål å lage et samlet kontrollsystem. Da Statens landbruksforvaltning etablerte prosjektet "Kontroll av tilskudd i landbruket" med deltakelse fra fylkesmannsembetene ble vårt arbeid stilt i bero. Assisterende landbruksdirektør ved landsbruksavdelingen var oppnevnt som medlem av referansegruppen. SLF var representert på den årlige fagsamlingen for landbruksforvaltningen der det ble orientert kontrollprosjektet, og om SLF's forventninger til Fylkesmannen og kommunene mht oppfølging.</p> <p>Fylkesmannen vil avsette ressurser til oppfølging av prosjektet i 2008.</p> <p>I samsvar med forskrifter har kommunene gjennomført kontroller av utvalgte bruk i alle søknadsomganger når det gjelder søknader vedrørende produksjonstilskudd og velferdsordningene. Fylkesmannen deltok på 5 % kontroll av søknader om produksjonstilskudd i Bygland kommune. Det ble ikke avdekket vesentlige feil.</p> <p>Fylkesmannen har overprøvd et vedtak fattet av Bygland kommune om produksjonstilskudd og tilskudd til regionale miljøtiltak RMP.</p> <p>Kommunene har gjennomført de nødvendige kontroller vedrørende ordningen med erstatning for klimabetingede avlingsskader.</p> <p>Vi har også innhentet opplysninger om kommunenes kontrollvirksomhet for de økonomiske virkemidlene som ble overført til kommunene i 2004.</p> <p>Alle BU-søknader som innvilges av fylkesmannen blir gjennomgått og kontrollert slik at vilkår i forskrift og tildelingsbrev er oppfylt, samt at sluttrapport og regnskap foreligger ved sluttbetaling. Det blir også foretatt en vurdering av måloppnåelse i forhold til søknad. Det er ikke avdekket vesentlige avvik ved disse kontrollene. I 2007 har vi, som tidligere år, ferdiggodkjent utbyggingssaker (meldepliktige BU-saker) på gårdsbruk for Innovasjon Norge.</p> <p>Resultatkontrollen av foryngelse, veier og skogbruksplanlegging er gjennomført i henhold til gitte retningslinjer fra LMD. Fylkesmannen har deltatt aktivt i det aller meste av denne kontrollen for skogsveier ved fast innarbeidde rutiner for sluttgodkjenning. Det er et bestemt inntrykk at skogsveibyggingen i fylket holder en meget høy teknisk standard. De miljømessige tilpasningene i forhold til linjeføring, eventuelle kulturminner og andre miljøkvaliteter er det også svært lite å utsette på. I resultatkontrollen for skogsvegbygging er det ikke registrert noen vesentlige merknader eller mangler.</p>

	<p>Fylkesmannen har deltatt på foryngelsesfeltkontrollen i noen utvalgte kommuner. Resultatet av kontrollen viser at tilretteleggingen for naturlig foryngelse ved gjensetting av tilstrekkelig antall og kvalitet på frøtrærne har bedret seg år for år, men det er fortsatt et forbedringspotensial. Det er i første rekke de arealer som må forynges ved planting av gran som forsømmes. Totalt sett er plantetallet på et for lavt nivå i forhold til det skogfaglige behov. Foryngelsesfeltkontrollen er gjennomført etter opplegget i alle kommunene.</p> <p>De miljømessige tilpasningene i hogstføringene synes greit gjennomført på nivå av gjeldende sertifiseringssystem Levende Skog.</p> <p>Det er gjennomført kontroll av veterinærers syke- og inseminasjonsbesøk jfr. rundskriv fra Mattilsynet 21/97. Fylkesmannen har innhentet en oversikt over reiseregninger som Mattilsynet har utbetalt til veterinærene, og kan ikke se at det er utbetalt feil reisegodtgjøring for noen veterinærer.</p>
Klager og dispensasjoner	<p>Produksjonstilskudd Innvilget 1 dispensasjon fra kravet om å være registrert i enhetsregisteret innen søknadsdato.</p> <p>Avløserordningen Innvilget 7 dispensasjoner fra kravet om næringsinntekt på 1/2 G i forbindelse med oppstart/ overdragelse av driften</p> <p>Regionalt miljøprogram Innvilget 1 dispensasjon vedrørende krav til felles beiteareal pga krav fra Mattilsynet</p>
Klagesaker	<p>Fylkesmannen mottok en klage over kommunenes forvaltning av de økonomiske virkemidlene etter "Forskrift om tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket". Klagen ble avslått.</p> <p>I 2007 var det en klagesak på erstatningen for avlingssvikt i planteproduksjon. Klagen er ennå ikke avgjort av Statens Landbruksforvaltning.</p> <p>Fylkesmannen har i 2007 ikke mottatt klagesaker vedrørende ordningene Produksjonstilskudd, Avløserordning ved sykdom og Avløserordning ved ferie- og fritid.</p> <p>Når det gjelder de regionale miljømidlene (RMP) var det ingen klagesaker i 2007.</p> <p>Kommunene som har førstelinjeansvaret for forvaltningen av forskrift om gjødselvarer mv. av organisk opphav. Fylkesmannen har ikke hatt noen klagesaker i forbindelse med kommunenes forvaltning av forskriften.</p> <p>Det er avgitt rapport til SLF vedrørende erstatningsordningene i landbruket.</p> <p>Fylkesmannen har ikke avgitt rapport til Statens landbruksforvaltning om forbruksprognose vinterskader på eng, da det ikke ble registrert vinterskade på eng i Aust-Agder vinteren 2006/07.</p>

25.1 Kompetansesenter

Resultatområde 25: Kommunene som landbrukspolitisk aktør

Gjennom året har det vært betydelig pågang fra kommunene med spørsmål innenfor en rekke saksområder. Fylkesmannen prioriterer å være tilgjengelig og benytter også e-post aktivt i kommunikasjonen overfor kommunene. Det er avholdt flere kurs/samlinger/seminarer for kommunene der ulike tema er tatt opp og belyst.

Vi har hatt en rekke henvendelser som gjelder kommunenes arbeid med de juridiske virkemidlene de fikk overført i 2004. Landbruksavdelingen har juridisk kompetanse som ivaretar avdelingens rolle som kompetansesenter på dette fagområdet.

Tilsatte i den kommunale landbruksforvaltningen, som arbeider med kulturlandskapsspørsmål, har gitt uttrykk for behov for å styrke kompetansen innenfor fagområdet. Fylkesmannen har derfor i samarbeid med Fylkesmennene i Rogaland, Hordaland og Vest-Agder fått i stand et kompetansegivende kurs innen kulturlandskap. Kurset gir 10 studiepoeng og blir arrangert våren 2008 i samarbeid med Universitetet i Stavanger. Fra den kommunale landbruksforvaltningen i Aust-Agder er det påmeldt 6 deltakere til kurset.

For å øke kompetansen på kulturlandskapssektoren har Fylkesmannen også støttet to videregående skoler (tidligere landbruksskoler) med å gi opplæring på området.

Høsten 2008 blir det også arrangert et kompetansegivende kurs innen landbruksjuridiske emne der tilsatte i kommunal landbruksforvaltning er målgruppa. Kurset "Landbruksjuridiske emne" er kommet i gang ved et samarbeid mellom Fylkesmennene i Rogaland, Hordaland, Aust - Agder og Vest - Agder og Universitetet i Agder. Kurset gir 10 studiepoeng.

Fylkesmannen samarbeider med Mattilsynet på flere områder. Fylkesmannens ansatte og landbruksforvaltningen i kommunene deltar også på møter mellom produsenter og Mattilsynet, der vi bidrar med gjennomgang av regelverk og klargjøring av sentrale problemstillinger for småbedrifter under etablering og utvikling.

Det er avviklet en samling med skogfaglig personale i kommunene og skogfunksjonærene i AT-Skog BA der ressursforvaltning, miljøtiltak og skogfundsordningen var hovedtema.

Regionalt har ansatte ved embetet deltatt på kurs, seminarer og andre opplæringstiltak i regi av Landbruks- og matdepartementet, Statens landbruksforvaltning og Innovasjon Norge.

Fylkesmannens landbruksavdeling har som målsetting å opprettholde spisskompetanse på landbrukspolitiske virkemidler og derigjennom være et kompetansesenter for kommunene.

Midler til kommuneretta arbeid er benyttet slik (kap 1144 post 77):

Samlinger, kurs m.m. for kommunene	kr 82451,-
Kompetansegivende kurs i kulturlandskap	" 17100,-
Sum	kr 99551,-

Midlene har stor betydning for arbeidet med å videreutvikle og styrke kommunenes rolle som landbrukspolitisk aktør.

25.2 Landbrukspolitisk dialog med kommunene	<p>Aust-Agder er et lite fylke både i areal og antall kommuner. Det gir god oversikt, korte avstander, stor grad av samlokalisering av etater og god, personlig kontakt mellom nøkkelpersoner. Denne kontakten gir embetet tillit og legitimitet i forhold til kommunene, andre etater og organisasjoner, samtidig som vi beholder en viss distanse.</p> <p>Fylkesmannen i Aust-Agder har valgt å prioritere dialog og direkte kommunikasjon i samhandlingen med kommunene. I "Aust-Agder" modellen har vi utviklet et sett med møteplasser for direkte dialog med kommunene. Vi opplever at vi har god kontakt med kommunenes fagpersonale innenfor vårt fagområde, og vi får også positive tilbakemeldinger fra kommunene.</p> <p>Kommunaliseringen har resultert i at landbruket har fått større polisk oppmerksomhet i kommunene. Fylkesmannen er imidlertid bekymret over ressursituasjonen og den til dels lave kompetansen på landbruksområdet i enkelte kommuner. Dette kan føre til at det kommunale handlingsrommet ikke blir utnyttet. Ressursbruken og kompetansen på landbruksområdet var tema på det årlige møtet ordførere og rådmenn i fylket. I tillegg er forholdet kommunisert direkte med den enkelte kommune.</p> <p>Landbrukets betydning og rolle i kommunene er svært varierende. Det er store forskjeller i kommunenes størrelse og naturgrunnlag, bosetning og næringsstruktur. Dette gjelder også for andre forhold som utbyggingspress, nedbygging av jordbruksareal, fraflytting, sysselsetting m.m.</p>
Samarbeid med KS regionalt og andre	<p>Fylkesmannen forsøker å stimulere kommunene til å utarbeide landbruksplaner og bistår kommunene i dette arbeidet. I 2007 har kommunene Arendal og Gjerstad påbegynt arbeidet med landbruksplan. Dette er en viktig arena i arbeidet for den landbrukspolitiske dialogen mellom kommunene og fylkesmannen.</p> <p>KS har deltatt i arbeidet med revisjon av Strategi for landbruksrelatert næringsutvikling, og vi har god kontakt og samarbeid om konkrete prosjekter. Det er avtalt et nytt møte med styret for KS Agder i løpet av våren.</p> <p>KS Agder har beskjedne ressurser, men vi kunne ønske oss en mer offensiv holdning fra KS Agder for å øke det landbrukspolitiske engasjementet i kommunene.</p> <p>Fylkesmannen har et meget godt og tillitsfullt samarbeid med Aust-Agder fylkeskommune, Innovasjon Norge og næringsorganisasjonene innenfor landbruket.</p>
25.3 Miljøvirkemidlene i jordbruket og de økonomiske virkemidlene i skogbruket	<p>Ordningene forvaltes i dialog med kommunene og vi er tilfredse med den måten kommunene har løst sin del av oppgaven. Alle kommunene har utarbeidet tiltaksstrategier for bruken av midlene. Det har vært gode prosesser, og både kommunene og næringsorganisasjonene virker fornøyde.</p> <p>Kommunene har sendt flerårige tiltaksstrategier sammen med en angivelse av årlig behov for tilskuddsmidler. Det mottatte materialet fra kommunene viser at det arbeides målrettet i mange kommuner, og at arbeidet med skogbruk og miljøtiltak i landbruket settes inn i en sammenheng med de øvrige mål for landbruket. Dette ga oss et godt grunnlag for å kunne foreta en målrettet fordeling av midler til kommunene.</p> <p>Det er stor etterspørsel etter midler til spesielle miljøtiltak i landbruket og til nærings- og miljøtiltak i skogbruket. Flere av kommunene hadde disponert alle tildelte midler allerede tidlig i oktober måned. Det er også en kjensgjerning at tilbakeføringen av tilskuddsforvaltningen av skogsveier med mer til Fylkesmannen har vært en positiv faktor. Det har gitt bedre prioritering, langt større muligheter til å finansiere de store og viktige fellesanleggene, og slik sett gitt en merkbar aktivitetsøkning.</p>

26.1 Jordvern og kulturlandskap

Det vises for øvrig til rapportering til Statens landbruksforvaltning og departementet gjennom fagsystemene om oppnådde resultater siste år og årlig aktivitetsbudsjett for kommende år. Informasjon knyttet til skogbruksplanlegging med miljøregistreringer og tilskudd til miljøtiltak i skogbruket er rapportert gjennom fagsystemet TSKOG.

Resultatområde 26 Jord- og landskapsressurser

I 2006 ble foretatt en sammenstilling av registrerte biomangfoldlokaliteter på grunnlag av utførte kartlegginger i fylket. For hvert område er det henvisning til hvor data finnes og i noen grad med referanser til kart. Av de 381 lokalitetene som er omtalt, er 87 betegnet som A-områder (svært viktige i DN-håndbok) og 173 som B-områder (viktige i DN-håndbok). Av A-områdene har 8 lokaliteter fått tilskudd fra Miljøvernavdelingen til årlig vedlikehold.

Sammenstillingen av kartlagte områder er sendt til kommunene slik at de kan ta hensyn til dem i tilskuddforvaltningen og i plansaker. Mange av lokalitetene ligger på eiendommer som ikke har aktiv landbruksdrift og står derfor i fare for å forfalle. De fleste kommunene prioriterer bruk av SMIL-midler til aktive brukere, slik at enkelte av A- og B-områdene kan bli nedprioritert.

Vi er sikre på at det finnes flere områder som burde vært med på lista, men som ikke er kartlagt. Vi håper å initiere kartlegging og overvåking av enkeltområder, men det er et spørsmål om økonomi. Landbruksavdelingen har et godt samarbeid med miljøvernavdelingen i dette arbeidet.

Siden tallet på beitedyr synker, er det et problem at de marginale områdene gror igjen. Dette er også noen av de mest verdifulle områdene både sett ut fra kulturverdier og biologiske verdier. Vi er med i et felles beiteprosjekt med Telemark og Vest-Agder der formålet er å stimulere til økt beiting.

Kommunene har stort sett fått til en god fordeling av SMIL-midlene og fått til gode prosjekter. Den største delen av midlene går fortsatt til å gjenåpne og rydde i gamle beiter og til å redde verdifulle bygninger. Det er for det meste mindre og lite sammenhengende områder som blir støttet. Det brukes relativt lite til planer for større områder.

Arbeidet med å peke ut området til "Utvalgte jordbrukslandskap" er startet. Kommunene har fått anledning til å foreslå områder og kulturlandskapsgruppa er orientert om prosjektet.

Se også kap. 2.4

26.2 Samfunnsplanlegging

Fylkesmannen har fulgt opp de kommuner som var i slutfasen av sin kommuneplanrullering. Kommuneplanarbeidet har i stor grad lagt til grunn den informasjon som ble gitt om de nye nasjonale mål og behov for arealøkonomisering. Da Grimstad vedtok sin landbruksplan politisk, ble den faglige arealklassifiseringen forsterket på politisk nivå. Imidlertid registreres i ettertid at flere tiltakshavere ikke forholder seg lojalt til den politiske ambisjonen når områder skal detaljreguleres.

Det felles jordvernbrevet av 22.02.06 brukes fortsatt meget aktivt av Fylkesmannen i forbindelse med uttalelse til kommuneplaner, reguleringsplaner etc.

Samarbeidsformet "Knutepunkt Sør" i Kristiansandsregionen har utarbeidet en overordnet arealklassifisering for jordbruksareal på grunnlag av innspill fra kommunene og fylkesmannen.

Se også kap. 2.4.

Bruk og nytteverdi av geovekst- og FKB-data er fortsatt størst på landbruks- og miljøvernavdelingen. FKB-data er en forutsetning for å sikre kvalitativt god saksbehandling. Bruken av geodata innen justis- og byggesak og beredskap er stabil, men begrenset. Det arbeides med å finne en modell for å ajourføre temakart innen miljøforvaltningen i regi av regionalt temadatautvalg under Norge Digitalt. Det bør også etableres mer beredskapsdata på detaljert nivå, men dette er ikke tema i regi av Norge Digitalt.

Kompetansen hos Statens Kartverk er fortsatt den sentrale faktor for lyktes i arbeidet med å effektivisere offentlig sektor på kart- og plansiden. Samarbeidet med Statens Kartverk Kristiansand fungerer meget godt. I 2007 er det gjort et betydelig arbeid med å få kommunene over på nytt datum, EUREF 89.

Gjennom Norge Digitalt er Fylkesmannen sikret tilgang til kartdata på en enkel og framtidssrettet måte. Overføringshastigheten tillater ikke at data hentes inn i løsninger fra sentralt hold. Standardiseringsarbeid på alle felt må støttes, da dette er grunnleggende viktig for å sikre at geodata kan utnyttes mer optimalt.

Tilgang til avansert programvare via felles lisensserver representerer en styrking av geodatasektoren. Det er innen de ulike deler av arealforvaltningen at det gir størst nytteverdi å belyse problemstillinger ved hjelp av GIS-verktøy. De driftsmessige utfordringer ved embetets Web-GIS gjør at en ikke høster optimal nytte av denne løsningen. Skog og landskap har utviklet flere nyttige og aktuelle visninger.

Resultatområde 31 – 38 Kunnskapsdepartement

Resultatområde 31 Tilsyn og forvaltningsoppgaver på utdanningsområdet

31.1 Tilsyn

Tilsynsaktiviteten utgjorde i 2007 hovedinnsatsen for utdanningsområdet.

Fylkesmannen fortsatte arbeidet med å kvalitetsutvikle tilsynsarbeidet. Vi har i 2007 gjennomført tilsyn etter systemrevisjonsmetoden og etter en dialogbasert modell som i hovedstruktur er relativt lik system revisjonsmetoden, men som gir større fleksibilitet for tilpasning til tema og tilsynsobjekt. Hendelsesbaserte tilsyn gjennomføres i hovedsak etter den dialogbaserte metoden.

Kommunene, det ble ført tilsyn med, ble valgt på grunnlag av vurderinger av risiko og vesentlighet. Informasjonsgrunnlaget var dels Fylkesmannens generelle kjennskap til kommunene, og dels grunnlagsanalyser der resultater fra eksamen og andre prøver inngår på lik linje med informasjon om læringsmiljø og ressurser. Fylkesmannen nytter også informasjon fra foresatte og informasjon fra media. For enkelte tilsyn, for eksempel tilsyn vedrørende gruppestørrelse, peker Utdanningsdirektoratet ut de skoler og kommuner som skal vurderes i forhold til tilsyn.

Utdannings- og familieavdelingen gjennomførte i 2007 tilsyn med i alt 9 av fylkets 15 kommuner på utdanningsområdet. Videre ble det gjennomført tilsyn med 7 av privatskolene. Mer detaljert informasjon om tilsynene følger nedenfor. I tabellen under er ikke de nasjonale tilsynene inkludert, det vises her til særreporteringen.

I 2007 ble følgende tilsyn gjennomført.

Fylkesmannen gjennomførte nasjonalt tilsyn i henhold til oppdrag fra Utdanningsdirektoratet. Tilsynet ble gjennomført etter systemrevisjonsmetodikken basert på den utsendte prosedyrebeskrivelsen. Tilsynet ble gjennomført i 5 kommuner og fylkeskommunen. Samtlige kommuner og fylkeskommunen fikk avvik, enten på forsvarlige systemer knyttet til tilpasset opplæring og spesialundervisning, på spesialundervisningsområdet isolert sett eller på begge. Det vises for øvrig til særreportering til Utdanningsdirektoratet per 1.juli 2007

Et tilsyn i én kommune ble videreført fra forrige år. Dette tilsynet er omtalt i oversikten under.

Det ble gjennomført skriftlig tilsyn om forsvarlig gruppestørrelse etter Stortingets forutsetninger mot 8 skoler, fordelt på 3 private og 5 offentlige. Etter nærmere undersøkelser og vurderinger viste det seg at for alle unntatt én skole, var det mangelfull rapportering i GSI som var årsak til feil gruppestørrelse. For den ene skolen utgjorde én elev på ett trinn utslaget som resulterte i at gjennomsnittlig gruppestørrelse ble høyere enn det Stortinget har forutsatt. Observasjonen resulterte i et brev til kommunen om å være oppmerksom på forholdet og på ansvaret for å sikre oppfølging av interne ressurstildelinger. Det vises for øvrig til særreportering til Utdanningsdirektoratet per 1.april 2007.

Fylkesmannen gjennomførte tilsyn med 7 privatskoler inkludert tilsyn med temaet gjennomsnittlige gruppestørrelser. To av tilsynene krevde og krever fortsatt oppfølging. Disse tilsynene er ikke avsluttet og vil bli videreført i nødvendig omfang i 2008.

Tabellen inkluderer ikke tilsyn med særreportering, slik som de nasjonale tilsynene og tilsyn med gruppestørrelse.

Tilsynsobjekt	Tema-myndighetskrav	Avvik	Merknad	Pålegg	Metode	Kommentar
Arendal kommune	Spesialundervisning, jf, oppl kap 5 Tilpasset opplæring, jf. oppl § 1-2 Nærskoleprinsippet, jf. oppl § 8-1	Avvik 1 Det fattes ikke enkeltvedtak om spesialundervisning for elevene for den tiden de har opphold på Sandum	Merknad 1 Målsettingen om at elevene bare skal være på Sandum en periode, oppfylles ikke. Det jobbes ikke målrettet for tilbakeføring slik som forutsatt. <u>Merknad 2.</u> Målsettingen om at elevene skal følges opp av nærskolen gjennom kontaktlærer fungerer ikke godt nok		Systemrevisjon	Tilbakemelding til fylkesmannen innen 01.12.07 om hvordan kommune vil følge opp avvik og merknader. Ønsket at dette skulle sees i sammenheng med det nasjonale tilsynet i kommunen.
Grimstad kommune	Rett til gratis grunnskoleopplæring, jf § 2-15 i oppl	<u>1 avvik.</u> Kommunen kan ikke dokumentere at elevene ikke blir pålagt ekstra utgifter ved undervisningen			Systemrevisjons metode	Kommunen fikk frist til 15.mars 2008 med å iverksette tiltak for å rette opp avviket.
Bårdar Akademiet	Privatskolelova og forskrifter: Økonomi	Alle off. tilskudd kommer ikke elevene tilgode			Tilpasset system revisjon metode	Saken er oversendt Utdanningsdirektoratet
Bibelskolen i Grimstad	Privatskolelova og forskrifter				Tilpasset system revisjon metode	Tilsynet fortsetter i 2008 pga manglende innsendte rapporter og regnskap
Justøy Montessori skole	Privatskolelova og forskrifter				Tilpasset system revisjon metode	Tilsynet fortsetter i 2008 pga manglende innsendte rapporter og regnskap
Drottningborg videregående skole	Privatskolelova og forskrifter	4 avvik: 1. S. har ikke rutiner for oppfølging av elever med spes.und. 2.S. har ikke sørget for at elever som ønsker det kan delta i elevunder søkelsen 3.S har ikke skilt ut internat og pers.boliger som egne koststeder 4.S har en praksis der elevene får fri 1-2d uten at det føres på vitnemålet	Ingen	Ingen	Tilpasset system revisjon metode	
KVS Bygland	Privatskolelova og forskrifter	Ingen	2 merknader 1. Henvisning til lov og forskrifter i skolens interne dokumenter er ikke oppdatert 2. Inntaksreglementet må endres.	Ingen	Tilpasset system revisjon metode	
Hesnes Montessori skole	Privatskolelova og forskrifter	Ingen	Ingen	Ingen	Tilpasset system revisjon metode	
St.Franciskus skole	Privatskolelova og forskrifter	Ingen	Ingen	Ingen	Tilpasset system revisjon metode	
Steiner-skolen i Arendal	Privatskole-lova og forskrifter	Ingen	Ingen	Ingen	Tilpasset system revisjon metode	

Oversikt over samlet ressursbruk på tilsynsområdet inkl. felles nasjonalt tilsyn.

Ressursbruk oppgitt i årstall:

	2007	2008
Felles nasjonalt tilsyn (særrapport)	40 uker	
Annet tilsyn	30 uker	
Totale ressurser (årsverk) brukt på tilsyn	70 uker	
Tilgjengelige ressurser (årsverk) til bruk på utdanningsområdet (inkl. adm. ressurser, men ekskl. ressurser til landsdekkende oppgaver som er tillagt enkeltembeter)	250	

Fylkesmannen har i løpet av året fått kjennskap til forhold i kommuner som er av en slik art at vi har sett behov for tilsyn. Ressurssituasjonen ved kontoret har imidlertid vært så knapp at det ikke har vært mulig å gjennomføre flere tilsyn. Fylkesmannen har i slike tilfeller foretatt en foreløpig kartlegging av saken. Basert på risikovurderinger av de enkelte sakene er enkelte av dem fulgt opp gjennom veiledningssamtaler, mens andre er satt på listen over fremtidige tilsyn.

Fylkesmannen i Aust-Agder gjennomfører felles kommunebesøk til alle kommunene i løpet av en valgperiode. Disse møtene kan ikke betegnes som tilsynsbesøk, men de krever et forarbeid i form av statistikk og analyse som langt på vei tilsvarer det arbeid som gjøres i forbindelse med tilsyn. Det ble våren 2007 gjennomført to slike møter. Ressursbruken til disse er ikke inkludert i oversikten over tilsynsressursbruken.

Våren 2007 var avdelingens ressurser i stor grad konsentrert om det nasjonale tilsynet. Et så stort antall tilsyn innebar at det i denne perioden ikke var mulig å gjennomføre hendelsesbaserte tilsyn. Denne situasjonen er det rapportert om i særrapporteringen fra de nasjonale tilsynene. Situasjonen er tatt opp internt i embetet og med Utdanningsdirektoratet. Avdelingens ressursituasjon var i 2007 videre preget av at flere erfarne medarbeidere innen tilsyn sluttet, og opplæring av nye medarbeidere påvirker ressursituasjonen.

Fylkesmannen har behandlet klagesaker på ulike felt innenfor opplæringsområdet. Innledningsvis vil vi bemerke at de fleste henvendelsene vi får angående klager henvises til kommunene som første instans. Det gjelder både skriftlige og muntlige henvendelser. Etter at klager henvender seg til kommunene, opplever vi at den henvendelsen vi fikk, ikke resulter

noen sak. Fylkesmannen forutsetter da at problemet løser seg. Dette bør ligge som en del av grunnlagt når en vurderer både mengde saker og type saker i oversikten under.

Telefonhenvendelsene og veiledning i slike saker er svært ressurskrevende.

De fleste av sakene er svært ressurskrevende, sakene er i mange tilfeller svært mangelfullt utredet og må ofte sendes tilbake for ytterligere opplysninger. Denne situasjonen er svært uheldig for klager da det tar lang tid før det foreligger endelig vedtak. Fylkesmannen har på den bakgrunn igjen gjennomført opplæringstiltak overfor kommunene og fylkeskommunen. Denne opplæringen er satt i gang med bakgrunn i etterspørsel fra kommunene-/fylkeskommunen og i samarbeid med disse. Fylkesmannen ser på disse tiltakene som svært viktige for å bedre rettssikkerheten for elevene.

Skjema på neste side gir oversikt over klagesakene.

31.2 Klagesaksbehandling

Klage i grunnskolen:

Type	Medhold/delvis medhold	Avslag	Sum
Spesialundervisning*	2	1	3
Skoleskyss	2	1	3
Skoleplass	3	3	6
Mobbing**			2
Standpunkt karakterer	5	8	13
Eksamens karakterer	7	6	13

* På spesialundervisningsområdet har det vært en nedgang i antall saker der fylkesmannen har fattet nye vedtak, fra 11 saker i 2006 til 3 saker i 2007. I 2007 har fylkesmannen registrert 7 saker i grunnskolen – 4 saker er trukket tilbake og løst i kommunen og i 3 saker har vi fattet vedtak her. I tillegg har vi hatt flere telefoner i forkant av en klage som har resultert i at sakene er blitt løst på kommunalt nivå.

** Én sak ble oversendt første instans for nærmere utredning. Én sak er under behandling.

Klage i videregående opplæring

Type	Medhold/delvis medhold	Avslag	Sum
Spesialundervisning	1		1

På spesialundervisningsområdet har vi fortsatt få saker fra videregående opplæring. Vi har totalt mottatt 4 saker her – 1 sak er ferdigbehandlet og 1 sak er under behandling og i tillegg er 2 saker sendt til behandling i førsteinstansen.

Klage i private skoler:

Type	Medhold/delvis medhold	Avslag	Sum
Skoleskyss		1	1

Saken ble opphevet pga. ugyldighet.

Klage i forbindelse med spesialpedagogisk hjelp til barn under opplæringspliktig alder:

Type	Medhold/delvis medhold	Avslag	Sum
Spesialpedagogisk hjelp	0	0	0

Vi har heller ikke i 2007 mottatt noen klager etter oppl § 5-7.

31.3 Grunnskolens informasjonssystem GSI	Fylkesmannen har gjennomført oppdraget i henhold til tildelingsbrevet. Vi har deltatt på nasjonale konferanser om GSI. Det er gitt informasjon om endringer i GSI på møter med kommunene og generelt gitt råd og veiledning over telefon og e-post. Dessuten benyttes data fra GSI i stor grad, både i forbindelse med tilsyn og i andre sammenhenger.
31.5 Eksamen og prøver	<p>I forbindelse med skolering i bruk av Prøveadministrasjonssystemet (PAS) som skulle brukes ved avvikling av nasjonale prøver, gjennomførte fylkesmannen 3 skolerings dager med kommunene. Fylkesmannens brukerstøttefunksjon i PAS ble hyppig benyttet i avviklingen av de nasjonale prøvene. God kommunikasjon med kommunene og skolene medførte at registreringsarbeidet og selve gjennomføringen av prøvene gikk uten problemer. Kommunene har heller ikke meddelt særskilte vansker i forbindelse med prøvene.</p> <p>Fylkesmannen har bidratt til gjennomføring av eksamen i grunnskolen og videregående opplæring. Fylkesmannen samarbeider med de øvrige fylkesmennene i regionen om oppgavene. For grunnskolens vedkommende gjennomførte vi en skolering av sensorene i matematikk og avholdt fellessensuren i samarbeid med Fylkesmannen i Vest-Agder. Det ble ikke avdekket eller rapportert om mangler eller feil under eksamen eller sensureringsarbeidet. Fylkesmannen mottar mange henvendelser på telefon og e-post fra skoler og kommuner vedrørende nye og endrete ordninger ved eksamen. Henvendelsene gjelder både lov og forskrift samt eksamensordninger knyttet til læreplanene. Fylkesmannen nevner at en mottok klager fra skoler på svært sein forsendelse av eksamensoppgavene til noen skoler. Det er svært uheldig at fristene ikke blir overholdt av sentrale myndigheter.</p> <p>Fylkesmannen bruker informasjonen fra eksamen og andre prøver i en totalvurdering av den enkelte kommune og privatskole. Denne informasjonen sees imidlertid i sammenheng med annen relevant informasjon.</p> <p>Offentliggjøringen av resultatene fra PISA, PIRLS og de nasjonale prøvene høsten 2007 har ført til stort fokus i pressen og i den politiske debatt i fylket. Fylkesmannen har deltatt med informasjon og kunnskap i denne prosessen.</p> <p>Fylkesmannen bruker ca 35 ukeverk på området med eksamen, Nasjonale prøver, annen informasjon vedrørende internasjonale undersøkelser/prøver samt informasjon og veiledning i PAS.</p>
31.6 Forsøk	Det har ikke vært søknader i 2007.
31.7 Tilskuddsforvaltning	<p>Fylkesmannen har kontrollert mottatte lister fra fylkeskommunen over elever på landslinjer og rapportert videre til Utdanningsdirektoratet. Tilskuddene knyttet til leirskoleopplæring, barn og unge i asylmottak og språklige minoriteter i videregående opplæring er forvaltet etter forutsetningene fra sentralt hold. I tillegg er de interne rutinene styrket, blant annet gjennom en forbedring av rutinebeskrivelsene.</p> <p>Fylkesmannen har gjennomført oppdraget med de ulike typene tilskuddsforvaltning etter oppdraget. Fylkesmannen kommenterer at arbeidet med tilskuddsforvaltningen er svært ressurskrevende, jf også redegjørelsen knyttet til resultatområde 78.4. Det er behov for å se nærmere på rutinene og vurdere endringer i tilskuddsforvaltningen.</p>
31.12 Forvaltning av foreldreopplæring i tegnspråk	Fylkesmannen i Aust-Agder har et særoppdrag om forvaltning av foreldreopplæring i tegnspråk. Programmet heter "Se mitt språk". Prosjektleder har betydelige arbeidsoppgaver med koordinering og drifting av tegnspråkprogrammet. Den generelle oversikten under viser hva oppgavene i hovedsak i 2007 bestod av:

Videreføre opplæringsprogrammet etter oppsatt plan.
 Videreføre samarbeidet i Europeisk sammenheng.
 Videreføre samarbeidet med de nordiske landene.
 Videreføre samarbeidet med offentlige og private organisasjoner i Norge.
 Lede LIKU (Landsdekkende informasjons- og koordineringsutvalg)
 Lede kompetansehevingsprogram for tegnspråklærerne ved hørselssentrene og Ål folkehøgskole
 Delta på RIKU (Regionale inntaks- og koordineringsutvalg)
 Modellutprøving av nettverksarbeid.
 Alle oppdragene i programmet er gjennomført i henhold til tildelingsbrev. For øvrig vises det til økonomirapporteringen

Oppdraget under resultatområde 31 er utført i henhold til oppdrag. Det vises til for øvrig til særreportering.

Resultatområde 32: Oppgaver knyttet til kunnskapsløftet og annet utviklingsarbeid

32.1 Læreplanarbeid

Fylkesmannen i Aust-Agder har - sammen med fylkesmannen i Hordaland og Rogaland - hatt et administrativt ansvar for læreplanarbeidet for utdanningsprogrammet Teknikk og industriell produksjon. Dels på egenhånd, og dels sammen med de andre embetene, har vi arrangert to høringsseminarer i 2007. Vi har også deltatt i arbeidet med oppsummeringen av høringene.

32.2 Kompetanseutvikling

Fylkesmannen har informert kommunene og fylkeskommunen om nasjonale føringer i skrivene slik de fremkommer i "Kompetanse for utvikling", samt brevene fra Utdanningsdirektoratet med utdyping og konkretisering av opplegg og tiltak.

Det er utviklet et tett samarbeid med fylkesmannen i Vest-Agder om felles kompetanseutviklingstiltak, både når det gjelder de generelle kompetansemidlene og midlene øremerket til naturfag og fremmedspråk. Agderfylkene har etablert et samarbeidsforum kalt KKA (Kontakt – og koordineringsutvalget for Kunnskapsløftet i Agderfylkene). KKA har et koordineringsansvar og arbeider på vegne av kommunene/fylkeskommunene. KKA har opprettet en egen nettside, www.kkagder.no, der det informeres om arbeidet og om kompetanseutviklingstiltak. Koordineringsarbeidet er ressurskrevende. Imidlertid får en mer ut av ressursene når det arbeides i fellesskap og større sammenhenger. To av regionene i Agder, Listerregionen i Vest-Agder og Østregionen i Aust-Agder, har vært verter for et par større skoleringer i regi av KKA på områdene fremmedspråk og naturfag.

Fylkesmannen har lagt ned et betydelig arbeid for å stimulere til samarbeid og nettverk (tverrfaglig og tverretattlig) mellom skoleeiere, universitet/høgskoler og andre aktuelle organisasjoner og fagmiljø. Fylkesmannen vil i den forbindelse peke på at regelverket angående offentlige anskaffelser i en del tilfeller skaper problemer for enkelte samarbeidsprosjekter som inneholder kjøp av tjenester som del av samarbeidet.

Fylkesmannen erfarer at det er vanskelig å rekruttere lærere til videreutdanningskurs. Reiseavstand, tidsfaktoren og problemstillinger vedrørende kompetanse er medvirkende årsaker.

Midlene til kompetanseutvikling er overført til kommunene og fylkeskommune etter intensjonene i styringsbrevene, og midlene overføres etter at fylkesmannen har mottatt kompetanseutviklingsplaner. Fylkesmannen har sørget for at skoleeierene har rapportert innen fristen 1. februar. Det vises for øvrig til økonomirapporteringen.

Privatskolene er informert i egne skriv. Midlene er fordelt etter samme kriterier som for kommunene med innsendte planer og godkjenning fra skolenes styrer.

Fylkesmannen har på oppdrag og i samarbeid med kommunene planlagt og gjennomført kompetansetiltak for PP-tjenesten og for lærere på 1. og 2. trinn. Disse tiltakene har vært relatert til Kunnskapsløftet. Innholdet i kompetansetiltakene for PP-tjenesten har vært knyttet til PP-tjenestens særlige oppgaver som sakkyndige og veiledere for elever med behov for spesialundervisning. I samarbeid med Høgskolen i Agder (nå Universitetet i Agder), Sørlandet kompetansesenter, lokale fagfolk og kommunene har det vært kompetansetiltak på området grunnleggende ferdigheter – språk, lesing, skriving og matematikk. Målgrupper for tiltak 2 har vært lærere på 1. og 2. trinn. Tiltak 2 er en videreføring fra fjoråret. Her har fokus vært på grunnleggende ferdigheter i begynneropplæringen i norsk og matematikk. Tema som kartlegging og vansker har vært berørt, herunder særlige utfordringer i forhold til minoritetsspråklige barn. Det har vært gjennomført 2 kursdager med ca. 100 deltakere.

Fylkesmannen gjennomførte, etter oppdrag fra kommunene, skoleringsdager i fylkets regioner på områdene spesialundervisning og formelle krav til Nasjonale strategiplaner, program og utviklingsoppgaver kommunene/skolene når det gjelder enkeltvedtak, sakkyndige vurderinger og individuelle opplæringsplaner, jf resultatområde 32.5

De fleste av kommunene samt KS Agder var representert på en nordisk spesialpedagogisk konferanse i København.

Fylkesmannen har videre orientert og skolert kommunene i endringene i opplæringslova etter hvert som de vedtas.

Fylkesmannen har bistått Utdanningsdirektoratet med tiltak innen kompetanseutvikling og med demonstrasjonsordningen.

Arbeidet med Strategi for kompetanseutvikling i grunnopplæringen sees i sammenheng med arbeidet med de nasjonale strategiplanene og med det tverrdepartementale strategiarbeidet. Fylkesmannen har nyttet ca 30 ukeverk på arbeidet innen resultatområde 32.2.

32.3 Skoleporten

Embetet har i regi av direktoratet fått opplæring i bruk av den nye Skoleporten. To av våre ansatte fungerer som brukerstøtte overfor kommunene. Det har for øvrig ikke vært stor pågang fra kommuner og skoler med behov for brukerstøtte dette året, og anslått tidsressurs er ca 2 ukeverk.

Forklaringen på dette kan nok i stor grad finnes i den omlegging som har funnet sted med skoleporten og det faktum at relanseringen først fant sted sent på året. Bruk av Skoleporten i 2007 har vært begrenset også internt i embetet. Fylkesmannen definerer imidlertid nasjonalt kvalitetsvurderingssystem til å omfatte all tilgjengelig informasjon på området, ikke begrenset til det som fremkommer i Skoleporten. Med en slik definisjon bruker fylkesmannen dette i utstrakt grad i sitt arbeid både i forhold til tilsyn og i forhold til veiledning.

32.4 Nasjonale strategiplaner, program og utviklingsoppgaver

Fylkesmannen har informert skoleeiere om strategiplanene. Det er tatt initiativ til samarbeid med aktuelle aktører innenfor de ulike strategiplanens målgrupper og målområder, der dette har vært aktuelt og formålstjenlig. Strategiplanene er således sett i sammenheng med andre sammenfallende felt.

Nedenfor gis en kort omtale av arbeidet med noen strategiplaner. Grunnet ressursknapphet har fylkesmannen ikke gjennomført arbeidet med alle strategiplanene i henhold til oppdrag.

Fylkesmannen har i stor grad bidratt i spredning av informasjon og utvelgelse av skoler til "Kunnskapsløftet – fra ord til handling". Det er vår erfaring at kommunene og skolene er avhengig av ekstern støtte i prosessen med å utvikle en søknad.

	<p>Fylkesmannen har et nært samarbeid med Ungt entreprenørskap i Agder i arbeidet med strategiplanen Se mulighetene og gjør noe med dem! - strategi for entreprenørskap i utdanningen. Fylkesmannen deltar dessuten i styringsgruppen for Den kulturelle skolesekken.</p> <p>Fylkesmannen har i 2007 arrangert to konferanser og ett seminar, samt fordelt midler til prosjekter i strategiplanen Gi rom for lesing. Det vises for øvrig til særrapportering til Utdanningsdirektoratet.</p> <p>Fylkesmannen i begge Agderfylkene har i fellesskap og i samarbeid med Universitetet i Agder, koordinert og driftet prosjektet Lærende nettverk. I prosjektperioden 2006-2008 deltar 3 videregående skoler og 8 grunnskoler fra Aust-Agder i to nettverk. Skoler fra begge fylkene er med i de samme nettverkene. Tilskuddet er utbetalt i henhold til oppdraget.</p> <p>Vi har hatt to Hjulmøter med referansegruppen knyttet til Likeverdig utdanning i praksis. Videre har vi fordelt midler til prosjekter i forbindelse med planen. Vi har deltatt på NAFOs konferanse om bruken av læreplanen i grunnleggende norsk for språklige minoriteter.</p> <p>Det har vært et internt samarbeid hos fylkesmannen i forhold til tiltak knyttet til "psykisk helse i skolen. Hovedansvar for dette området ligger hos Sosial- og helseavdelingen hos Fylkesmannen i Aust-Agder. De samme avdelingene har hatt et nært samarbeid om prosjektet "Fysisk aktivitet og måltider i skolen". Det er videre etablert slikt samarbeid om andre forebyggende helseprosjekter.</p> <p>Når det gjelder planen Strategi for læringsmiljø i grunnopplæringen (2005-08) har fylkesmannen ikke vært sentral aktør i arbeidet på dette området i 2007, bortsett fra generell informasjon.</p>
32.5 Tiltak innenfor tilpasset opplæring og spesialundervisning	<p>Fylkesmannen har i 2007 gjennomført 6 samlinger for alle kommunene og fylkeskommunen med gjennomgang av opplæringslov og forvaltningslov – med et særlig fokus på saksbehandlingsreglene på spesialundervisningsområdet. Målgrupper for samlingene var skolefaglig ansvarlig, rektorer/enhetsledere, PPT-ansatte, spesialpedagogiske koordinatorene og andre med ansvar på området. Det deltok totalt ca. 250 fra kommunene og ca 80 fra fylkeskommunen på disse samlingene.</p> <p>Fylkesmannen mottar mange henvendelser fra foreldre som er opptatt av rettigheter, saksgang for barn med særskilte behov, hva PPT kan bidra med og hvilke krav det kan stilles til skolene/kommunene. Dette resulterer i betydelig bruk av ressurser til samtaler og møter med veiledning og rådgivning mot foreldrene. Behovet for denne type veiledning synes økende?</p> <p>Fylkesmannen har ført tilsyn på området spesialundervisning og tilpasset opplæring. Det vises til resultatområde 31.1.</p>
38.1 Tilskuddsforvaltning	<p>Resultatområde 38. Tilsyn og forvaltningsoppgaver på barnehageområdet</p> <p>Det vises til særrapportering.</p>
38.2 Klagesaksbehandling	<p>Aust-Agder mottok 3 klager etter barnehageloven i 2007. Den ene ble trukket før behandling av Fylkesmannen. De 2 andre klagenes var fra private barnehager og gjaldt likeverdig behandling. De kom inn på slutten av året, og var ikke ferdigbehandlet ved utgangen av året. Det er ikke mottatt søknader om dispensasjon etter barnehageloven.</p>
38.3 Informasjon og veiledning	<p>Det er fortsatt stort behov for veiledning og informasjon både til kommuner og private barnehageeiere. Barnehagereformen ser nå ut til å ha fått rotfeste i kommunene. Vi har mange henvendelser som gjelder investeringstilskudd til nye barnehageplasser</p>

og endring i driftstilskudd, i løpet av året. Vi opplever at rundskrivene er så vidt generelle at det er stort rom for ulike tolkninger.

På området likeverdig behandling av barnehager har fylkesmannen gjennomført informasjonstiltak mot kommunene. Temaet er tatt opp i møter med kommunene der en har gjennomgått forskriften og diskutert aktuelle problemstillinger vedrørende temaet.

38.4 Tilsyn

Det ble gjennomført tilsyn med 3 kommuner i Aust-Agder på barnehageområdet i 2007, jf tabellen nedenunder:

Tilsyns-objekt	Tema - myndighetskrav	Avvik	Merknad	Ressurs bruk	Kommentar
Grimstad kommune	Kommunens tilsyn med barnehagene Kommunen som godkjenning-myndighet Kommunens håndtering av regelverk om pedagogisk bemanning, mv.	Kommunen har ikke ført tilsyn med barnehagene etter barnehageloven § 16		2 ukeverk	
Vegårshei kommune	Som ovenfor	Kommunen fører ikke tilsyn med barnehagene etter bestemmelsene i barnehageloven		2 ukeverk	
Evje- og Hornnes kommune	Som ovenfor	1. Kommunen fører ikke tilsyn med barnehagene etter bestemmelsene i barnehageloven 2. Kommunen har ikke rutiner som sikrer at regelverket om godkjenning av barnehagehager følges	Ved søknad om dispensasjoner fra utdanningskravet for styrer viser tidligere praksis at forskriften om dispensasjoner ikke er fulgt	2 ukeverk	

Tilsynene ble gjennomført etter systemrevisjonsmetoden. Rapportene er lagt ut på fylkesmannens hjemmeside. Tabellen over viser ressursbruk for de enkelte tilsynene, i tillegg til dette kommer nødvendige ressurser til opplæring i systemrevisjon.

Resultatområde 39 Oppgaver knyttet til Barnehageløftet og annet utviklingsarbeid.

39.1 Utbygging

Kommunene kjenner til kravet om full behovsdekning, og arbeider aktivt for å oppnå dette så raskt som mulig. De presiserer at full utbygging ikke vil være et faktum før det settes endelig tidspunkt for maksimalpris trinn 2 på det nivået det var tenkt i utgangspunktet. Alle kommunene unntatt Grimstad rapporterer nå at de har full barnehagedekning. Grimstad vil etter departementets definisjon nå målet høsten 2008 Fylkesmannen har aktivt fulgt opp de kommunene som ikke har nådd full

barnehagedekning, gjennom særlige møter om dette. Fylkesmannen selv og andre har også nyttet de fleste samlingssteder for ledelsen i kommunene til å minne om å være pådriver for full barnehagedekning.

39.2 Kvalitetsutvikling	<p>Fylkesmannen i Aust-Agder fikk tildelt kr 541 000 i kompetanseutviklingsmidler til barnehagene. På bakgrunn av føringer fra departementet og søknad fra kommunene, ble midlene delt ut til kommuner og barnehager i fylket. På de felles kommunebesøkene i fylkesmannens regi ble nasjonale planer og satsinger på barnehageområdet diskutert. Kommunene er delt inn i 3 nettverk som tilbyr egne kurs/kompetansehevingstiltak for de ansatte i barnehagene innenfor ulike fagområder/satsingsområder. På generelt grunnlag har nettverkene fått tildelt til sammen kr 180 000 til utviklingstiltak på barnehageområdet i 2007/2008. For midlene nettverkene mottok for 2007, har de gjennomført flere kurs for barnehagene i sin region. Fylkesmannen i Aust-Agder har ikke deltatt på kommunenettverksmøtene i 2007. Vi opplever fortsatt at økt kommunalt ansvar gir gode resultater.</p> <p>Fylkesmannen gjennomførte i 2007 tre saksbehandlersamlinger med kommunene der tema var bl.a. bruk av kompetansemidler. Fylkesmannen inviterte alle de kommunale saksbehandlerne på studietur til Liverpool og Manchester. Temaet for studieturen var tilsyn. Den ble gjennomført i september, og var svært vellykket.</p> <p>Fylkesmannen gjennomførte en kursrekke på til sammen fire dager i samarbeid med Universitetet i Stavanger. Temaene var fire av fagområdene. Den siste kursdagen var lagt opp som fagdag med over 500 barnehageansatte. Temaet var matematikk og foreleser var Elin Reikerås fra UiS. Det er også i år arrangert TRAS-kurs for barnehager, og stadig flere ønsker dette som et grunnlag for arbeidet med barna.</p> <p>Omkring 15 førskolelærere i fylket fikk et studietilbud om PUB fra Universitetet i Agder. Fire barnehager i fylket er med i NAFOs prosjektet "Språklig og kulturelt mangfold i barnehagen".</p> <p>I forhold til arbeidet med kvalitetsutvikling av barnehagene har fylkesmannen samlet brukt omlag 25 ukeverk.</p>
39.3 Nasjonale strategi-planer og særskilte satsingsområder	<p>Fylkesmannen har generelt informert om strategiplanene. Det er ikke kommet henvendelser fra kommuner eller barnehager på temaet. Fylkesmannen har derfor nedprioritert dette området. En har hatt fullt fokus på Regjeringens satsing på å nå full barnehagedekning. Når det gjelder strategiplanene Manifest mot mobbing og arbeid med tilgjengelighet/universell utforming, har det derfor ikke vært rettet spesiell fokus mot dette i 2007. For arbeid rettet mot minoritetsspråklige barn vises til NAFO-prosjekt som er kommentert over. I tillegg er en barnehage med i "Skal-skal ikke" innenfor dette temaet. Fylkesmannen har også gått inn med noe midler til dette prosjektet.</p> <p>Fylkesmennene er organisert i nettverk i forhold til handlingsplan for likestilling i barnehagene. Nettverket i sør omfatter fylkene Vestfold, Telemark, Aust-Agder og Vest-Agder. Nettverket er tildelt kr 200 000, som går til likestillingsarbeid i regionen. Av disse har hvert av fylkene mottatt kr 40 000. Fylkesmennene samarbeider med fylkeskontaktene for MiB (menn i barnehage), og har hatt to fellesmøter i 2007. I tillegg har Fylkesmennene i Aust- og Vest- Agder, sammen med MiB-kontaktene, arrangert en dagsamling i Kristiansand rettet mot menn i barnehagene. Der deltok ca 70 menn som jobber i barnehage i Agder-fylkene. For hele nettverket ble det arrangert en konferanse i Tønsberg i oktober, med Handlingsplanen som tema. Her var både styrere og menn i barnehagene målgruppe, til sammen ca 130 deltakere.</p> <p>Videre ble det arrangert avslutningskonferanse for "Handlingsplan for likestilling i barnehagen" i Tromsø i november. Fylkesmannens representant var til stede, og det ble også gitt støtte slik at fylkeskontakten for MIB i Aust-Agder samt en gruppe med 9 styrere fra en av fylkets kommuner kunne delta på konferansen.</p> <p>Dette er og kommentert under resultatområde 48 Likestilling.</p>

Resultatområde 42 – 48 Barne- og likestillingsdepartementet.

Resultatområde 42. Familierett.

Fylkesmannen har avholdt en 2 dagers samling for meklere i Danmark i tillegg til kompetanseutviklingstiltak. Vi har videre hatt en fellessamling for meklere med fylkesmannen i Vest-Agder. Fylkesmannen har oppnevnt 1 ny mekler i 2007.

42.4 Mekling og meklingsinstituttet

Resultatområde 44. Familievern

I Aust-Agder er det kun ett familievernkontor. Fylkesmannen gjennomførte tilsyn med dette i slutten av desember 2006 og har hatt en nær dialog med kontoret i 2007. Etter en vurdering av behov for tilsyn sett opp mot avdelingens ressursituasjon, ble det ikke gjennomført tilsyn i 2007.

Resultatområde 45 Barnevern

Fylkesmannen har oppfylt kravene til tilsyn med barneverninstitusjoner. Vi har ført både individtilsyn og tilsyn etter systemrevisjonsmetoden. Det har i enkelte tilfeller ikke blitt ført tilsyn gjennom hele året, da institusjonene bare delvis har vært i bruk. Rettighetsforskriftens bestemmelser har også i år tatt mesteparten av vår oppmerksomhet.

45.1 Tilsyn med barnevernsinstitusjoner og oppfølging og tilsyn med den kommunale barnevernstjenesten

Oppfølging av kommunene har skjedd gjennom oppfølging av fristskjemaer og halvårsrapporteringer. Vi har i 2007 gjennomført systemrevisjon med barnverntjenesten i Åmli kommune.

Fylkesmannen viser til halvårsrapportene som er sendt per 25.januar og 20.juli. Videre vises det til egen årsrapport om barnevernstjenesten.

Oppgavene under resultatområde 45 er gjennomført i henhold til oppdraget.

Som en del av oppdraget med informasjonsvirksomhet mot sektoren har Fylkesmannen gjennomført møter med flere kommuner i løpet av året.

Fylkesmannen har gjennom dette arbeidet hatt som formål å få kunnskap om kommunene, deres utfordringer og status på feltet samt få kontakt med nye saksbehandlere. Tiltaket har videre gitt fylkesmannen god innsikt i kommunenes utfordringer og samtidig god mulighet til å formidle informasjon om fylkesmannens arbeidsoppgaver.

45.3 Kompetanse-tiltak/informasjonsvirksomhet

Vi har i 2007 arrangert en større barnevernkonferanse sammen med BUFetats fagteam og Fylkesmannen i Vest-Agder. Konferansen hadde 140 deltakere og tema for konferansen var brukermedvirkning. I samarbeid med Fylkesmannen i Vest-Agder har vi også arrangert kurs om internkontrollarbeid for barnevernlederne. Det vises for øvrig til egen rapport om bruken av midlene.

Oppdraget under resultatområde 45 er utført i henhold til oppdrag.

Resultatområde 48. Likestilling.

Tall fra SSB for 2007 viser at kvinner og menn i Agder-fylkene er minst likestilt. Vest-Agder og Aust-Agder ligger på bunn av rangeringen med henholdsvis 1,9 og 2,2 poeng. Det indikerer at kvinner i Aust-Agder deltar i mindre grad enn menn i politikk, utdanning og yrkesliv. Agderforskning har nylig avsluttet et treårig prosjekt, som viser at Agderkvinner har svak arbeidslivstilknytning. Kvinner på Agder jobber mindre, og er mindre likestilt enn andre steder i landet.

Mange kommuner i Agder har ingen problemforståelse knyttet til mangel på likestilling, og flere har heller ikke utarbeidet planer eller tiltak i forhold til temaet. Svært få kommuner arbeider aktivt med likestilling, og få inkluderer andre enn politikere og administrasjonen i prosessen. Enkelte kommuner rapporterer heller ikke om likestilling i kommuneplanen, selv om det er en lovpålagt oppgave (KS Agder 2007). Forskningsprosjektet "Likestilling og arbeidsliv på Agder" (FoU-rapport nr. 5/2005 Agderforskning) viste at en del kommuner på Agder sa seg eksplisitt uinteressert i likestilling, mens en del fremstod som relativt likegyldige til tematikken. Enkelte kommuner viste en økende problemforståelse i forhold til likestilling, og flere gav uttrykk for kjennskap til at fylket lå dårligst an på likestillingsindeksen i forhold til landsgjennomsnittet.

Skepsisen og motstanden mot likestilling har blant annet sin bakgrunn i forestillinger om kjønnsforskjeller og hva likestilling er. Mange oppfattet likestilling som at "menn og kvinner skal bli like". Erfaringer fra prosjektet "KvinneBygg AS" med offentlige og privat kvinnelige ansatte i Agder i 2007, indikerer også at det er et rådende kvinneideal på Agder om å være tradisjonsbundet, omsorgsfull, tilbaketrukket og oppofrende.

Resultatene både i SSBs likestillingsindeks og ulike forskningsprosjekt viser et stort behov for fokus på og arbeid rettet mot likestilling og kjønnsforskjeller i kommunene i Aust-Agder. Dette for å sikre en sterkere kvinnedeltakelse i samfunns- og arbeidsliv, og for å øke bevisstheten om kjønnsforskjeller som fører til manglende demokrati, maktforskjeller og forskjeller i inntekt, levekår og livskvalitet. Likestillingsarbeidet i Aust-Agder må fokusere på de aspekter som begrenser mulighetene til kvinner og menn i Aust-Agder. Målet må være å øke innsatsen i arbeidet for å fremme likestilling og likeverd mellom kvinner og menn i Aust-Agder.

Fylkesmannen har i 2007 fulgt opp arbeidet med likestilling på flere felt. Embetets strategi er å benytte innarbeidede arenaer i kommunedialogen til å fremme likestilling. Fylkesmannen opplever at det i stor grad dreier seg om bevisstgjøring både internt i embetet og mot kommunene.

På barnehageområdet har fylkesmannen flere tiltak i fylket og deltar også i nettverk på tvers av fylkene. Det vises her til mer detaljert beskrivelse under punkt 39.3.

Fylkesmannen har alltid fokus på å invitere begge kjønn til foredragsholdere og debattanter på konferanser. Likeledes når det gjelder sensorer til vurderingsarbeid, her velger vi og ut personer ut fra et likestillingsperspektiv dersom det er mulig ut fra faglige forutsetninger.

Fylkesmannens informasjonsarbeid mot kommunene i forbindelse med kommunestyre- og fylkestingsvalget har hatt likestillingsperspektivet i fokus. Kommunene, fylkeskommunen og publikum har fått en omfattende muntlig informasjon/veiledning om kommunelovens bestemmelser om kjønnskvolter ved valg av nemnder.

Fylkesmannen samarbeider med fylkesmannen i Vest-Agder, fylkeskommunene på Agder og Innovasjon Norge om kvinneretta tiltak innen næringsutvikling. Her har fylkesmannens landbruksavdeling deltatt på seminar for kvinnegründere.

I sosial- og helseavdelingen er likestillingsperspektivet knyttet opp mot sentrale utviklingsoppgaver. "Sosial ulikhet i helse" har et kjønnsperspektiv i forhold til tilgjengelighet til sosial- og helsetjenester. Dette følger fylkesmannen opp. Særlig er perspektivet fremtredende i forhold til rusfeltet, f. eks hvilke tjenester får kvinnelige rusmiddelmissbrukere? Dette tematiseres i forhold til de forskjellige faggruppene Fylkesmannen er i dialog med.

Likestillingsperspektivet er også fremtredende i forhold til ansatte i pleie- og omsorgssektoren i kommunene.

Det er fortsatt "få menn som er ledere for mange deltidsarbeidende kvinner". Likestilling handler ikke minst om utviklingsarbeidet i forhold til deltidsarbeid og "ugunstig" turnus. Fylkesmannen har et spesielt fokus mot dette i forhold til kompetanseløftet 2015, som er en delplan under omsorgsplan 2015. Kompetanseløftet 2015 skisserer ulike tiltak for å øke rekrutteringen til omsorgssektoren. Det er særlig viktig å ha fokus på rekruttering av menn til den nye helsefagarbeiderutdanningen, og tilrettelegge omsorgssektoren slik at det blir mer attraktivt også for menn å søke stillinger og beholde dem i tjenesten. Et annet tiltak har som målsetting å øke andelen som arbeider heltid, og dette har et klart likestillingsperspektiv. Perspektivet er særlig utfordrende fordi Aust-Agder er det fylket i landet med lavest andel ufaglærte, samtidig som en av landets høyeste andeler deltidsarbeidende kvinner.

Resultatområde 51 – 57 Justisdepartementet

Resultatområde 51 Siviladministrasjon

51.1 Stiftelser

Fylkesmannen har foretatt oppdatering av opplysningene i stiftelsene som inngår i fylkesmannens register i 2007 i samsvar med overgangsbestemmelsene i den nye stiftelsesloven. Det er tale om relativt få tilfeller.

51.2 Vergemålsloven

Fylkesmannen har gjennomført besøk i kommunene Valle og Grimstad. Møtene hadde karakter av tilsynsmøter der en også gjennomførte veiledning i tillegg til gjennomgang av regnskapene.

Fylkesmannen fikk i 2007 inn 8 vergemålssaker. Av disse er 5 klagesaker, de tre øvrige er henholdsvis søknad om skifteutlegg, søknad om godkjenning av låneavtale og begjæring om oppnevning av hjelpeverge.

51.3 Forliksråd

Fylkesmannen har utført de tilsynsfunksjoner som er pålagt av departementet i embetsoppdraget. Det har også i 2007 vært relativt få henvendelser fra forliksrådene og publikum.

51.5-51.7

Tomtefesteloven, dekningsloven og kommunale politivedtekter

Det er i 2007 ikke innkommet/behandlet saker etter tomtefesteloven eller dekningsloven. Ingen saker om politivedtekter.

Resultatområde 52 Borgerrettigheter

52.1 Rettshjelp

Fylkesmannen har rapportert særskilt til Justisdepartementet pr. 31.12.07 i samsvar med embetsoppdraget. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid har vært ca. 4-5 uker. Det resultatmål som Justisdepartementet har satt på maks 2 måneder er med noen få unntak oppfylt.

52.3 Navnesaker

Fylkesmannen har mottatt 3 klagesaker i 2007. Folkeregisterets vedtak er opphevet delvis i en av sakene. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid har vært ca. 8 uker.

Resultatområde 53 Regional samordner innen samfunnssikkerhet og beredskap

Det er i 2007 arbeidet med beredskapsmessige hensyn i samfunnsplanleggingen, videreutvikling av fylkets risiko- og sårbarhetsanalyse. I denne sammenheng er det arbeidet med å styrke kommunenes evne til å forebygge og håndtere kriser og katastrofer. Det er fortsatt utfordringer i å skaffe datagrunnlag fra aktuelle aktører.

Fylkets risiko- og sårbarhetsanalyse er presentert i mange forskjellige fora som ledd i en bevisst satsing på synliggjøring av forventninger om at det skal tas beredskapsmessige hensyn i all samfunnsplanlegging.

Satsingen følger vår egen modell i nært samspill med Helsetilsynet i fylket slik at forventningene i lov om helsemessig og sosial beredskap også trekkes med.

Hele embetet har tilgang til egne og nasjonale kartdatabaser på vårt intranett. Denne løsningen, sammen med øvrig GIS- verktøy, representerer en god støttefunksjon. Temaene flom, skred, dambrudd, tilfluktsrom og eksisterende varslingsanlegg er registrert i GIS. Beredskapsmessige hensyn i samfunnsplanleggingen følges opp i alle relevante planprosesser. Godt forarbeid tidlig i planprosessen førte til at vi ikke hadde innsigelser i 2007.

Arbeidet med håndtering av flom, skred i og ved vassdrag, dambrudd og ekstraordinære kraftsituasjoner har foregått over en årrekke og fortsatte i 2007. Deler av fylkets flomutsatte vassdrag er kartlagt av fylkesmannen og NVE. Under et to dagers seminar ble aktuelle tema for samfunnssikkerhet i arealplanlegging, flomsonekart og dambruddsbølgeberegninger presentert for alle berørte kommuner og etater. Det ble deretter iverksatt et interkommunalt samarbeid for utvikling av beredkapsplaner ved dambrudd.

Kommunale og regionale beredkapsforberedelser for håndtering av flom og skred i og ved vassdrag, samt ekstraordinære kraftsituasjoner er fulgt opp gjennom tilsyn i kommunene, kommunemøter, øvelser og planarbeid.

Det har vært økt fokus på sikkerhet knyttet til kraft, tele, informasjon og samferdsel etter det langvarige og kraftige snøfall som rammet Agder fylkene i januar 2006 -07. Det ble gjennomført omfattende evalueringer etter snøfallene. Agder energi AS fikk pålegg om å forsere linjerydding og styrke beredskapen. Teletjenestene er styrket, og erfaringene er trukket med i forebyggende og skadebøtende tiltak knyttet til samferdsel og operative redningsmyndigheter.

Fylkesmannens krisestab ble høsten 2007 øvet sammen med regionale etater, utvalgte kommuner, Agder energi, Telenor og Post og teletilsynet. Scenario var ekstremvær og langvarig bortfall av kraft, tele og informasjon i hele Sør Norge herunder også strømransjering.

Deler av fylkesmannens krisestab var aktivisert under det kraftige snøfallet i februar 2007.

Fylkesberedkapsrådsmøtet i 2007 ble gjennomført hos Post- og teletilsynet i Lillesand. Fokus var knyttet til ekstremvær, kraft, tele, informasjon og etatenes oppfølging etter utfordringene under snøvintrene 2006 – 07.

Et stort arbeid er gjennomført med oppfølging av lov om helsemessig og sosial beredskap. Systematisk kvalitetssikring av beredkapsarbeidet gjennomføres sammen med det regionale helsetilsynet etter følgende mal:

Felles tilsyn

Faglige oppdateringer i berørte kommuner

Omfattende beredkapsdager

Fullskalaøvelser (brann på sykehjem eller smittevern)

Systematisk oppfølging av tilsynsrapporter

Evalueringsrapporter etter øvelsene

Sørlandet sykehus HF er representert med smittevernoverlegen på respektive øvelser. Fylkesmannen er representert i arbeidsutvalgene for sykehuset beredkapsplaner og kan derigjennom være med å kvalitetssikre begge veier.

Det er gjennomført 4 felles tilsyn, 4 faglige oppdateringer (presse og informasjonskurs og kurs i ROS analyser), 4 beredkapsdager og 4 fullskalaøvelser og en skrivebordsøvelse atomberedskap hvor 8 kommuner deltok sammen med

berørte etater. En av øvelsene er gjennomført i samarbeid og regi med lokal redningssentral.

Frivillige organisasjoner trekkes med på alle nevnte øvelser og fagsamlinger. De er også representert på det årlige møtet i fylkesberedskapsrådet.

Utvalgte kommuner har, sammen med Fylkesmannen, laget elektroniske planmaler for smittevernplan og plan for helsemessig og sosial beredskap. Malene ble i stor grad implementert i 2006 - 07.

En temadag og øvelse på atomberedskap ble gjennomført for det regionale atomberedskapsutvalget, alle kommuner i Aust-Agder og berørte etater høsten 2007. Elektroniske atomberedskapsplaner er presentert for implementering i alle kommuner. Tilsvarende plan er implementert ved embetet.

Klimatilpasning har vært tema under tilsyn, ROS- opplæring og på tema dager for samfunnssikkerhet. Vi vil gjennomføre en felles temadag med fylkesmannen i Vest-Agder og DSB i 2008.

Det er inngått avtale med nabofylkene om skogbrannovervåking med småfly.

Resultatområde 54 Veileder og pådriver overfor kommunene.

Fylkesmannen har differensiert og prioritert kommunerettede tiltak mot Arendal, Grimstad og Lillesand, de tre største byene i Aust-Agder. Grimstad er modellkommune for utvikling av planverk og beredskapssystemer.

Det er også lagt til rette for/stimulert til interkommunalt arbeid, og samarbeid mellom kommunene.

Kommunale opplæringsdager er gjennomført med vektlegging på risiko- og sårbarhetsanalyse, beredskapsmessige hensyn i planarbeidet, presse- og informasjonstjeneste, atomberedskap, smittevern, dambrudd og håndtering av ekstremvær og kraftig snøvintere med påfølgende dominoeffekt.

Ordinært tilsyn er gjennomført med 4 kommuner. Alle tilsyn er samordnet med det helsetilsynet i fylket.

Øvelser er gjennomført med totalt 12 kommuner. 4 av disse er såkalte fullskalaøvelser på inntil en dags varighet. Den kommunale kriseledelsen får før øvelsen opplæring i stabsarbeid og i presse- og media håndtering. På øvingsdagen gjennomfører kommunens kriseledelse strategisk krisehåndtering. I tillegg deltar aktuelle samarbeidsparter, nabokommuner, frivillige organisasjoner og et øvingsobjekt. Øvingsobjekt har i 2007 vært helseinstitusjoner og hjemmebaserte tjenester. Scenarier har vært smittevern og brann på sykehjem.

En temadag og øvelse på atomberedskap ble gjennomført for det regionale atomberedskapsutvalget og 8 kommuner i Aust-Agder. Elektroniske atomberedskapsplaner er presentert for implementering i alle kommuner.

Varslingsøvelse rettet mot kommunene er gjennomført og evaluert.

Ovennevnte arbeid i 2007 har, etter vår vurdering, hevet beredskapsnivået betraktelig innen de berørte kommunene. I tillegg er planer harmonisert og revidert. Kunnskap om lov om helsemessig og sosial beredskap er ytterligere styrket i kommunene.

Kommunale kriseplaner blir gjennomgått sammen med respektive kommuner i forbindelse med tilsyn og når kommunene anmoder om støtte.

Industrivernpliktige bedrifter og virksomheter som omfattes av storulykkesforskriftene trekkes med på øvelser der hvor dette er relevant.

Resultatområde 55 Forebyggende samfunnssikkerhet i arealplanleggingen

Retningslinjer for Fylkesmannens bruk av innsigelse er ivaretatt ved deltakelse i intern plangruppe og planforum. Gjennom denne deltakelsen har vi informert og påvirket planleggerne til å vektlegge samfunnssikkerhet og beredskap. Det er gitt faglige innspill i meldings- og høringsfasen til reguleringsplaner, kommune- og kommunedelplaner samt konsekvensutredninger. Arbeidet er i år noe preget av liten bemanning på beredskapssiden. Det er ikke fremmet innsigelse til arealplaner i 2007.

Informasjon og veiledning om risiko- og sårbarhetsanalyser og det å ta hensyn til samfunnssikkerhet i all kommunal planlegging, er også ivaretatt gjennom egen opplæring i kommunene og internt ved embetet. I tillegg har dette vært tema på fylkesmannens kommunemøter, møter med ordførere og rådmenn, kommunale beredskapsdager, under planlegging av øvelser, i selve øvelsene og ellers i ulike fora hvor vi har anledning til å motivere for nødvendigheten og nytten av slike analyser.

I tilsyn og ved øvelser er det påpekt at kompetansen og informasjonen som foreligger i de kommunale miljøene innen ROS, planutarbeidelse og brannredningstjeneste må nyttes samlet innen kommunen.

Enkelte kommuner i fylket har gjennom året styrket sin bevissthet i bruk av GIS og kartbaserte risiko- og sårbarhetsanalyser. Noen kommuner har nå kartbasert analyse. Praktisk nytte av denne informasjonen i planbehandling og ved helhetstenkning er også styrket.

Hele embetet har tilgang til egne og nasjonale kartdatabaser på vårt intranett gjennom en innkjøpt Arc IMS/Webclient - løsning. Denne løsningen sammen med øvrig GIS-verktøy representerer en god støttefunksjon for beredskapsarbeidet og for øvrig saksbehandling.

Resultatområde 56 Samordning ved ekstraordinære kriser i fred, sikkerhetspolitiske kriser og krig

Angående samordning og samhandling samt møte i Fylkesberedskapsrådet vises til vår beskrivelse under resultatområde 53.

Fylkesmannens ledergruppe informeres regelmessig om planverkets intensjon og krisestabens funksjon på ledermøter. Fylkesberedskapssjefen har deltatt i ledermøtene i 2007.

En kombinert opplærings- og øvingsdag ble gjennomført for henholdsvis fylkesmannens krisestab og atomberedskapsutvalget. Fylkesmannens kriseplanverk ble revidert forut for øvelsene.

Arbeidet med det sivile beredskapssystemet SBS gjennomføres i samarbeid med Fylkesmannen i Vest-Agder, politiet og Agder heimevernsdistrikt.

Ny leder for fylkesmannens presse- og info-enhet i krisestaben har deltatt på kurs i krisehåndtering ved NUSB.

Det er ikke innmeldt noe behov fra Forsvaret eller andre kravstillere om behov for ressurser innen bygg og anlegg (BA-beredskap). Ressursdatabasen virker ikke, men "Medlemsmatrikkelen" fra Maskinentreprenørenes forening gir tilstrekkelige data slik behovet er i dag. Etter avtale med DSB er arbeidet ikke prioritert.

Instrukser og planer for kryptoutstyr og samband er oppdatert, og embetet har personell som opererer systemet.

En temadag og øvelse på atomberedskap ble gjennomført for det regionale atomberedskapsutvalget, alle kommuner i Aust-Agder og berørte etater høsten 2007.

Elektroniske atomberedskapsplaner er presentert for implementering i alle kommuner. Tilsvarende plan er implementert ved embetet.

Embetet har personell og materiell som kan håndtere en krise hvor krisestaben måtte bli aktivisert. Embetet har et apparat til å ivareta vår koordinerende rolle i forbindelse med kriser. Vi har ved øvelser og hendelser sett at dette fungerer. Det vises til tilsynsrapport fra DSB etter tilsyn høsten 2007. Embetet skal i 2008 styrke kriseinformasjonsstaben i tråd med tilsynsrapporten.

Ser man øvingsaktiviteten over tid, er totalt sett alle 15 kommuner i Aust-Agder øvet opp mot kriseplan og planverket for helsemessig og sosial beredskap. 10 kommuner har i tillegg gjennomført øvelse mot smittevern og plan for vannforsyning.

Samarbeidet med kraftforsyningen er tett og målrettet for å sikre kraft, tele og info. Se tidligere beskrivelse under pkt 53.

Resultatområde 57 Sivilt – militært samarbeid

Øvrig samordning innen samfunnssikkerhet og samarbeid med Forsvaret ivaretas ved "forum for samfunnssikkerhet og beredskap på Sørlandet". Det gjennomføres kvartalsvise møter hvor Politiet, Fylkesmennene i Aust- og Vest-Agder, Forsvaret og Sivilforsvaret gjensidig informerer og utveksler erfaringer. Beredskapsansvarlige i Kristiansand og Arendal kommuner deltar også i dette forum. Disse møtene gir en trygg og god effekt med personlig kjennskap mellom etatene og med oppdatert informasjonsutveksling som viser at etatene er samkjørt. BFF, PBS, SBS, nøkkelpunkter og distriktsobjekter er også tema i dette forum.

Det er etablert et øvingsutvalg LRS i Agder. I utvalget samordnes sivile og militære øvelser.

Våren 2007 ble sivilmilitært kontaktmøte revitalisert og gjennomført i Aust-Agder. Vi avventer situasjonen og videre avklaring mellom aktørene på om dette møtet skal gjennomføres i fremtiden.

Fritaksordningen følges opp i henhold til bestemmelsene.

Fylkesmannen deltok på øvelse Agder og innledede opplæring av HV 07 våren 2007.

Resultatområde 61 – 66 Kommunal- og regionaldepartementet

Resultatområde 61 Samordning, omstilling og fornying i kommunene

Vi prioriterer sterkt oppgaven å være det sentrale statlige samordningsorgan på fylkesnivå. Vår hovedstrategi (Strategisk plan 2004-2007) er å søke å oppnå resultat gjennom kommunikasjon og samordning.

Vi har ikke funnet forventningsbrevsmetoden hensiktsmessig i vår kommunedialog. Vi vil heller benytte de mulighetene vi har til løpende direkte dialog med kommunene. Kommunedialog er omfattende og gjennomføres etter et fastlagt mønster. I samsvar med "Aust-Agder modellen" gjennomførte vi i 2007 brede dialogmøter med 3 kommuner. Det settes fokus på kommunenes politikk i møtene. Under forberedelsene til møtene gjennomfører fylkesmannen en omfattende analyse av kommunene etter tilgjengelige KOSTRA-tall.

I møtene veiledes det om lovlighetsgrensen for kommunale ytelser, særlig innenfor sosialtjenester, helse og utdanning, med spesiell vekt på forbedringspotensiale. Fylkesmannen bruker også møtene til å skape entusiasme og gi ros der vi finner grunn til det. Det er en samstemt oppfatning at møtene er svært nyttige både for kommunene og regional stat.

61.1 Kommunerettet samordning

	<p>Fylkesmannen har faste årlige møter med ordførerkollegiet og rådmannskollegiet. I disse møtene deltar også KS Agder og fylkeskommunen. Det er stor interesse blant statlige etater for å benytte disse møtene til dialog med kommunene.</p> <p>Vi gjennomfører 4 statlige etatsjefsmøter hvert år der viktige temaer bl.a. i forhold til kommunene tas opp. I tillegg avholdes det 2 møter hvert år mellom de statlige etater som dekker fylkene Vest-Agder, Aust-Agder, Telemark, Vestfold og Buskerud og de 5 respektive fylkemenn.</p> <p>Ukentlige ledermøter og møter hver 14. dag i planforum er med på å sikre god samhandling internt. Vi har skriftlige rutiner og samordning av enkeltsaker, plansaker og høringer. Embetet er samlokalisert i fylkeshuset i Arendal sammen med bl.a. fylkeskommunenes sentraladministrasjon. Vi vurderer samhandlingen internt, og samarbeidet med fylkeskommunen, til å være svært godt.</p> <p>Etter vår oppfatning er samordningsfunksjonen godt ivaretatt, også etter at en rekke statlige etater har endret geografisk ansvarsområde. Det er en klar fordel å være et lite fylke med bare 15 kommuner, relativt korte avstander og tette, nære relasjoner.</p>
61.2 Omstilling og fornying i kommunene	<p>Etter bortfall av egen tildeling, har vi ikke kunnet videreføre arbeidet med modernisering og omstilling i kommunene på samme nivå som tidligere. Vi har sterk oppmerksomhet rettet mot dette ved fordeling av skjønnsmidlene. Ordførere og rådmenn i 12 av 15 kommuner møter til separat konferanse hos fylkesmann om skjønnsmidler. Fylkesmannen deltar også i nettverk for kvalitetsutvikling av enkelte tjenester i kommunene. Kommunene i Aust-Agder er gjennomgående godt motivert for å fornye og utvikle egen organisasjon.</p>
61.3 Samordning av statlige tilsyn	<p>Vi vil i 2008 forsøke å styrke innsatsen for modernisering og omstilling i kommunene. Det er stor interesse i Aust-Agder for interkommunalt samarbeid. Dette fremkommer særlig ved søknader om prosjektskjønn. For fylkesmannen har det vært viktig med kommunal enighet om prioritet av de omsøkte prosjekter.</p>
	<p>Fylkesmannen har i 2007 redegjort for lovendringen i kommunelovens kap. 10 A i en rekke fora, bla. i statlige etatsjefsmøter, ordførermøte, rådmannsmøte og i opplæringen av nye kommunepolitikere. Det er stor interesse for den nye ordningen.</p> <p>Vi har nedsatt en intern arbeidsgruppe som har fått i mandat å lage nye retningslinjer for fylkesmannens samordningsfunksjon for statlige tilsyn. Kommunene og aktuelle statlige tilsyn blir involvert i prosessen. Hovedinntrykket så langt, er at verken kommunene eller tilsynene ønsker en veldig stor grad av samordning. Arbeidet med retningslinjene ble ikke slutført før årsskiftet, bl.a. fordi vi har ønsket å tilpasse oss oppfølgingen fra KRD og prosessene i del andre fylkesmannsembeter. Flere av de viktige statlige tilsyn (arbeidstilsynet og mattilsynet) har en områdeinndeling som omfatter flere fylkesmannsembeter. Det er derfor viktig med en grad av felles retningslinjer.</p> <p>Internt har vi en stor grad av felles tilsyn innenfor sosial- og helse og mellom helse og beredskapssektoren. I noen grad er det også samarbeid mellom utdanning og sosial- og helse.</p>
62.1 Kontroll og godkjenning etter økonomi-bestemmelsene i kommuneloven	<p>Resultatområde 62 Kommuneøkonomi</p> <p>Fylkesmannen har gjennomgått alle årsbudsjett og økonomiplaner mht. om kommunene skal underlegges kontroll. Tilbakemelding er i ettertid gitt til kommunen</p> <p>Kommuneøkonomien i Aust-Agder har generelt blitt bedre i 2007, men ikke så bra som forventet. Fortsatt er de fleste kommunene i fylket avhengig av aksjeutbytte fra Agder Energi AS for å gå i balanse. Noe bekymringsfullt er den store lånegjelden enkelte kommuner har i forhold til landsgjennomsnittet.</p> <p>Det ble avgitt 2 godkjenninger på kommunale garantier i 2007.</p>

62.2 Økonomi forvaltning - veiledning	Fylkesmannen har veiledet kommunene i økonomisk planlegging og forvaltning, både igjennom informasjonsmøter og via brev, telefon, e-post og internett.
	Fylkesmannen har informert om kommuneproposisjonen via internett, e-post og telefon i mai måned og statsbudsjettet gjennom et felles informasjonsmøte med Vest-Agder i oktober.
Bruk av KOSTRA	Fylkesmannen har gitt faglig støtte og veiledning til kommunene i bruk av KOSTRA-data. Til kommunemøtene, jf. "Aust-Agder-modellen", har vi utarbeidet "kommunenotat", som i stor grad bygger på aktuell KOSTRA-statistikk. I de årlige ordfører- og rådmannsmøtene samt ved statlig etatssjefsmøter blir KOSTRA-data presentert. Vi har veiledet kommunene i utfylling av skjema for tjenesterapportering. Vi har også veiledet i forhold til bruk av art og funksjon i KOSTRA-regnskapet. Vi har i eget brev til kommunene presisert at gitte tidsfrister for KOSTRA-rapportering må overholdes.
Skjønnsmidler	Vi har invitert alle kommunene til skjønnsmøte i august og september. 12 av 15 kommuner deltok på ordfører/rådmannsnivå på skjønnsmøter for å gi en orientering om gjeldende utfordringer i kommunene. Restskjønn for 2007 ble fordelt i 2 omganger, i mars og september. Det kom inn søknader på 38 prosjekter på vel 11,5 millioner kroner. 3 millioner kroner ble fordelt i restskjønn for 2007. Skjønnsmidlene er et nyttig og effektivt bidrag til omstillings- og endringsarbeid i kommunene. Vi har lagt oversikt over fordelingene ut på vår hjemmeside under moderniserings- og omstillingsprosjekter.
	Resultatområde 63 Kommunalrett og valglov
63.1 Kommunalrett	Antall saker etter § 59 i kommuneloven har vært relativt få også i 2007. Fylkesmannen har ikke mottatt noen lovlighetsklage etter kl. § 59 nr. 1. Det er mottatt/behandlet 6 saker etter kl. § 59 nr. 5. Kommunens avgjørelse er opphevet i 2 saker, og stadfestet i de øvrige 4 sakene. I tillegg er det gitt noen uttalelser ved henvendelser/ anmodninger fra privatpersoner om lovlighetskontroll.
63.2 Valglov	Fylkesmannen har gitt fortløpende informasjon om valgloven til kommunene og publikum i 2007. KS Agder har avholdt felles valgkonferanse for kommunene i Aust- og Vest- Agder. Fylkesmennene var representert på konferansen.
	Resultatområde 64 Forvaltningsloven og offentlighetsloven i forhold til kommunesektoren
	Fylkesmannens Justis- og byggesaksavdeling har behandlet 1 klager ang. dokumentinnsyn etter offentlighetsloven i 2007. Kommunens vedtak ble stadfestet. Videre er det behandlet 2 klager over kommunalt vedtak om partsinnsyn etter forvaltningsloven. Kommunens vedtak ble opphevet i begge sakene.
	Resultatområde 65 Kommuneinndeling og interkommunalt samarbeid
	Det har ikke vært fremmet saker om endring i kommuneinndeling i fylket i 2007.
	Resultatområde 66 Bolig- og bygningsrett
	Embetet har ved utøvelse av funksjonen som klageinstans etter plan- og bygningsloven lagt vekt på sammenhengen mellom plansaker og byggesaker. Også i 2007 har embetet prioritert klagesaker etter pbl. Det er arbeidet overtid i betydelig grad. Det er innkommet 215 saker i 2007 inkl. arealplanklagesaker mot 154 saker i 2006. Vedtak er truffet i 188 saker. I 143 av disse ble kommunens vedtak stadfestet. Gjennomsnittlig behandlingstid var 52 dager. Departementets resultatmål på maks 3 mnd. Gjennomsnittlig behandlingstid er oppnådd.
	Antall uavgjorte saker ved årsskiftet 2007/8 var 47. Fylkesmannen har innført retningslinjer for behandling av klagesaker etter pbl. Saker som gjelder nybygg av boliger og saker vedr. næringsvirksomhet er prioritert. Fylkesmannen har behandlet

saker hvor klagen var gitt oppsettende virkning i løpet av 6 uker etter mottakelsen, jf. fvl. § 42. Det har vært relativt få slike saker i 2007.

Fylkesmannen har gitt fortløpende, omfattende informasjon og veiledning om byggesaksreglene i plan- og bygningsloven, muntlig og skriftlig til kommunene og næringslivet/private. Embetet har deltatt på Kommunal- og Regionaldepartementets og Miljøverndepartementets felles plan- og byggesakskonferanse på Røros.

Fylkesmannen har mottatt 4 saker etter oreigningsloven i 2007: En sak vedr. klage på vedtak av kommunen om ekspropriasjon etter reguleringsplan,.Kommunens vedtak ble stadfestet. Tre saker vedr. søknad om samtykke til forhåndstiltredelse. Samtykke ble gitt i alle sakene.

Det er ikke innkommet noen klagesaker vedr. ny eierseksjonslov i Aust- Agder i 2007.

Resultatområde 73 - 77 Helse- og omsorgsdepartementet og Arbeids- og inkluderingsdepartementet

Resultatområde 73 Sosialtjeneste

88 % av klagesakene etter lov om sosiale tjenester ble behandlet innen fristen på 3 mnd. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid er 6 uker. Årsak til lengre saksbehandling er hovedsakelig at det har tatt lang tid å innhente nødvendige tilleggsopplysninger. Fylkesmannen i Aust Agder har deltatt sammen med andre utvalgte embeter i prosjekt initiert av Statens Helsetilsyn for å se på ulik praksis i resultat av klagesaksbehandling.

Resultat av klagesaksbehandling i 2007:

3. Utfallet av Fylkesmannens behandling av klagesakene				
	Kap. 4	Kap. 5	Andre bestemmelser	Sum
Opphevet og tilbakesendt	4	8	0	12
Omgjort	1	4	0	5
Stadfestet	12	23	1	36
Avvist	1	1	0	2
Sum	18	36	1	55

6. Fylkesmannens behandlingstid* for klagesakene							
Fra mottak til ferdig behandling	Mindre enn 2 uker	Mellom 2 uker og 2md	Mellom 2 og 3 md.	Mellom 3 og 4 md.	Mellom 4 og 6 md.	Mer enn 6 md.	Sum
Antall saker	9	36	6	2	1	1	55

Med behandlingstid menes tid fra saken kommer inn hos Fylkesmannen til den er ferdig behandlet

Prosjektansvarlig har informert om reformen på ordfører og rådmannsmøtet. Stortingsmelding nr. 9 (06 – 07) om Arbeid, velferd og inkludering er tatt opp i sosiallederforum, samt i andre faglige fora. Fylkeskontaktutvalg (Likeverdig samarbeidsarena) bestående av NAV Fylkesledd, KS (politisk og adm. ledelse) samt

73.1 Lov om sosiale tjenester

73.2 Ny arbeids- og velferdsforvaltning (NAV)

	Fylkesmannen har hatt jevnlige møter. Det er gjennomført studietur for sosial- og NAVledere til Skottland.
73.3 Kompetanseutvikling og formidlingstiltak	Faglige fora innen hhv økonomisk rådgivning, rus og generalistmodellen i sosialt arbeid er videreført ved at eksterne veiledere er engasjert og lønnet av Fylkesmannen for å være ansvarlig. Sosiallederforum ledes av Fylkesmannens prosjektleder. NAV kontorene i fylket har for en stor grad valgt en generalist modell. Det er derfor fortsatt betydelige utfordringer med hensyn til kompetansebehovet ute i tjenestene. Dette gjelder i særlig grad samhandlingskompetanse med brukere som har rus og/eller psykiatri problematikk.
73.4 Økonomisk rådgivning	Faglig forum for økonomisk rådgivning er videreført. Det har vært avholdt 5 dagsmøter i år med 15 – 20 deltakere. Forumet dekker behovet for erfaringsoverføring og veiledning i vanskelige saker, og kunnskapsformidling fra ansvarlig veileder. Konsultasjonsordningen er videreført. Både grunnkurs og videregående kurs ble avholdt i 06. Det ble derfor ikke arrangert kurs i 2007.
73.5 Kartlegging av funksjons- og arbeidsevne	Fylkesmannen har ikke lyktes med å innføre KIS som del av felles IKT plattform ved oppstart av NAV lokalkontor. Dette har blitt opplevd som en for stor tilleggsutfordring i en krevende omlegging av IKT plattform ved etablering.
	Resultatområde 74 Levekår
74.1 Handlingsplan mot fattigdom	Fylkesmannen har et tett samarbeid med Husbankens regionkontor i Arendal. Tidligere iverksatt bynettverk og regionalt kontaktforum på området boligsosialt arbeid er videreført. Fagsamling for kommunale tjenesteytere er gjennomført. Fylkesmannen har bistått Sosial- og helsedirektoratet med saksbehandling, oppfølging og rapportering ved tilskudd til kommuner til boligsosialt arbeid. Flere kommuner har problemer med å få lokalisert boliger til særlig vanskeligstilte, og konkrete prosjekt har blitt stoppet i den politiske behandlingen. Det har vært særlige utfordringer knyttet til midlertidige boliger/natthjem.
74.2 Universell utforming	Fylkesmannen arrangerte i samarbeid med Aust-Agder fylkeskommune, Arendal kommune og brukerorganisasjonene en dagskonferanse om universell utforming med bred deltakelse fra kommuner og brukerorganisasjoner. Det blir gitt innspill om temaet ved behandling av aktuelle plansaker.
	Resultatområde 75 Habilitering og rehabilitering
75.1 Nasjonal strategi for habilitering og rehabilitering	Kartlegging om alle kommuner har etablert koordinerende enhet for habilitering og rehabilitering ble gjennomført våren 2007. Adresselister ble oversendt SHdir. Adresselisten er publisert på Fylkesmannens hjemmeside. Listen ble ajourført ifm med Fylkesmannens nettverksmøte for kommunenes ansvarlige for koordinerende enhet senhøsten 2007. Det er gjennomført to opplæringsdager x 3 høsten 2007 i TAKT programmet. Ca. 40 har deltatt på disse konferansene.
75.2 Barn med nedsatt funksjonsevne og deres familie	Resultatområde 76 Kvalitet og samhandling Det er bare ett sykehus i fylket. Samtlige 15 kommuner har inngått samarbeidsavtale med SSHF om individuell plan; samt inn- og utskrivning. Rutinene for samhandling er revidert. Rutiner for individuell plan og inn/utskrivning er slått sammen. Pårørendeavtalen og overordnet avtale er revidert og knyttet til generelle avtaler som også omfatter somatikken. Beslutning skjer i OSS utvalget (overordnet strategisk samarbeidsutvalg) Det er inngått samarbeidsprosjekt mellom Sørlandet Sykehus HF og Arendal om elektronisk overføring av pasientopplysninger/epikriser. Andre kommuner har samarbeid med sykehuset om bedre og riktigere informasjonsflyt i papirversjon. I forbindelse med Rekrutteringsplanens tiltak nr. 9 var det et prosjekt knyttet til SSHF som kartla kompetansebehov i kommunene ved utskrivning av pasienter fra spesialisthelsetjenesten. Dette prosjektet er ikke videreført pga mangel
76.1 Samarbeid mellom 1. og 2. linjetjenesten	

	<p>på ekstern finansiering. Sørlandet Sykehus HF Arendal er medlem av styringsråd for undervisningssykehjemmet, og samhandling/samarbeid er et viktig tema her.</p>
76.2 Individuell plan	<p>Kommunenes ansvarlige for koordinerende enhet ble invitert til nettverksmøte hvor lovgrunnlaget og tilsynsgrunnlaget for individuell plan ble presentert innledningsvis. Dette ble etterfulgt av erfaringsutveksling og diskusjon. 10 av 15 kommuner deltok. Dette vil bli fulgt opp i 2008. Individuell plan er en gjennomgående tema i flere av systemrevisjonene, både landsomfattende og egeninitierte. Se for øvrig resultatområdene 76.1 og 87.7</p>
76.3 Nasjonal strategi for kvalitetsforbedring i sosial- og helsetjenesten	<p>Det ble avholdt en større samling (110 deltakere fra kommuner og spesialisthelsetjenesten) med tema internkontroll i desember 2007. "God praksis" var tema på årets høstmøte for helse- og sosialpersonell med ca. 90 deltakere fra kommuner, spesialisthelsetjenesten og brukerorganisasjoner. Det er avholdt nettverksamlinger for sosialpersonell og andre grupper med særskilte arbeidsområder. Fylkesmannen/Helsetilsynet i Aust Agder har gjennomført planlagte tilsyn i hht. resultatkrav fra Statens helsetilsyn. I samtlige tilsyn er kvalitet et gjennomgående tema. På grunn av et lite fylke og mange små kommuner er det viktig med samordning av de ulike kvalitetstiltakene. Vi har derfor arbeidet gjennom eksisterende nettverk og ikke opprettet egne læringsnettverk i fylket. I tilknytning til undervisningshjemmet Fevikun arbeides det med etablering av fagnettverk innen palliativ omsorg og flere nettverk er på trappene. Fylkesmannen er aktiv medspiller i dette arbeidet.</p> <p>Brukerne er involvert i varierende grad innenfor de forskjellige helse- og sosialtjenestene. Særlig fremtredende har brukermedvirkning vært i forhold til opptrappingsplanen for psykisk helse. Brukerorganisasjonene har vært representert i arbeidsgrupper opprettet i forbindelse med revisjon av psykisk helseplaner i kommunene. Organisasjonene har vært høringsinstanser, og har bidratt i utarbeidelse av brukerundersøkelser. Det er videre stilt vilkår om brukermedvirkning for å få utløst øremerkede midler.</p> <p>Fylkesmannen har etablert et eget brukerråd innen Opptrappingsplan for psykisk helse. Det er etablert møtesteder for samhandling mellom brukerorganisasjonene, kommunene, Fylkesmannen og andre statlige etater.</p> <p>Kommunene har gjennomgående i dag personell med høy kompetanse og høy faglig integritet. Fylkesmannen gir tilbud om kompetanseheving av ansatte i kommunene i nært samarbeid med andre aktører. Kompetanseheving gis dels som enkeltstående opplæringstiltak, som for eksempel gjennom kurs og konferanser, dels i regionale samlinger. Noen av tiltakene gjennomføres i regi av det ordinære undervisnings-systemet, dels med økonomisk støtte fra Fylkesmannen.</p> <p>Fylkesmannen har arrangert opplæring rettet mot saksbehandlere i kommunene om generell saksbehandling, med vekt på saksutredning, enkeltvedtak og individuell vurdering.</p> <p>Landsomfattende tilsyn knyttet til støttekontakter viser at tildelingen av tjenester ikke er forsvarlig og at tjenestene fortsatt mangler kunnskap og ferdigheter. Også andre tilsyn viser at det er nødvendig med fortsatt fokus på kompetanseheving.</p> <p>For å sikre kvalitet på tjenestene fremover er det helt sentralt at brukerne tilbys individuelt tilpassede oppfølgingstiltak hvor sektorgrensene mellom kommunale tjenester og spesialisthelsetjenestene tones ned og fagpersonellet i kommunene og helseforetakene blir nødt til å se brukerne som felles kunder.</p>

Resultatområde 77 Andre oppdrag

- 77.1 Helsemessig og sosial beredskap Det er foretatt tilsyn med helsemessig og sosial beredskap i Evje og Hornnes, Iveland og Lillesand, og Fylkesmannen har hatt oppfølging av tidligere gjennomført tilsyn i Arendal kommune. Arbeidet utføres i nært samarbeid med embetets beredskapsenhet. Det vises til resultatområde 53.
- 77.2 Fritak for forvaltningsmessig taushetsplikt I 2007 var det flere forespørsler om taushetsplikt fra leger/helsepersonell som er besvart som vanlige brev. Når det gjelder saker etter sosialtjenesteloven er det en søknad som er avslått, 3 personer er innvilget fritak, og en sak er avvist.
- 77.3 Særfradrag Det er behandlet 9 saker. En avgjørelse er påklaget, en sak er omgjort av eget tiltak. Saksansvarlig har deltatt på Sosial- og helsedirektoratets opplæring i emnet.
- 77.4 Førerkortsaker Førerkortsakene utgjør en stor saksmengde hos Fylkesmannen i Aust-Agder, se egen tabell nedenfor med tall fra 2003 - 2007.

Type saker	2003	2004	2005	2006	2007
Dispensasjon innvilget	166	184	248	309	289
Dispensasjon avslag	32	43	37	32	26
Klage oversendt SHdir.	4	8	3	5	7
Melding om inndragning	89	112	129	157	141
Uttalelser og lignende	73	81	81	80	119
Anmodning om praktisk kjørep	23	15	24	16	22
Totalt	387	443	522	599	604

Svært mange av søknadene om dispensasjon gjelder *fornyelse* av førerkortklasser, og 54 % av dem gjelder tyngre førerkortklasser som lastebil, vogntog, buss og kjøreseddel. Flere av disse er yrkessjåfører. Det skjer ofte at yrkessjåfører er ukjent med at de ikke fyller helsekravene til de tyngre førerkortklassene når disse skal fornyes før trafikkstasjonen blir oppmerksom og reagerer på opplysningene legen har gitt i helseattesten. Flere av dem får seg en overraskelse når saken videresendes Fylkesmannen til vurdering, og det fastslås her at de ikke fyller kravene og må søke om dispensasjon. I disse tilfellene har ofte helseproblemet deres vart i opptil flere år (eksempelvis hjerte/karsykdom) uten at behandlende lege(r) har informert dem eller meldt fra til Fylkesmannen om forholdet. Det ble i 2007 gitt 26 avslag på søknad om dispensasjon, hvorav 20 gjelder tyngre kjøretøy. 7 av sakene ble påklagd og oversendt til behandling i Sosial- og helsedirektoratet. Ingen av de 6 som var ferdigbehandlet per 31.12.07 har fått medhold.

Fylkesmannen avgir uttalelser på forespørsel fra trafikkstasjon, politi og leger i henhold til førerkortforskriftens helsekrav (119 i 2007). Politiet ba om slik vurdering i 13 saker i 2007. Dette gjelder stort sett trafikkulykker, men også ved mistenkelig kjøreadferd, der politiet har grunn til å tro at førerens helsetilstand ikke er forenlig med førerkort. Slike tilstander kan være bruk av trafikkfarlige legemidler, psykisk sykdom, kognitive problemer, anfall med bevissthetsforstyrrelse (eksempelvis "føling"/lavt blodsukker ved diabetes) eller rusmisbruk. I 9 av de 13 politisakene konkluderte vi med at førerkortinnehaver ikke oppfylte førerkortforskriftens helsekrav.

77.5 Pasientjournaler	Fylkesmannen har ikke mottatt pasientjournaler etter opphør av virksomhet i 2007.
Resultatområde. 78. Innvandring og integrering	
78.1 Statsborgersaker	<p>Fra 2007 fikk fylkesmennene ansvar for å arrangere en seremoni for nye norske statsborgere. Seremonien er frivillig. Myndige statsborgere skal avlegge et troskapsløfte under seremonien. I Aust-Agder ble seremonien gjennomført 13. mai i Arendal gamle rådhus. I alt 70 nye statsborgere ble invitert. Av disse svarte 11 ja til invitasjonen, og halvparten av disse møtte opp til seremonien. Det ble holdt taler av stortingsrepresentant Åse Gunhild Woie Duesund og Fylkesmann Hjalmar I Sunde.</p> <p>Fylkesmannen vurderer at seremonien fungerte godt i forhold til de som takket ja til invitasjonen og deltok i arrangementet. Tilbakemeldingene fra deltakerne var gode.</p>
78.4 Opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere og norskopplæring for asylsøkere:	<p>Tilskuddene knyttet til opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere (per capita og overgangsordning) og norskopplæring for voksne asylsøkere er forvaltet på grunnlag av føringer og forutsetningene fra sentralt hold. Oppgavene er utført i henhold til oppdrag. Det vises for øvrig til særskilt økonomirapportering (3. tertialrapportering).</p> <p>Tilskuddet til opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere er fortsatt todelt, jf endringen i introduksjonsloven fra 1. september 2005. Det har knyttet seg særlige utfordringer og merarbeid til forvaltningen av disse tilskuddene. Selv om NIR i løpet av 2007 har blitt tilrettelagt for fylkesmennes saksbehandling, er tilskuddsforvaltningen på dette feltet fortsatt ressurskrevende.</p> <p>I og med endringen i Introduksjonsloven har informasjons- og veiledningsarbeidet i tilknytning til opplæring i norsk og samfunnskunnskap for nyankomne innvandrere blitt ytterligere styrket. Fylkesmannen har hatt særskilt fokus på introduksjonsloven i møter med kommunene og voksenopplæringsaktører, og gjennom et nettverk i regi av IMDi Sør med deltakelse fra fylkesmannsembetene i Telemark, Vest-Agder og Aust-Agder. Vi har også deltatt på møter som IMDi Sør har hatt med kommunene om den nye tilskuddsordningen og Nasjonalt introduksjonsregister (NIR). I tillegg har vi arrangert en konferanse om kvaliteten og kompetanseheving i opplæringen av voksne innvandrere, samt om tilskuddsordninger og NIR. Videre har vi fordelt midler til prosjekter knyttet til gjennomføring og kvaliteten i opplæringen.</p> <p>I løpet av 2007 har fylkesmannen gjennomført 1 tilsyn med fokus på målgruppen i overgangsordningen. Informasjon om endringene i regelverket og den nye tilskuddsordningen for opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere hadde en viktig plass i tilsynet.</p> <p>Spørsmål om interkommunalt samarbeid ble også tatt opp.</p>
78.3 Introduksjonsordning for nyankomne innvandrere (introduksjonsloven)	<p>Fylkesmannen har ikke mottatt klager knyttet til §17-19 i introduksjonsloven i 2007.</p> <p>Det vises for øvrig til rapporteringen i GSI samt økonomirapporteringen .</p> <p>Fylkesmannen har gjennomført oppdraget under resultatområde 78 i henhold til oppdrag.</p>
Resultatområdene 81 – 82 Statens helsetilsyn	
<p>Fylkesmannen får oppdragsbrev fra Sosial- og helsedirektoratet for resultatområdene 71-77 og 83 - 88 og fra Statens helsetilsyn for resultatområdene 81-82. Helsetilsynet i Aust Agder sorterer i helsefaglige tilsynssaker under Helsedirektøren, og rapporterer til denne i egen årsrapport 20. januar og medisinalmelding 1. mars. Fylkesmannens tilsynsvirksomhet og klagesaksbehandling etter sosialtjenesteloven er også tillagt Statens Helsetilsyn og rutinene for rapportering er identiske. Fylkesmannen og Helsetilsynet i fylket hadde i 2007 full resultatoppnåelse hva gjelder krav til median saksbehandlingstid. Det var en nedgang i antall behandlede klager i 2007 basert på færre klager av mindre</p>	

alvorlig art i spesialisthelsetjenesten. Dette gjorde det mulig å konsentrere seg om mer målrettet og dyptgående oppfølging av tidligere gjennomførte tilsyn, med undervisning, råd og veiledning til kommunene. Det var full resultatoppnåelse hva gjelder antall gjennomførte tilsyn i 2007. Fylkesmannen regner med at de nevnte rapporteringene er kjent for FAD når embetets samlede resultatoppnåelse innen sosial- og helseområdet vurderes.

Resultatområdene 83 – 88 Helse- og omsorgsdepartementet

Resultatområde 83 Folkehelsearbeid

83.1 Folkehelsearbeid generelt

Gjennom partnerskapsamarbeidet blir kommunenes folkehelsearbeid fulgt tett opp ved regelmessige nettverksmøter, 3 g pr. år. Partnerskapet arrangerte studieuke for kommunekoordinatorerne ved NHV i Gøteborg slik at samarbeidspartnerne skulle få en felles referanseramme for arbeidet. Flere kommuner i fylket har folkehelsearbeidere som deltar på studiet "Helse i plan" i Vestfold. Alle kommunene ble invitert til praktisk opplæring i bruk av nettportalen "Kommunehelseprofiler". Det ble avholdt 4 kurs i fylket. Sekretariatet for folkehelsearbeidet har "delt" kommunene i Agder mellom seg slik at hver enkelt har et særskilt ansvar for oppfølging av sine kommuner. Dermed sikres det at arbeidet blir forankret og knyttet opp til det øvrige planarbeidet med en konkret handlingsplan. Ved oppstart av kommuneplanarbeid gis det innspill enten skriftlig eller i dialogmøter med kommunene. Her søker vi å koordinere alle sosial- og helseavdelingens innsatsområder. I høringsfasen gis det skriftlig tilbakemelding. Se forøvrig egen rapport fra "Folkehelse i Agder"

83.2 Miljørettet helsevern

Miljørettet helsevern har fokus i ukentlige møter i planforum hvor regulerings- og bebyggelsessaker er oppe til tverrfaglig vurdering. Saker blir fulgt opp av sosial- og helseavdelingen, evt. sendt tilbake til kommunen for ytterligere utredning. I løpet av høsten 2006 ble kartlegging av kommunenes arbeid med miljørettet helsevern i skoler og barnehager slutført, rapporten ble distribuert til kommunene i fylket, SHdir og Statens helsetilsyn i januar 2007. Den baserer seg på tall og data fra intervjuer med kommunen, innhentet i 2005 og 2006. Det er etablert en arbeidsgruppe blant kommunene i østregionen for å se på interkommunale løsninger, og planlagt et møte for kommuneleger og kommuneledelsen i alle kommunene med dette tema. Møtet avholdes 7.februar i år. Sosial- og helseavdelingen har avgjort en sak etter forskrift om miljørettet helsevern, men har oversendt flere saker til kommunene for behandling der, blant annet etter klage på/gjennomgang av ordinære plansaker etter plan- og bygningsloven. Dette viser sviktende kompetanse i kommunene til å identifisere klager etter forskrift om miljørettet helsevern.

Ernæring

83.3 Ernæring, fysisk aktivitet og tobakk

Handlingsplan for bedre kosthold i befolkningen fra Sosial og Helsedirektoratet ble lansert 22.januar 2007. Ressursgruppen har inkorporert tiltaket i egen handlingsplan, se www.fylkesmannen.no/aa/folkehelse/partnerskapet.

Fagkonferansen i 2007: "Mat og adferd – hva gjør maten med oss?", fant sted på Universitetet i Agder 26.oktober 2007 som et samarbeid mellom Ressursgruppen, Ungt entreprenørskap Agder og COOP. Konferansen samlet 150 deltakere fra skoler, helsetjeneste og Universitetet i Agder.

Kokeboka "Sunt og godt i SFO" ble delt ut til samtlige skoler med SFO-tilbud, for å bedre kostholdsforståelse og praksis. Påfølgende kartlegging viser et blandet bilde. I brødmåltidene brukes grove kornprodukter og frukt, mens tilbudene av varmmat er noe mer tilfeldige.

Skolefrukt 2007, med gratis frukt og grønnsaker, ble innført ved høstsemesterstart ved samtlige 1-10 skoler i fylkene. Med unntak av litt negativ mediedekning rundt økonomi og system i tiltaket, er tilbudet godt mottatt på skolene. Eventuelle rester blir ikke til "avfallsberg", slik noen har ment, men brukes påfølgende dag til "smoothie",

eller andre produkter. Noen kommuner har fulgt opp tiltaket med å gi gratis frukt også til skolene som ikke har 1-10 skole.

En utredning om underernæring blant eldre pasienter ble produsert senhøstes etter diverse oppslag i media om problemet. Rapporten konkluderer med at alle sykehus, pleiehjem og andre helseinstitusjoner bør ha en minstestandard når det gjelder tiltak mot pasientunderernæring, slik som veiing og måling ved innleggelse fulgt av regelmessige målinger. Dernest bør man ha et system med en ernæringsansvarlig medarbeider i hver avdeling for å håndtere dårlig matlyst, hemmet matopptak og andre forstyrrende faktorer.

Fysisk aktivitet

I Aust-Agder har det vært arbeidet bredt og systematisk med å legge til rette for aktive hverdagsvaner gjennom mange år. Det har vært fokus på trygge skoleveier i forbindelse med 6-åringenes inntog i skolen, utbygging av gang- og sykkelstier, ute skole og friluftsliv, "Sykle til jobben", FYSAK prosjektet som skulle stimulere kommunene til å tilrettelegge for fysisk aktivitet for de som tradisjonelt ikke er aktive, prosjektet "Fysisk aktivitet og måltider i skolen" mv. Muligens er det denne brede tilnærmingen over tid som gjør at Agders befolkning kommer såpass godt ut på nasjonale undersøkelser på bevegelsesvaner. En studie gjennomført av Sosial- og helsedirektoratet i 2007 viser at 9-årige jenter fra Agder/Rogaland er blant de beste i landet mht kondisjon, mens guttene i samme alder ikke skårer like bra. 15-årige gutter i Agder/Rogaland har nest best kondisjon på landsbasis, mens jentene er på tredjeplass. Med hensyn til styrke scorer guttene og jentene i Agder/Rogaland høyere på alle tester sammenlignet med de andre fylkesgruppene. Dette er trender som det er viktig å følge opp. Når det gjelder fysisk aktivitet er det store variasjoner i befolkningsgruppene på hvor aktive vi er.

Som en oppfølging av "Aktivitetskonferansen og Folkehelsedagene 2007" har vi tatt initiativ til å etablere en ordning med "Treningskontakter" i Agder. Dette er et utvidet støttekontakttilbud hvor tilnærmingen er fysisk aktivitet. Målgruppen er i hovedsak mennesker som har rus og/eller psykiske problemer. Responen fra kommunene er overveldende og vi har store forventinger til ordningen.

Det er også etablert en Ressursgruppe i Agder for å fremme fysisk aktivitet. Gruppen er sammensatt av partnerne i folkehelsesamarbeidet. Det er utarbeidet en strategi for arbeidet og målgruppe for dette året har vært barn og unge. Målet med arbeidet er informasjonsutveksling, koordinering og tilrettelegging tiltak som skal bidra til økt fysisk aktivitet. Se www.fylkesmannen.no/aa/folkehelse/partnerskapet.

Tobakk

Verdens Tobakksfrie Dag 31.mai hadde i 2007 fokus på tobakksfrihet i de videregående skolene. Det var stands med brosjyrer og gerberablomster ved flere videregående skoler takket være engasjerte helsesøstre. Dette vil videreføres i de yrkesrettede videregående skolene.

70 prosent av dem som går på kurs for å stumpe sigaretten er røykfrie når kurset avsluttes. Det viser en kartlegging av røykesluttkursene de siste fem årene som Sosial- og helsedirektoratet presenterte. I Aust-Agder har vi gjennom årene utdannet mange røykesluttinstruktører som tilbyr kurs i forbindelse med nasjonale røykesluttkampanjer ved årsskiftet og like etter ferien. Utfordringen er å få deltakere på disse kursene. Til tross for iherdig markedsføring har flere måttet avlyse kursene. Under årets nettverkssamling med røykesluttinstruktørene i Agder ble dette et tema, og muligens er det bedre å tilby kurs for en mer definert målgruppe, for eksempel ved en arbeidsplass, egne grupper for menn og kvinner, kurs ved videregående skoler osv.

FRI-programmet, som er en videreføring av VÆR røykFRI startet med nylanseringen 31. oktober 2006. Målet er å implementere FRI programmet i alle ungdomsskolene i

Agderfylkene slik at vi opprettholder, og øker, den høye deltakelsen med aktivt bruk av programmet i skolehverdagen, og dermed forsterker nedgangen i tobakksbruk blant unge.

Målet er at FRI programmet knyttes opp mot de øvrige skoleprogrammene innen generell undervisning, skolehelsetjenesten, folkehelsesatsingen og de kommunale folkehelsekoordinatorene. Rådgiver er engasjert i en 25 % stilling for to år som prosjektleder i begge Agder-fylkene. Alle skolene i fylkene er tilbudt besøk. En håndfull skoler har tatt imot dette tilbudet blant annet Risør, Grimstad og Høvåg. Ellers er FRI-programmet blitt presentert på møte med folkehelsekoordinatorene under folkehelsedagene i Agder 12-13. september 2007 og FRI-utstilling ved Sørlandske lærerstevne med 2500 deltakere 19. oktober 2007.

Erfaringene så langt er blandet. I følge rapport fra Sosial- og Helsedirektoratet midt i desember er FRI-programmet nasjonalt gått tilbake med hensyn til klassepåmelding i ungdomsskolene fra totalt 63 % i 2006 til 58 % i 2007. For Aust-Agder er tallene henholdsvis 89 % i 2006 og 71 % i 2007. Mangel på påmeldte klasser fra de yngste trinnene er hovedårsaken til nedgang i tallene. Lærere og rektorer oppgir at de fortsatt er takknemlige for oppdateringen av programmet. Noen savner lærerkursene fra VÆR røykFRI, som hjalp til med å sette Friprogrammet på felles agenda i de ulike skolene. Mye tyder på at FRI-programmet, i stedet for å ha blitt ytterligere integrert i ulike fag, er blitt til dels marginalisert. Ved noen skoler synes man å oppleve at tobakksproblemet er løst, slik at annet nå kan prioriteres. Toårs prosjektet er halvveis. Situasjonen er noe uklar, men materialet er godt og planer for gjentatte og nye initiativ ligger klare.

83.5 Forebygging av uønsket svangerskap og abort

Grimstad og Arendal (studentbyene i Aust-Agder) ved ledende helsesøstre, ble oppfordret til å søke midler for å utvide helsestasjon for ungdom til også å gjelde aldersgruppen 20-24 år. Kommunene fikk midler og tilbudet ble utvidet. Fra 2008 vil midlene bli kanalisert via Fylkesmannen.

Resultatområde 84 Primærhelsetjeneste

84.1 Fastlegeordning og allmennlege-tjeneste

Listelengde er akseptabel i hele fylket. En liten kommune har kontinuerlig vikar på grunn av vakanse, men har hele tiden fylt opp stillingen. I det alt vesentlige har kommunene leger i offentlig helsearbeid tilsvarende landsgjennomsnitt eller over, selv om dette etter vårt syn er lite, spesielt innenfor sykehjem og skolehelsetjeneste. LSU synes i liten grad å bli brukt av kommunene til å reforhandle avtaler selv om kommunene har uttrykt behov for endringer. Fastlegene i Arendal er i liten grad involvert i LAR, mens i øvrige kommuner synes dette uproblematisk. Helsepersonell ble invitert til kurs om livsstilsintervensjoner - "Samtale omkring levevaner" i september. 75 deltakere var påmeldt. Kurset måtte avlyses fordi kursleder ble syk. Kurset vil bli avholdt våren 2008. Allmennlegene i Agder ble tilbudt kurs og/eller informasjon om "Røykavvenning i primærhelsetjeneste" i 2004 og 2006.

84.2 Turnustjeneste

Fylkesmannen har etter anmodning fra SAFH skaffet 12 plasser for medisinske kandidater. Det er et tilbakevendende problem for kommunene at kandidater trekker seg etter trekning, men før tiltredelse, oftest på grunn av svangerskap. Dette misforholdet mellom myndighetenes mulighet for å gi pålegg til kommunene, men uten forpliktelse til å skaffe kandidater til plassene, bør etter vår mening endres.

Fylkesmennene i Aust- og Vest- Agder samarbeider om gruppeveileder i 40 % stilling. Legen som er ansatt i stillingen, er administrativt og økonomisk tilknyttet Fylkesmannen i Aust Agder. Hovedprosjektet har vært "gruppebasert veiledning for turnusleger i kommunehelsetjenesten", et prosjekt primært innrettet på å bedre rekruttering til allmennmedisin, men som etter hvert mer har fått målsetning om å bedre turnuslegens psykososiale og faglige fungering. Metoden har vært dels individuell oppfølging med e-post, sms og telefon, og dels gruppesamlinger. Det er arrangert 5 samlinger per halvår over 1-2 dager og det har vært nær 100 % oppmøte

	<p>på samlingene. Vårkullet hadde 9 turnusleger i Aust-Agder og 12 i Vest Agder, tallene for høstkullet var 11 og 14. Det har vært tydelig poengtert at gruppeveiledningen kun skal være et supplement til veiledning på turnusstedet.</p> <p>Prosjektansvarlig har også ansvaret for veiledning av veilederne for turnuslegene i kommunehelsetjenesten. Dette har stort sett foregått ved kursarrangementer og bare i liten grad personlig oppfølging, annet enn i saker av mer konkret karakter vedr. turnuslegens fungering mv. I desember 2006 ble første emnekurs over 15 timer for veilederne avsluttet, og i august 08 ble det avholdt godkjent emnekurs i offentlig helsearbeid for 17 deltagere på Svalbard, med god anledning til videreføring av nettverksbygging og veiledningsdiskusjoner også utover det oppsatte program.</p> <p>To obligatoriske kurs i akuttmedisin er avholdt for turnusleger i 2008. Kursene var godkjent fra legeföreningen som timetellende klinisk emnekurs, med 10 deltagende veiledere /kommuneleger samt 54 turnusleger. Kurset har vært avholdt som et samarbeid mellom prehospitale tjenester ved Sørlandets Sykehus og Fylkesmennene i Aust- og Vest Agder.</p> <p>To obligatoriske kurs i offentlig helsearbeid for turnusleger er også avholdt, og prosjektansvarlig har vært ansvarlig som en prøveordning, og er en noe omarbeidet form av fylkeslegens tidligere kurs for turnusleger i offentlig helsearbeid. Kurset går over 2 dager, og forhåpentligvis vil også dette kurset i form og innhold kunne bli så bra at det kan søkes om som et emnekurs/timetellende kurs for de allmennlegene som har turnuslege. På denne måten vil en få blandede grupper med ulik erfaring og kunnskap som sannsynligvis ytterligere bedrer læringen for turnuslegene.</p> <p>Fysioturnuskandidatene deltok på turnuskandidatkurs lokalt 1. halvår. 2. halvår deltok de på kurs i Drammen sammen med kandidater fra helseregion Sør. Dette samarbeidet vil bli videreført. En kommune til i fylket har sagt seg villig til å ta imot kandidat. Det er avholdt to veilederkurs for turnusveiledere i samarbeid med Telemark og Vest-Agder.</p>
84.3 Saker etter kommunehelsesloven m/tilhørende forskifter	<p>Det er behandlet 3 saker etter forskrift om vederlag for opphold i sykehjem.</p> <p>Det vil bli avtalt et møte med fengselshelsetjenesten i første kvartal 2008.</p>
84.4 Helsetjenesten til innsatte i fengslet	<p>Fylkesmannen arrangerte møte i des 2006 med fengselshelsetjenesten og repr. fra psykiatrien i spesialisthelsetjenesten. Denne dialogen videreføres med fokus på samarbeid med psykisk helsevern, rus og individuell plan. Samarbeid med NAV ved løslatelse vil også være et tema.</p>
84.5 Helsetjeneste til asylsøkere og flykninger	<p>Det har vært fokus på minoritetsspråklige barn og deres utvikling, spesielt mht språk, for ansatte i skolehelsetjenesten og helsestasjon. Dette har også vært tema i fagsamlinger. Se også 84.10.</p>
84.6 Helse- og sosialtjenester i et flerkulturelt samfunn	<p>Se ovenfor</p>
84.7 Helsetjeneste-tilbud til personer utsatt for seksuell vold	<p>Det skal arrangeres regionkonferanse i 2008 i samarbeid med andre fylker initiert av SHdir.</p>
84.8 Helsestasjons- og skolehelsetjenesten	<p>Fylkesmannen har arrangert to temadager: "Mestringsfremmende samtaler med ungdom", kompetanseheving for helsesøstre som jobber i ungdomsskolen og i videregående skole. Vi har også arrangert todagers-konferansen "Mye å vinne! Tidlig hjelp til små barn" i samarbeid med ABUP og Arendal kommune, et kompetansehevingstiltak for alle som arbeider med små barn i primær- og spesialisthelsetjenesten. Videre har vi arrangert to dagers konferansen "Ammekyndig helsestasjon" initiert av SHdir - kompetanseheving for jordmødre/helsesøstre og deres ledere. Ansvarlig hos Fylkesmannen for fagfeltet har gjort ansatte i tjenestene oppmerksomme på aktuelle saker via e-post, og det er generelt</p>

	tett og hyppig kontakt med den kommunale helsestasjons- og skolehelsetjenesten. Det har vært samarbeid med rådgiver for Opptrappingsplan psykisk helse om innføring av "Psykisk helse i skolen" og folkehelserådgiver for oppstart av ordning med treningskontakter i kommunene.
84.9 Svangerskapsomsorgen	Fylkesmannen har deltatt på kommunejordmorsamling der helsekort og nye retningslinjer var tema. Helsekortet er ikke tatt i bruk enda, ny høringsrunde foregår nå.
84.10 Kjønnsløstelse	Ansatte på helsestasjonen er informert om innhold i "påminningsbrev" fra SHdir.
84.11 Tannhelse	Tannhelsetjenesten ved bla. fylkestannlegen er representert i ressursgruppen for ernæring og tobakk i regi av partnerskapet. Det er i tillegg konkret samarbeid om tiltak på kommunalt plan i regi av folkehelsearbeidet.
84.12 Smittevern	Fagansvarlig har deltatt på pandemikonferanse med fokus på massevaksinasjon i regi av SHdir og Direktoratet for sivil beredskap. Flere kommuner i Aust-Agder var og tilstede på konferansen. Det har ikke vært behandlet saker etter smittevernloven. Alle kommunene (med to unntak) har hatt tilsyn med smittevern og helsemessig og sosial beredskap i løpet av de siste 3 årene, og det har vært avholdt flere smittevernøvelser i kommunene. Flere kommuner avholder også interne smittevernøvelser, med observatører fra andre kommuner tilstede. Se også resultatområde 53
	Resultatområde 85 Spesialhelsetjenesten
	Steriliseringsnemnda i Aust Agder behandlet 2 saker i 2007. Ingen saker kom inn etter lov om transplantasjon.
	Resultatområde 86 Omsorgstjenester
86.1 Omsorgsplan 2015	Planlagt internorganisering er iverksatt. Det er avholdt 3 møter i styringsgruppa. Alle aktiviteter under "paraplyen" omsorgsplan 2015 er samlet her, og gruppa består av de ansvarlige for de ulike delplanene. Koordinator for folkehelse er knyttet til gruppa. Et særlig tema vi har grepet fatt i, er ernæring hos eldre.
	Fylkesmannen er med i styringsråd for Aust Agder undervisningssykehjem Feviktun. Det er avholdt to møter i 2007, der også Universitetet i Agder, Sørlandet Sykehus HF Arendal og Undervisningssykehjemmet i Songdalen er representert.
86.2 Demensomsorg	Fylkesmannen har avholdt møte mellom geriater på SSHF Arendal, representant fra Aust Agder undervisningssykehjem og demensrådgiver i Arendal kommune for å kartlegge forholdene mht resultatkravene for demensomsorgen. Det er planlagt et nettverksmøte for erfaringsspredning, der kommuner som har organisert interessante tilbud innen demensomsorgen kan orientere om dette. Våren 08 vil det bli avholdt et emnekurs i geriatri over 2 ettermiddager/kveld for allmennleger med vekt bl.a. på diagnostikk og utredning av demens. Det har vært avholdt kurs i regi av Nasjonalt kompetansesenter for aldring og helse i utredning av demens, samt kurser for pårørende til brukere med demens.
86.3 Kompetanseløftet 2007-2015	Det er rapportert til Sosial- og Helsedirektoratet innen oppgitte frister. Aust-Agder har fortsatt den laveste andelen ufaglærte innen omsorgssektoren, men med betydelige forskjeller mellom de samme kommunene som tidligere. Det er fortsatt en høy andel deltidsarbeidende kvinner i omsorgssektoren. Det er dessuten relativt høy andel eldre arbeidstakere i enkeltkommuner. Dette representerer en særlig utfordring. Det ble for 2007 planlagt en årsverksvekst på 66,5 stillinger. Halvparten av foreslått vekst var knyttet til personell med videregående opplæring, ca 1/3 var høgskoleutdannet personell og ca 1/5 av veksten knyttet seg til lærlinger. Det forventes en betydelig vekst i antall lærlinger/ helsefagarbeidere de nærmeste årene. Det er behov for, og etterspørres økt kompetanse på feltene psykisk helsearbeid, eldreomsorg og geriatri

	<p>samt kreftomsorg og lindrende pleie. Fylkesmannens tilskuddsmidler er rettet inn mot dette. I desember 2007 ble det foretatt en kartlegging av videreutdanningsbehov der 9 av 15 kommuner meldte inn sitt behov. Det er startet et nytt program med eldreomsorgens ABC.</p> <p>Informasjon om kompetansemidlene er sendt kommunene, fylkeskommunen, fagorganisasjoner og andre relevante instanser. Informasjon om muligheten for å søke er også lagt ut på Fylkesmannens hjemmeside, Midlene er fordelt etter søknad dels til enkeltkommuner, dels til 4 regioner som er opprettet for samordning av kompetansetiltak. I tillegg er Aust Agder Fylkeskommune tildelt kr. 600.000 til oppstart av videreutdanning innen psykisk helse og kr. 300.000 til helsefagarbeiderutdanning for voksne uten rett. Undervisningssykehjemmet i samarbeid med Universitetet i Agder har fått tildelt kr. 200.000 til utvikling av videreutdanning i palliativ omsorg for sykepleiere. Det er nær kontakt med Aust Agder Fylkeskommune og Universitetet i Agder uten at det er etablert en egen referansegruppe slik direktoratet har anbefalt.</p>
86.4 Investeringstilskudd til sykehjem og omsorgsboliger	<p>Tilskuddsordning og fylkesvise rammer ble ikke klare i løpet av 2007. Det har derfor ikke vært stor aktivitet innen dette området i 2007. Fylkesmannen har likevel deltatt på de samlinger som har vært i tilknytning til Omsorgsplan2015, og er i dialog med kommuner som har konkrete planer.</p>
86.5 Kvalitet i pleie- og omsorgstjenesten	<p>En særlig innsats har vært rettet mot kompetanseheving på psykisk helsefeltet og rusfeltet. Kompetansehevende tiltak på disse områdene er vedt nær sammen og skjer i samarbeid med Borgestadklinikken. Det er etablert en egen videreutdanning i kommunalt rusarbeid.</p> <p>Det boligsosiale arbeidet ivaretas gjennom kommunenettverk og gjennomføring av boligsosiale arbeidsseminarer i samarbeid med Husbankens regionkontor. Dette involverer pleie- og omsorgs personell, psykisk helsearbeidere og annet sosial- og helsepersonell.</p>
86.6 Legetjenester i sykehjem. Undervisningssykehjem	<p>Rapporterings skjema er sendt til kommunene vedr lokal normering av legetjenester i sykehjem. Saken er belyst og drøftet i møte med rådmennene i møte i oktober, og i møte med en del kommuner spesielt. Det er også sendt ut påminnelse og melding om hvilke vurderinger som vi forventer er gjort ved innsendelse av rapport.</p> <p>Feviktun ble offisielt åpnet som Undervisningssykehjem for Aust Agder i desember 07. Fylkesmannen er representert i sykehjemmets styringsråd. Det arbeides tett med sykehjemmet for å markedsføre institusjonen, legge til rette for utvikling av interkommunale fagnettverk og bidra med finansiering av kompetansehevende tiltak.</p>
86.7 Saksbehandling i sosial- og helsetjenesten	<p>Det er gjennomført flere kurs innen saksbehandling i sosialtjenesten, se resultatområde 73. Det er avholdt en stor konferanse med 100 deltakere om internkontroll innen sosial- og helsetjenesten. Videre er det gjennomført 1 systemrevisjon med saksbehandling ved tildeling av tjenester innen hjemmebaserte tjenester og på to forskjellige sykehjem/bo- og omsorgssentra der vedtak og disponering av kontantytelser blant annet var tema. Det er tidligere år gjennomført to store samlinger med tema saksbehandling, og Fylkesmannen har derfor i 2007 valgt å konsentrere seg om de ovennevnte tema. Opplæring innen TAKT er fulgt ut fra direktoratets opplegg. Det er en hyppig og kontinuerlig veiledning innenfor saksområdet kap. 4 A i sosialtjenesteloven.</p>
86.8 Unge i sykehjem	<p>Fylkesmannen fikk ikke oppdragsbrev i år, og har rapport muntlig til SHdir. Det er ingen endring fra forrige rapportering.</p>
86.9 Rettssikkerhet ved bruk av tvang og makt	<p>Det er gitt veiledning til kommunene i enkeltsaker, og godkjenning av vedtak og klager på disse er behandlet. Rapportering er sendt Statens helsetilsyn innen fristen. Det er 10 personer i fylket som har vedtak etter denne bestemmelsen, mens 31 personer har vært omfattet av beslutninger.</p>

86.10 IPLOS	<p>Det er foretatt ett stedlige tilsyn i 2007 etter § 4A-5 3. ledd. Øvrige stedlige tilsyn ble foretatt i desember 2006 og ble derfor ikke prioritert i 2007.</p> <p>Fylkesmannen har i 2007 bidratt til oppfølging av prosessene rundt IPLOS i henhold til embetsoppdraget. Det har vært avholdt to samlinger for kommunene i samarbeid med Vest-Agder, og vi har vært representert i en arbeidsgruppe som sammen med SHdir har sett nærmere på hvordan veiledningen til kommunene bør formes. IPLOS er også et sentralt tema ved tilsyn og klagesaksbehandling. Det synes som om flere og flere kommuner benytter IPLOS både i saksbehandlingen, til kartlegging og i tilretteleggingen av tjenesten for den enkelte. Ellers følger SHdir fremdeles opp kommunene direkte, noe kommunene er svært fornøyde med.</p>
87.2 Behandling uten eget samtykke	<p>Resultatområde 87 Psykisk helse</p> <p>Det ble behandlet 21 klager på vedtak om tvangsmedisinering. En klager fikk medhold.</p>
87.7 Opptappingsplan psykisk helse	<p>For 2007 ble det for første termin stilt som vilkår at den enkelte kommune oppdaterte og politisk vedtok sin plan for det samlede psykiske helsearbeid. Det var forutsatt at arbeidet med planen skjedde som en integrert del av arbeidet med økonomiplanen etter kommuneloven. For flere kommuner betydde denne "koblingen" at 5 kommuner først fikk utbetalt midlene i siste termin. Kommunene har involvert brukerorganisasjonene i arbeidet med planen. Se for øvrig omtale av satsingen under andre resultatområder, særlig 76.1 og 76.3.</p>
	<p>Brukere med store tjenestebehov representerer særlige utfordringer for kommunene. Helsetilsynet har påvist mangler i tilbudet til brukere med omfattende og sammensatte behov. Det er utviklet gode samarbeidsrutiner om enkeltbrukere i fylket, samtidig som det på overordnet nivå er etablert samarbeidsrutiner omkring inn/utskrivning, individuell plan og kompetansetiltak.</p> <p>Forebyggende arbeid særlig overfor barn og unge har vært og er et prioritert område. Et viktig verktøy for å videreutvikle tjenester for barn og unge var gjennom presentasjonen av "veileder i psykisk helsearbeid i kommunene for barn og unge i april.</p> <p>Et viktig ledd i arbeidet med å øke kunnskapsnivået og å legge til rette for lavterskeltiltak er forebyggingssatsingen "psykisk helse i skolen". Det er gjennomført opplæringsdager på alle skoletrinn i fylket i 2006.</p> <p>I 2007 har det vært en kraftig vekst i antall søknader om statsmidler til tverrfaglig videreutdanning i psykisk helsearbeid og videreutdanning i psykososialt arbeid for barn og unge.</p> <p>Fylkesmannen har etablert eget brukerråd for psykisk helse. Disse har i 2007 møtt sammen med kommunekoordinatorne</p>
88.1 Alkoholoven	<p>Resultatområde 88 Rusområdet</p> <p>Det har ikke vært klagesaker etter alkoholoven i 2007.</p>
88.2 Rusmiddelarbeid opplæring	<p>Samarbeidsutvalg er videreført, Faglig fora er videreført. 30 studiepoeng videreutdanning innen rusarbeid er fullført med 25 deltagere. Dette ble fullfinansiert av Fylkesmannen. Deltakerne kom fra ulike deler av den kommunal sosial- og helsetjeneste, bl.a. flere fra omsorgstjenesten. Det har vært avholdt kurs i saksbehandling Lov om sosiale tjenester §§ 6-2 og 6-2a. Kurs i basiskompetanse rus for både statlige og kommunale NAV ansatte er gjennomført. Det er også avholdt en regionkonferanse med tema: Før-, under-, og etter behandling av rusmisbruk. Konferansen var et samarbeid mellom Fylkesmannsembetene i region Sør og Borgestadklinikken. Se for øvrig rapportering under pkt. 73.3</p>

Apostille	<p>Resultatområde 93 – 94 Utenriksdepartementet</p> <p>Resultatområde 93 Apostiller</p> <p>I 2007 har vi tatt imot 482 dokumenter for påføring apostille. Dokumentene er i hovedsaka levert i skranken og ekspedert fortløpende. Det har vært en økning i forhold til 2006, hvor vi tok imot 371 dokumenter for apostillestempling.</p>
Tros – og livssynssamfunn	<p>Resultatområde 95 - 97 Kultur og kirke departementet</p> <p>Resultatområde 95. Tros – og livssynssamfunn</p> <p>Fylkesmannen har behandlet 5 saker i 2007, hvorav 1 sak omhandler statstilskuddet. Det er i alt 13 tros- og livssynssamfunn i fylket som har søkt og mottatt statstilskudd i 2007. To av samfunnene har mottatt svar på klage om utbetaling av statstilskudd for 2006 av departementet. Ett av samfunnene har sendt inn klage på utbetaling av statstilskudd for 2007. Fylkesmannen har behandlet 4 saker som omhandler godkjenning av forstandere og fratredelse av forstander/prest.</p> <p>Fylkesmannen har hatt jevnlig kontakt med og gitt veiledning og informasjon til tros- og livssynssamfunnene. Spørsmål vedrørende medlemsregistrene har vært dominerende, men saker vedrørende vigselfrett har også blitt tatt opp.</p> <p>Fylkesmannen gjennomførte et informasjonsmøte for ledere og økonomiansvarlige i tros- og livssynssamfunnene. Tema for møtet var krav i forhold til regnskap og årsrapport. Det ble også reist spørsmål vedrørende vigselfrett. Tilbakemeldingene fra deltakerne var at dette var svært nyttig og det har kommet forespørsel om å avholde nytt informasjonsmøte i 2008.</p>
Gravferdsloven	<p>Resultatområde 96. Gravferdsloven.</p> <p>Fylkesmannen mottok og behandlet 17 saker i 2007. En søknad ble avslått på grunn av at ønsket sted for askespredning var i strid med gjeldende bestemmelser. En annen søknad var nedsetting av askeurne på privat sted, denne ble avslått. Søknaden ble senere endret i samsvar med retningslinjene og innvilget. Fylkesmannen har i 2007 ikke behandlet klager over enkeltvedtak truffet av kommunene. Fylkesmannen registrerte en reduksjon i antall søknader fra 26 søknader i 2006 til 17 i 2007. Fylkesmannen vil bemerke at Kultur- og kirke departementet bør utarbeide nye regler der det stilles strengere krav til tilbakelevering av urne etter askespredning, og krav om vitner som kan bekrefte at askespredningen virkelig er skjedd i henhold til innvilget søknad. Et område som dette bør ha felles bestemmelser for hele landet.</p>
Helligdager og helgedagsfred	<p>Resultatområde 97 Lov om helligdager og helligdagsfred</p> <p>Fylkesmannen behandlet 5 saker i 2007.</p>
Administrative områder	<p>Resultatområde 98 Fornyings- og administrasjonsdepartementet</p> <p>Resultatområde 98 Oppdrag på det administrative området</p> <p>For resultatområdene 98.1 – 98.5 vises det til omtale i årsrapportens kap 1 Økonomiske og administrative føringer</p>